

DE SLUIKER

Van W. SCHIPPERS zijn nog verkrijgbaar :

Frans Wikkers, 4e druk
De nieuwe veldwachter, 2e druk
Mannen van de zee, 2e druk

Uitverkocht zijn :

De visser van Nispenrode, 4e druk
Vaders Jongen, 3e druk
Beter dan goud
De pleegzoon van de ketellapper, 2e druk
De boswachter van de Oldenborn
De Vleermuis, 2e druk
Op de keien
Het veerhuis en de Rozendonk
Het loon der zonde, 2e druk
Klavervier, 2e druk
De halfbroeders
Oog om oog
Eiberslust, 2e druk
Hermien
In storm en vloed
De wapenbroeders
Strumpelkenshoef
De stem des bloeds
De Zwerver
Trouw moet blijken
Het Geuzenjong, 2e druk
Om de Hornkamp

W. SCHIPPERS

DE SLUIKER

2e druk

J. N. Voorhoeve - Den Haag

HOOFDSTUK 1

Renata

Omstreeks het midden van de eerste helft der negentiende eeuw stond in 'n stil gedeelte van het oude, grijze Zeeuwse stadje Veere, een oud herenhuis. Aanvankelijk had er een rijk koopmansgeslacht gewoond, doch langzamerhand was de handel al minder en minder geworden en een steeds kleiner aantal schepen liep het Veergat binnen uit de Noordzee, of kwam van Oost- of Westerschelde, door Zandkreek of Sloe om de zeilen te strijken op dit eens zo druk bevaren gedeelte van Walchereus oude kust.

De handel had zich verplaatst, en onder Napoleons schrikbewind was ook het laatste spoor van welvaart, die de bewoners van „Renata” eens had gekenmerkt, voorgoed verdwenen. Men had noodgedwongen woning en stad moeten verlaten, om te trachten elders de strijd om het bestaan voort te zetten.

Na die tijd was het oude huis in verschillende handen overgegaan, totdat het jaren geleden in bezit kwam van de tegenwoordige eigenaar.

Voor een bespottelijk lage prijs had deze het vervallen gebouw gekocht. Het ontbrak hem blijkbaar niet aan middelen, om de hoog nodige veranderingen aan te brengen; op onbekrompen wijze werd alles grondig hersteld en tot in de kleinste bijzonderheden teruggebracht in de oorspronkelijke staat.

Op een mooie zomeravond, die een zeer warme dag besluit, zit onder de breedgetakte, eeuwenoude linde, de heer des huizes en rookt uit zijn korte, stenen pijp een voor die tijd dure soort tabak, terwijl hij van de heerlijke koelte geniet. Een heer is Andries de Gorter niet, tenminste niet voorzover men dat aan iemands uiterlijk kan beoordelen. Bruin en tanig is het scherp getekende gezicht met de reeds grijzende bakkebaard, lang en mager de sterk gebeende gestalte, terwijl de kleding van donkere, degelijke stof hem kenmerkt als een welgesteld rustend schipper of zeekapitein.

Naast hem staat een stok met ziveren knop. De heer De Gorter mist namelijk een gedeelte van het rechterbeen, dat hem tot aan de knie is afgezet en vervangen door een houten stelt.

Er zijn reeds vele jaren overheen gegaan sinds dat ongeluk hem is overkomen en bijna niemand weet eigenlijk precies op welke wijze het zich heeft toegedragen. Rechtstreeks de heer De Gorter er naar vragen doet men niet gemakkelijk; hij heeft iets in de ogen en in de klank van zijn stem, dat alle vertrouwelijkheid volkomen buitensluit.

Nu zit hij bijna onbeweeglijk op de bank en zijn harde, grijze ogen staren de witte zomerwolkjes na, die langzaam voortdrijven naar het Westen, waar de dalende zon ze kleurt met licht-gouden rand.

't Is hier op dit plekje zó vredig en stil, dat het zingen van een onder de Noord-Bevelandse kant voorbijvarende schipper duidelijk door de man onder de bank kan worden gehoord.

Er varen niet veel schippers op de stromen tussen de Zeeuwse eilanden, die Andries de Gorter niet kent. Hoewel hij sinds het ongeluk, dat hem tot invalide maakte, het

varen er aan gegeven heeft, staat hij toch nog in nauwe verbinding met de scheepvaart; meer dan één goed vaartuig is zijn eigendom, terwijl er nog verscheidene zijn, waarop de schipper vaart met voorschot van Dries de Gorter, zoals hij in de wandeling door het varensvolk genoemd wordt.

Die als zetschipper op zijn schepen varen, hebben niet de minste reden, om zich over hem te beklagen; hun loon is zeker niet minder dan anderen betalen en voor elke nodige reparatie of vernieuwing aan schip of want, kan men steeds bij hem aankloppen.

En toch is De Gorter bij de ronde Zeeuwse schippers niet gewild; daarvoor is hij te gesloten, te zwijgzaam en te stroef. Van de ouderen, die hem in zijn jonge jaren hebben gekend, zijn er, die beweren, dat Dries de Gorter niet altijd zo stug geweest is, al was hij dan ook lang zo vrolijk en levenslustig niet als zijn broer Adriaan, met wie hij na zijns vaders dood op diens schuit was blijven varen.

Hierover waren die vroegere bekenden het onder elkaar zeker eens, dat er in die tijd geen vermeteler, onversaagder mannen op de Zeeuwe kusten bekend waren dan de gebroeders De Gorter, en er liepen de meest avontuurlijke verhalen over hun deelnemen aan de gevaarlijke sluikhandel tijdens de Franse overheersing.

Maar niemand, die er eigenlijk het rechte van wist, al stond het vast, dat Andries de Gorter aan die woelige tijd zijn welvaart te danken had.

Zijn broer Adriaan was het slachtoffer van hun gevaarlijk bedrijf geworden. Naar verteld werd, schoot deze, bij een ontmoeting met Franse douanen er het leven bij in, terwijl Andries met een doorschoten been de dans ontsprong.

Andries was geruime tijd in een hospitaal te Vlissingen

verpleegd en toen hij terugkwam in Veere, miste hij een gedeelte van het rechterbeen.

Hij was op dat tijdstip reeds een paar jaren gehuwd en als hij aan wal was, bewoonde hij met zijn jonge vrouw een huisje in het Noordeinde, waar ook zijn ouders hadden gewoond.

Zijn broer Adriaan was toen nog maar enige maanden getrouwd met de dochter van een schippersweduwe uit Stavoren, en toen haar man op zulk een noodlottige wijze het leven verloor, was de jonge vrouw nog bij haar moeder in Friesland.

Dit was zo ongeveer alles, wat men van deze dingen in Veere was te weten gekomen; de tijd ging voort en schipper De Gorter, die in een groter huis in een ander stadsgedeelte was gaan wonen, had een zetschipper op zijn vaarttuig geplaatst en was zelf begonnen met kopen en verkopen van vrachtschepen of vissersvaartuigen.

Dat de handel hem geen windeieren had gelegd, bewees wel het feit, dat hij in de loop der jaren zich langzamerhand uit dit soort van zaken had teruggetrokken, om zich te bepalen bij het beheer over zijn eigen in de vaart zijnde schepen, terwijl hij verder optrad als geldschieter en scheepsbevrachter.

Als men de brede hardstenen trap opklimt, de zware metalen klopper op de koperen plaat laat vallen, wordt de massief eikenhouten voordeur geopend en komt men in een lange gang, die het gebouw in twee helften verdeelt en doorloopt tot een glazen deur, die toegang geeft tot de tuinkamer. Aan weerszijden van de gang zijn nog verschillende deuren van kamers, waarvan er slechts een paar door het kleine gezin van de heer De Gorter worden bewoond. De

eerste deur aan de rechterkant geeft toegang tot een niet zeer groot vertrek, ingericht als kantoor. Hier bereddert de huisheer zijn zaken en ontvangt hij de mensen, die hem moeten spreken.

Menig varensman, wiens hart kalm blijft als de storm rondspookt op de woelige wateren en zijn vaartuig slingert en stampst onder zijn voeten, kwam met beklemd gemoed door deze deur binnen, om geldelijke steun of een voorschot te vragen, wat juist een moedig, fier karakter zo zwaar kan vallen. De harde strijd om het bestaan, waarbij vrouw en kind zo nauw zijn betrokken, laten echter de arme huisvader geen andere keus en — al waren de voorwaarden, waarop Dries de Gorter wilde helpen soms hard, een woekeraar was hij niet, maar wel hard, hard als staal. Met zeldzaam scherpe blik wist hij de kansen te berekenen van een te sluiten overeenkomst en zelden was het hem overkomen, dat het verlies aan zijn kant was.

Op deze zomerdag was er nog een schipper bij hem geweest om een voorschot. Nadat de man uitgesproken was, had hij hem te kennen gegeven, dat hij hem niet helpen kon, en toen deze zijn belangen nog verder wilde bepleiten, had De Gorter kort en bondig de reden gezegd, waarop zijn weigering was gegrond.

„We behoeven er niet verder over te spreken, vriend, je vaart met je broer samen op een schuit, waarmee voor geen twee schippers brood te verdienen valt. Je hebt er samen als jongens met je vader op gevaren en toen ging het nog; de oude man behoefde jullie slechts een zakduitje te betalen, maar thans ben je allebei getrouwd en als je schuit de helft meer kon laden, zou het wellicht nog gaan; thans is er maar één kans om de kop boven water te houden: of jij, of je broer moet het schip verlaten, en de over-

blijvende moet het werk klaarspelen met een halfwas en zijn vrouw bij zich aan boord nemen. Daardoor wordt de huur van een woning aan de wal uitgespaard. Dat is je enige kans.”

De arme kerel had met neergeslagen ogen geluisterd naar de man tot wie hij gekomen was, om tijdelijke hulp uit moeilijkheden. Hij gevoelde maar al te goed de bittere werkelijkheid van de woorden, die Andries de Gorter hem met zijn ijskoude stem toevoegde. Met gebogen hoofd was hij weggegaan.

Dacht de man op de bank wellicht aan de schipper, die hij enige uren ongehoord had weggezonden? Hij voer immers ook eens met zijn broer op een schuit, al was dat reeds jaren geleden! Andries de Gorter dacht niet graag terug aan die tijd. Waarom ook? Wat voorbij was, wàs immers voor altijd voorbij en gedane dingen konden niet meer ongedaan worden gemaakt. En daarom: niet achterom zien, maar de blik steeds vooruit gericht, in de toekomst!

Het strakke oog van de man op de bank volgt de wolkjes, die voortdrijven langs hun baan, en zijn oor vangt de zich verwijderende klanken op van het lied van de schipper, voorbijvarende onder de Noord-Bevelandse kust.

Nu trekt echter iets anders zijn aandacht. Van de bank af, waarop De Gorter zit, kan hij een gedeelte van de stille straat overzien, en aan het eind daarvan naderen een flinke Zeeuwse vrouw van middelbare leeftijd en een meisje, niet ouder dan zestien of zeventien jaar.

De vrouw is de echtgenote van Andries de Gorter en het meisje zijn aangenomen dochter, Juultje van Sprangen, dat reeds heel jong haar ouders verloor en in Renata een tehuis vond. Eigen kinderen had het echtpaar De Gorter niet. Op het strakke gelaat van de man komt een bijna onmerkbaar

opgeruimde trek; deze twee mensen heeft hij op zijn wijze lief. Zijn vrouw was de dochter van een Vlissingse loods. De eerste jaren van haar huwelijk waren voorbijgegaan, terwijl zij voortdurend in angst en onrust verkeerde. Het was in de tijd, dat haar man deelnam aan de gevaarlijke sluikehandel. Hoe menigmaal had ze hem niet gesmeekt, het verboden bedrijf er toch aan te geven. Ze had er een voorgevoel van, dat dit leven hem op de duur de dood of tenminste in het ongeluk zou storten. Maar vrouw Katrien had het ervaren, dat Andries de Gorter zich door niets of niemand van zijn voornemens of plannen liet afbrengen en zijn wil doordreef, al dreigde ook gevaar en dood.

Ze had ook destijds in die geest met haar zwager Adriaan gesproken, maar deze lachte dan zijn gulle lacht en beweerde, dat, zolang de peper in Holland zo duur bleef als nu, het voor de schipper tijd was om te varen.

Vele jaren waren verstreken en Andries de Gorter had geldelijke voorspoed gehad. Kon hij echter met een vredig gemoed en dankbaar hart terugzien op de afgelegde levensweg en rustig genieten van de tijd, die hem naar Gods bestel nog restte?

't Was vaak met weemoed, dat vrouw Katrien terugdacht aan de eerste tijd van haar huwelijk.

Arjaan, zoals de Zeeuwen die naam uitspreken, had ze gekend als een vrolijke, levenslustige schippersgast, altijd met een lach of een lied op de lippen, lang, breedgeschouderd, moedig en krachtig.

Bij hem vergeleken was haar man wel altijd stiller en bedaarder geweest, maar in die tijd kon hij toch vaak opgeruimd vertellen, op eigenaardige, stille manier lachen, en zich in 't hoekje van de haard zo recht thuis en gelukkig gevoelen.

Toen was voor vrouw Katrien de dag gekomen, dat de Vuurpijl, het schip van de gebroeders De Gorter, niet terugkwam op de tijd, dat het binnen moest zijn. Dagen vol angst voor de wachtende schippersvrouw waren gevolgd, dagen, waarin de wildste geruchten in Veere de rondte deden onder het varensvolk. Op een verlaten plek aan de Noordzeekust in Holland moest een treffen hebben plaats gehad van Hollandse sluikers en Franse kustwachters; er was hevig gevochten, er waren doden gevallen, de namen van de gebroeders De Gorter werden genoemd en vrouw Katrien had niet anders kunnen doen, dan in de angst van haar hart bidden tot God om het behoud van haar man. Eindelijk had een bode uit Vlissingen haar de tijding gebracht, dat Andries de Gorter zijn vaartuig daar had binnengebracht, maar hij zelf met een gewond been in het hospitaal lag.

Met een houten been was de sluiker in Veere thuisgekomen. Dat was een verandering, die alleen betrekking had op het uiterlijk, maar ook innerlijk was Andries veranderd en dat vond vrouw Katrien eigenlijk nog erger.

Zo kort als maar mogelijk was, had hij haar de omstandigheden verteld, waardoor hij zijn been, en zijn broer het leven verloor, en toen ze verder vroeg en aandrang op meer bijzonderheden, was er een trek op het vermagerd gelaat gekomen als van pijn. Met schorre stem had hij gezegd:

„Katrien, wil je mij beloven er niet meer over te praten? Ik heb er van gezegd, wat ik er van zeggen kòn en het doet mij meer pijn dan de kogel van de Franse douane, als ik over die dingen spreken moet.”

„Voor mij kun je je hart wel sluiten, Andries”, had zijn vrouw geantwoord, „maar voor God is niets verborgen en

is er iets, dat je niemand, zelfs je vrouw niet kunt zeggen, spreek het dan uit voor Hem, Die alleen de macht heeft vrede te geven aan de ziel, waarin zonde en schuld onrust bracht.”

Een ogenblik had de schipper toen het hoofd gebogen en er was enige aarzeling in zijn houding geweest, maar slechts een ogenblik. Toen had hij zich opgericht en met harde stem gezegd:

„Praat er niet meer over, Katrien, dat is tot niets nut, ik heb thans maar anderhalf been meer en toch zal ik trachten de kop boven water te houden.”

Naast elkander hadden ze voortgeleefd: Andries de Gorter stil en stroef, bijna voortdurend in beslag genomen door zijn zaken, vrouw Katrien opgeruimd en vriendelijk voor iedereen. Over de laatste tocht van de Vuurpijl werd niet meer gesproken, maar toch wierp de herinnering daaraan nog een schaduw, zij het dan na jaren slechts vaag, in het gemoed van de tegenwoordige meesteres van Renata.

Thans is vrouw Katrien met haar pleegdochter tot vlak voor de poort gekomen en tussen de geschoren, hoge ligusterhagen door, aan weerszijden geplant, naderen ze de man op de bank.

„Ziezo Andries, ik ben blij, dat ik goed en wel op Renata ben”, zegt vrouw Katrien met een hoofdknik, en terwijl ze met de zakdoek het warme gezicht afveegt, zegt De Gorter:

„Rust maar eerst even uit, Katrien; als je met Juul op stap bent geweest, kom je altijd tamelijk moe en warm thuis.”

„Toch hebben we niet hard gelopen en van de markt naar hier is zo'n lange tocht niet. Heb ik nu zo hard gelopen, moeder?” vraagt het meisje ondeugend.

„Welnee Juul, je hebt dezelfde weg, die ik gegaan ben, wel

driemaal in die tijd afgelegd; zoals een herdershond om zijn kudde schapen dwaalt, scharrel jij om mij heen; nu eens ben je mij een eind vooruit en dan zie ik je plotseling een halve straatlengte achter mij.”

Meteen springt het meisje weer op van de bank om met zacht gefluit een paar prachtige witte duiven te lokken, die in wijde kringen boven haar zweven om straks op haar uitgestrekte arm neer te strijken. Met een glimlach kijkt de vrouw Juul na, terwijl zij met de duiven, die ze liefkozend tegen de wangen drukt, vlug als een vogel achter het huis omloopt, de grote, ouderwetse tuin in.

„Geen ogenblik kan ze stil zitten, ze is zo gezond en beweeglijk als de vissen in de Schelde”, merkt vrouw Katrien op. Op dit ogenblik wijst de heer des huizes met de steel van zijn pijp naar de witte wolkjes, die eerst afdreven naar het Westen, maar thans, alleen voor het geoefend oog van een varensman zichtbaar, een weinig van richting waren veranderd.

„De wind loopt om, Katrien”, merkt hij op, dat kan schipper Rudeman, die onder de Noord-Bevelandse wal voort-sukkelt, nog treffen. Misschien komt hij dan vóór de nacht de Zandkreek nog wel uit.”

„Hoe is het mogelijk”, mompelt hij meer tot zichzelf dan tot zijn vrouw, „hoe is het mogelijk, ik hoorde hem straks nog zingen. Oud, arm, bijna alleen en dan nog zingen.” Hardop vervolgde hij: „Kom vrouw, ga naar binnen, je bent warm van het lopen en het wordt fris, ik kom zó ook.”

Vrouw Katrien gaat naar binnen, maar de man op de bank stopt zijn pijp en mompelt evenals daarstraks: „Hoe is het mogelijk, dat schipper Rudeman nog zingen kan? Oud, arm, zo goed als alleen, en dan zingen. . . .”

HOOFDSTUK 2

In de Vuurbaak

Het is in deze tijd van het jaar tamelijk druk met de scheepvaart, en in de haven van Terneuzen liggen de vaartuigen van allerlei soort. Het laden en lossen, het komen en gaan brengt volop leven en vertier in dit gedeelte van het oude stadje. Niet alleen is dit merkbaar in het havenbedrijf, ook de verschillende neringdoenden kunnen het merkbaar voelen in toonbankladen en geldbuidel, of het druk of slap is met de vaart; een feit is het, dat de varengast het vaak zuur genoeg verdiende geld veel gemakkelijker laat rollen dan de mensen aan de wal.

Hoewel het nog tamelijk vroeg in de avond is en de zon nog warm en helder door de kleine ruitjes schijnt, is er al tamelijk veel volk in de herberg van Joris Bokkers, de Vuurbaak genoemd.

De gelagkamer van de Vuurbaak, die niet hoog van verdieping is, maar flink breed en lang, biedt plaats aan een tamelijk groot aantal bezoekers. De achterwand van het vertrek is over de gehele breedte in beslag genomen door 'n glad gewreven eikenhouten toonbank, die in het midden door een open ruimte in tweeën is verdeeld. Recht voor die open ruimte bevindt zich een deur, die de verbinding vormt tussen de gelagkamer en het door het gezin van de waard bewoonde gedeelte van het huis.

Rechts van de binnendeur is tegen de muur het eigenlijke buffet, de tapkast, en daarin prijken karaffen, flessen en

kruiken van allerlei vorm en soort, gevuld met verschillende dranksoorten.

De meest gebruikte drank in de warme zomertijd bevindt zich in de ruimte onder de toonbank. In lange rijen, als soldaten in het gelid, staan ze daar, de stenen bierkruiken, en Joris Bokkers, de kastelein uit de Vuurbaak, hoeft slechts even te bukken om ze te kunnen grijpen.

Deze kant van de gelagkamer wordt door Joris „stuurboord” genoemd. Het is zijn uitsluitend domein; dit gedeelte behandelt en behartigt hij naar zijn beste weten en kunnen, met het andere gedeelte zal hij zich slechts noodgedwongen bemoeien.

Achter de toonbank, aan „bakboord”, komt Joris zo min mogelijk; hier heeft zijn vrouw het oppergezag, en alleen als hij bepaald geroepen wordt en het niet anders kan, biedt hij de behulpzame hand.

Het is onmogelijk alle waren en artikelen op te sommen, die tot bijna aan de zolder toe de brede planken en kasten vullen achter de toonbank aan bakboord. Genoeg is het te zeggen, dat alles wat een schippersvrouw aan boord van haar vaartuig nodig heeft, bij het kleine, pittige vrouwtje van Joris Bokkers in de Vuurbaak te koop is.

De herberg stond in die tijd niet alleen bij het varensvolk, maar ook bij de notabelen der burgerij goed aangeschreven en daar was alle reden voor. De Vuurbaak maakte een zeer gunstige uitzondering op de meeste herbergen van die tijd. Het kon er wel eens vrolijk toegaan, en het was niet altijd te voorkomen, dat bij verschil van mening het driftige bloed van de schippers begon te bruisen; dat de stemmen luid en toornig klonken en een harde vuist dreunend op de eikenhouten tafel viel om het gesproken woord kracht bij te zet-

ten. Verder kwam het echter niet, daarvoor zorgde de kastelein wel.

Die hem kenden, wisten, dat Joris Bokkers de man was om in zijn huis de orde te kunnen handhaven.

Zo staat hij dan op zijn gewone plekje achter de toonbank en als hij het koele, schuimende bier niet in de dikbuikige glazen schenkt, die door een manke jongen bij de dorstige klanten worden gebracht, is hij in voortdurend druk gesprek gewikkeld met de schippers, die hun stevige stoelen tot vlak bij de toonbank hebben geschoven.

Iedereen gaat graag met Joris Bokkers om, hij is een van die zeldzaam voorkomende figuren, die onder omstandigheden, die de meeste mensen hun geduld doen verliezen, zijn opgeruimde kalmte blijft bewaren. Er is niemand, die hem ooit werkelijk boos heeft gezien, zelfs niet in de gevallen, waarin zijn beroep hem in de noodzakelijkheid bracht, hardhandig op te treden.

Er is echter nòg een reden, waarom de schippers bij voorkeur de Vuurbaak bezoeken. Door bemiddeling van de waard namelijk, vindt menig schipper een goede knecht, en menig knecht, die buiten betrekking is, of veranderen wil, een vaartuig en een schipper.

Naarmate de tijd verstrijkt wordt het drukker in de Vuurbaak; de gasten komen en gaan. Niet alleen Joris en zijn kreupele knecht hebben de handen vol, ook aan bakboord is de kleine, vlugge waardin met één van haar dochters druk in de weer om de klanten te bedienen en ze aan artikelen van allerlei aard te helpen.

Buiten slaat de torenklok negen uur en de meeste schippers beginnen aanstalten te maken om hun vaartuigen op te zoeken. Dat is voor Joris Bokkers een moeilijk ogenblik, want nu komen de fluwelen beurzen of de leren geldbuidels

voor de dag en vragen de gasten: „Joris, wat ben ik je schuldig?”

Als er maar weinig bezoekers zijn, weet Joris nog wel te rekenen, maar zodra van rechts en links besteld wordt, raakt de kastelein hopeloos in de war en hij weet tenslotte niet meer, wat een ieder verteerd heeft.

De meeste klanten is het bekend, dat de waard op dit punt niet sterk van geheugen is en ze weten ook wel, dat het geen kunst is om vijf glazen bier te drinken en er maar drie of vier te betalen. Daar is het de ronde varensgezellen in de regel niet om te doen en de meesten weten zelf wel, wat ze de waard schuldig zijn, en ze zouden zich schamen, hem opzettelijk te bedriegen.

Deze avond is de gelagkamer spoedig ontruimd; alles heeft een vlot verloop, zodat de kastelein en zijn knecht al heel gauw kunnen beginnen met opruimen en wegbergen. Goudkleurig licht vult nog gedeeltelijk de lage ruimte, maar in de hoeken nestelt zich reeds de schemering.

„Ziezo Pietje”, zegt de kastelein, „we hebben tamelijk vroeg avond en ik ga nog gauw in de tuin een luchtje scheppen.”

't Woord is Joris Bokkers nauwelijks uit de mond, of in de stille straat weerklinken voetstappen, die regelrecht de Vuurbaak naderen. Het volgende ogenblik komt een viertal mannen binnen.

Neen, dat zijn geen schippers van de binnenvaart, Joris ziet het met één oogopslag. Niet voor niets zwerft men van zijn vijftiende tot zijn dertigste jaar buitengaats; en een bootzman, zoals Joris Bokkers eens was, kan zich niet vergissen in het uiterlijk van de vier mannen, die de gelagkamer binnenstappen.

Het zijn zeelieden en zij behoren thuis op 'n Engelse schoe-

ner, die een paar uur geleden in de haven van Terneuzen is binnen gevallen; drie van hen behoren in elk geval tot de bemanning van het schip, de vierde heeft een plunjezak bij zich, en als oud-zeeman weet de kastelein, dat deze jonge gast òf geen schip heeft, òf op reis is naar een nieuwe bestemming, anders zou hij geen plunjezak dragen. Hij is hier afgemonsterd. Joris is niet erg ingenomen met zijn late gasten, hij verlangt er naar om de warme gelagkamer te kunnen verlaten en een ogenblik van de buitenlucht te kunnen genieten.

Aan de enkele woorden, die de binnentredende matrozen tot elkaar zeggen, hoort Joris, dat zij Engelsen zijn; hun taal verstaat en spreekt Joris vlot, omdat hij in zijn jeugd op Engelse schepen heeft gevaren.

De zeelieden nemen plaats aan een tafel en Joris vraagt, waarmee hij hen van dienst kan zijn.

De mannen verlangen bier en willen met alle geweld, dat de waard ook op hun kosten een glas meedrinkt; zij nodigen hem uit aan hun tafeltje te komen zitten, wat deze beslist weigert.

„Het is bijna half tien, mannen”, zegt hij, „en het wordt tijd voor mij te sluiten, maakt het dus kort. Het spijt mij”, voegt hij er vergoelijkend bij, „dat het niet een uurtje vroeger is, ik praat graag wat met de jongens van de grote vaart.”

Een der matrozen drinkt met lange teugen zijn groot glas bier tot op de bodem leeg en dan zegt hij: „Zulk lekker bier heb ik zelfs in Hamburg nooit gedronken en daarom is het een hard gelag om zo spoedig de aftocht te moeten blazen, temeer, omdat we juist gekomen zijn om met deze jonge maat afscheid te drinken; hij is afgemonsterd, zoals ge mischien al begrepen hebt; ik zou mij al heel erg moeten ver-

gissen of gij hebt in uw leven wel eens andere planken onder de voeten gehad dan die van uw gelagkamer.”

Joris Bokkers lacht even. „Ik heb lang genoeg gevaren om een paar zeebenen te krijgen”, merkt hij terloops op, en zich dan tot de jongste van de matrozen wendend, vervolgt hij: „Ik kan mij vergissen, maat, maar ik veronderstel, dat gij wel Hollands kent.”

„Dat zal wel gaan”, antwoordt de jongste matroos, „tenminste voorzover een Fries dat verstaat, als een Zeeuw Hollands spreekt. Maar”, zo gaat de matroos voort, „dit is van minder belang. Laat ik je liever zeggen, dat ik van plan ben naar Antwerpen te gaan om te trachten een schip te vinden. Als er nu echter geen schipper in de haven van Terneuzen ligt, die morgen naar Antwerpen vertrekt, is er misschien een, die naar Vlissingen zeilree ligt, dan kan ik daar mijn geluk eens beproeven. Wat denk je er van, kastelein?”

Weer kijkt Joris Bokkers de jonge zeeman doordringend aan en dat onderzoek schijnt niet ten gunste van de matroos uit te vallen. De kastelein haalt de brede schouders op en zegt: „Zou je niet wijzer gehandeld hebben, als je vannacht nog aan boord van je schip was gebleven, om hier morgenochtend op je gemak een onderzoek in te stellen, op welke manier je het best je bestemming zoudt kunnen bereiken? Nu zal dat niet meer gaan, dat kun je zelf wel begrijpen.”

„Dat begrijp ik zó goed”, antwoordt de matroos, „dat ik je juist vragen wilde, mij voor deze nacht logies te verschaffen.”

„Een logement is de Vuurbaak eigenlijk niet, maar voor de fatsoenlijke vreemdeling is hier wel een nachtverblijf mogelijk”, merkt Joris koeltjes op.

De matroos is niet ouder dan twintig jaar en een opvallend

knappe kerel, lang, en voor zijn leeftijd krachtig gebouwd, met dik blond haar en frisse, gebronsde gelaatskleur. Hij zou dan ook bepaald een gunstige indruk op Joris Bokkers gemaakt hebben, als er niet iets dreigends in zijn vermetele oogopslag was geweest, dat Joris niet aanstond.

Een spottend lachje krult zijn lippen, maar zijn harde, blauwe ogen kijken Joris scherp aan, als hij zegt:

„Ik meen je te begrijpen, kastelein, ik behoor niet tot de fatsoenlijke vreemdelingen, die hier soms overnachten, daarom zal het voor de arme matroos maar het beste zijn om te onderzoeken of er nog ergens anders een plaatsje in Ternezen te vinden is voor de nacht.”

Na dit gezegd te hebben haalt de zeeman zijn beurs uit de zak en werpt een Engels goudstuk op de toonbank. Dan vraagt hij in het Engels aan zijn makkers of ze klaar zijn om met hem mee te gaan en grijpt tegelijkertijd naar zijn plunjezak.

Joris Bokkers is — zoals gezegd — niet erg vlug met rekenen en nadat hij even in zijn toonbanklade heeft gegrabbeld, wendt hij zich naar de deur achter hem en waarschuwt zijn vrouw, dat ze hem moet komen helpen. Kort daarop verschijnt de waardin in de deuropening, groet de zeelieden en kijkt Joris vragend aan, die, op het Engels goudstuk wijzend, zegt: „Hiervan moeten vier glazen bier afgehouden worden.” Terwijl de vrouw afrekent, zegt Joris tot de jonge matroos:

„Je lijkt me nogal kort aangebonden, maat, maar dat kan ik wel hebben; je hebt me echter toch verkeerd begrepen als je denkt, dat ik laag op een matroos neerzie. Mijn bedoeling was alleen, je te doen begrijpen, dat ik niet bepaald voor logeergasten ben ingericht, maar als het slechts voor één

nacht is, kan ik je wel herbergen, als mijn vrouw het goed vindt.”

Siechts even neemt de waardin de matroos op, het onderzoek schijnt nogal gunstig uit te vallen, ze maakt tenminste geen bezwaar en merkt alleen op, dat ze gewoon zijn om niet later naar bed te gaan dan beslist nodig is.

„Ik ben bereid om op staande voet onder de wol te trekken”, zegt hij lachend, „de vorige nacht had ik juist de laatste wacht.”

Met enkele woorden brengt de Hollandse matroos zijn Engelse makkers op de hoogte van het gesprokene en reikt hun dan de hand ten afscheid. Eén van hen wendt zich nog tot de waard en zegt in zijn landstaal, dat een zeeman met één glas bier geen afscheid drinken kan, maar Joris weigert kortaf nog één druppel te schenken en mopperend nemen de mannen afscheid van hun Hollandse makker.

HOOFDSTUK 3

Een zwerver zonder thuis

Reeds langer dan een uur lag de jonge matroos wakker in zijn bed op het kleine zolderkamertje, dat Joris Bokkers hem de vorige avond had aangewezen als zijn verblijfplaats voor één nacht.

„Roep mij maar niet vroeger dan acht uur”, had de matroos tegen de waard gezegd, toen deze hem vroeg, hoe laat hij gewekt wilde worden, maar bij het eerste krieken van de dag werd hij reeds dommelig en soeziger wakker door het geweldig hanengekraai. Half slapend bleef hij er een ogenblik naar liggen luisteren, om echter spoedig weer in te dommelen. Zijn vaste slaap was echter voorbij, en toen de zware torenklok van Terneuzen haar zeven slagen door het luchtruim deed dreunen, was Adriaan Nitzema klaar wakker.

Helder en vrolijk scheen de zomerzon in de kleine slaapkamer. De matroos wipte vlug en soepel zijn bed uit en schoof het gordijn geheel open. Even wierp hij een blik in de tuin en hij zag daar de waard staan met de pijp tussen de tanden en in zijn hemdsmouwen. Hij was bezig met het ompspitten van een stuk grond. „’t Is een lust om die zeebonk in de grond te zien wroeten, maar met wie praat hij toch telkens, en waarom lacht hij zo?” mompelde de voor het raam staande matroos. Op ’t zelfde ogenblik hoorde hij een meisjestem en even later kwam een jonge Zeeuwse aanlopen, die riep:

„U lacht mij uit, vader, omdat ik niet bij die bovenste bonen

kan komen; help mij liever even met plukken, u kunt er gemakkelijk bij."

De dochter van de waard — want zij was het — zette haar half volgeplukte mand met bonen op de grond en deed nog enige vergeefse pogingen, om de boven haar bereik hangende bonen af te plukken, maar het lukte haar niet.

Toen stak de waard zijn schop in de grond en zei: „Houd er maar mee op, je trekt me de ranken nog stuk, wacht even, dan zal ik je helpen." Onverwacht greep hij het meisje van achter onder de armen en tilde haar, alsof ze een drie- of vierjarig kind was, op. Het meisje spartelde en lachte en een vrouwenstem, waarin de matroos die van de waardin herkende, riep:

„Doe toch niet zo dwaas, Joris, je zult Trui de ribben nog indrukken!"

De waard zette plagend zijn dochter neer en begon zelf de bonen af te plukken.

Zich verkneuterend van pret had de matroos toegekeken, maar even later ging hij weer op zijn bed liggen. In zijn volle lengte uitgestrekt, met de handen gevouwen onder het achterhoofd, liet hij zijn gedachten de vrije loop. Alle sporen van opgeruimdheid schenen nu verdwenen van het knappe gezicht van de zeeman. 't Lag anders niet in het karakter van Adriaan Nitzema om te tobben en te peinzen over verleden of toekomst. Zijn verleden was hard geweest en om de toekomst bekommerde hij zich weinig. Zijn vader, tenminste de man, van wie hij niet beter wist of het was zijn vader, mocht hem niet lijden, en altijd was hij bij zijn oudere broer en zuster achtergezet. Dat had de jongen van zijn vroegste kinderjaren af gevoeld als een onrecht, waartegen hij zich steeds meer verzet had naarmate hij ouder werd. En verzet kon zijn vader juist niet dulden; in de

kleine kring van Jauk Nitzema gold geen andere wil dan de zijne.

Wat had het moeder een levensstrijd en een tranen gekost, als de jongen telkens weer oorzaak was, dat de huiselijke vrede verstoord en de onderlinge harmonie verbroken werd. Toch was Jauk Nitzema geen slecht mens te noemen, maar er was geen enkel punt van overeenkomst tussen zijn vader en hem geweest.

Jauk was een van die kleine landbouwers, die het nooit zóver kunnen brengen, dat ze naar behoren hun grond bemesten of hun kleine veestapel kunnen verbeteren. Die altijd met zorg en kommer de dag zien naderen, waarop de pacht moet worden betaald en die slechts met harde, rusteloze arbeid het hoofd boven water kunnen houden.

Geslachten lang hadden de Nitzema's zich op de kleine hoeve weten te handhaven en boeren waren het allen geweest in hart en nieren.

Ook Bouke, de oudere broer van Adriaan, verloochende het bloed van zijn vaderen niet. Met Adriaan, die maar een goed jaar jonger was dan Bouke, kon vader Jauk letterlijk niets beginnen; die zwierf overal heen, deed overal kattenkwaad, klom in de hoogste bomen om vogelnesten uit te halen en werd steeds onweerstaanbaar aangetrokken door het water.

Nooit kreeg Jauk Nitzema klachten over Bouke, maar zoveel te meer gaf Adriaan aanleiding tot toorn en bitterheid bij zijn vader, en droefheid en tranen bij zijn moeder.

Van zijn moeder hield Adriaan op zijn manier wel, en als ze hem met tranen in de ogen smeekte om toch vader niet boos te maken en evenals Bouke wat te helpen bij het werk, kon hij, om moeder ter wille te zijn, soms vlug en handig wat aanpakken. Lang duurde dat meestal niet, want niet de

minste aanmoediging van vader beloonde de jongen voor zijn goede wil. Was het wonder, dat de moeder, die zo graag gewild had, dat haar wilde jongen lust had gekregen in het boerenbedrijf, tenslotte aan zijn steeds met meer klem uitgesproken verzoek, om naar zee te mogen gaan, toegaf? Zij wist toch wel, dat de geheimzinnige trek naar het water, en de lust om te varen, op de duur hem toch zouden wegdrijven van de stille hoeve, de wijde wereld in!

Hij was toen veertien jaar oud geweest, groot en sterk voor zijn leeftijd, en het hart van de arme moeder beefde, als ze zag, hoe bij een norske of krenkende behandeling van Jauk de donkerblauwe ogen van de jongen bijna zwart werden van drift.

Neen, 't was maar beter, dat haar jongen wegging, al brak het haar bijna het hart.

Adriaan Nitzema wàs gegaan en na elke reis kwam hij groter en sterker terug. Met een hart vol blijdschap begroette hij dan zijn moeder.

Bouke en zijn zuster Barbara waren ook wel blij als Adriaan weer thuis was, maar op het stroeve gezicht van Jauk Nitzema was geen spoor van vreugde te bekennen.

Adriaan bleef nooit langer in het ouderlijk huis dan beslist nodig was, en als hij met moeder alleen was en zij klaagde, dat hij zo gauw wegging, kwam weer die harde trek op zijn gezicht en zei hij:

„'t Is voor allemaal veel beter, dat ik niet al te lang thuis blijf, moeder, dan heeft vader het ook veel beter naar de zin.”

Een goed jaar geleden was hij weer van een lange reis teruggekeerd en met een licht hart en goed gevulde beurs, laat in de avond het oude erf komen opstappen. Bij voorbaat verheugde hij zich er op, hoe blij moeder zou zijn en

hoe gelukkig met de blanke daalders, die ze zo hard nodig had. Blaffend was de hofhond uit zijn hok geschoten, op een enkel woord van de matroos huilde hij van blijdschap en zou zijn ketting stuk hebben getrokken, als deze niet naar hem was gekomen om hem te liefkozen en tot bedaren te brengen. Enigszins verwonderd was Adriaan, dat hij op zulk een mooie Zondagavond niemand op het erf zag. Toen hij binnenkwam, was het alsof een koude hand zijn warm hart had aangeraakt, en alle kleur verdween van zijn gezicht.

Achter de tafel, op hun gewone plekjes, zaten Jauk Nitzema en Bouke, en beiden droegen zwarte overhemden, terwijl Barbara, gekleed in een zwarte jurk, moeders plaats had ingenomen. Toen was Jauk opgestaan en zijn door het werken vereelde hand had die van Adriaan gegrepen. Met stokkende stem had hij gezegd: „Adriaan, moeder is gestorven; gisteren was het juist een week geleden, dat ze begraven werd.”

Toen was de jonge matroos in snikken uitgebarsten, alsof hem het hart zou breken.

Bouke vertelde hem, dat moeder een beroerte had gehad en zonder tot bewustzijn te zijn gekomen, zacht was ingeslapen.

De volgende morgen was Adriaan naar het kerkhof gegaan en in de eenzaamheid, op moeders graf, bracht de matroos het droevigste uur van zijn nog jong leven door. Daar op die plek, achter het overoude dorpskerkje, door niemand gezien of gestoord, was de gedachte in zijn hart opgekomen om te bidden op moeders graf; toen hij nog een kind was, had zij hem leren bidden.

Sinds hij echter op het zoute water rondzwalkte, was hij

het bidden vergeten en als hij aan de eentonige, dreunende stem dacht, waarop zijn vader gewoon was uit de Bijbel voor te lezen, kwam er ergernis in zijn hart.

Adriaan Nitzema had niet kunnen bidden bij moeders graf. Zijn moeder was hem het liefste geweest, dat hij op aarde had en juist zij was hem ontnomen. Neen, bidden kòn hij niet. Eén gedachte leefde nu nog in zijn hart: weg van hier, weg van de boerderij, die voor hem nooit meer een tehuis wezen zou, nu moeder er niet meer was. De wereld weer in, de wijde wereld, waarin hij alleen stond. . . .

Toen hij na zijn bezoek aan het kerkhof thuis kwam, waren Jauk en Bouke druk aan het werk. Barbara had hem meewarig aangekeken, toen hij traag naar binnen kwam stappen, en met tranen in de ogen had ze gezegd: „O Adriaan, wat een treurige thuiskomst is dit voor je. Moeder had er zo naar verlangd en je reeds lang verwacht. Wel tienmaal had ze de laatste weken gezegd: „Wat blijft Adriaan toch lang weg; als hem op zee maar niets overkomen is. . . .”

Stil en stroef was Barbara óók wel, evenals haar vader en Bouke, maar diep in haar hart hield ze toch veel meer van haar wilde, woelige, jongste broer, dan deze vermoedde.

„’t Helpt niet, zus, of wij er al over klagen en jammeren, moeder is weg en wij moeten haar missen, dat is nu eenmaal niet anders”, zo had de jonge zeeman gezegd, „maar hier blijven, nu moeder er niet meer is, kan ik niet; morgenochtend ga ik weg. ’k Zal het vader straks wel zeggen als hij met Bouke thuiskomt.”

Adriaan had zijn vader te kennen gegeven, dat het in zijn bedoeling lag, reeds de volgende morgen te vertrekken en Jauk Nitzema toonde daarover niet de minste verwondering; hij had slechts zwijgend met het hoofd geknikt, als

wilde hij daarmee te kennen geven, dat hij er van zijn kant hoegenaamd niets tegen in te brengen had.

Die laatste nacht in de ouderlijke woning was bijna slape-loos voor de matroos voorbijgegaan en bij het eerste hanen-gekraai schrok hij op uit een onrustige slaap.

Triestig en nevelig was de vroege zomermorgen geweest toen Adriaan naar beneden kwam. Het kleine gezin was al wakker en in de kleren, terwijl Barbara alles klaar had voor hun eenvoudig ontbijt.

Er werd niet veel gesproken, zolang men aan tafel zat; het was alsof ieder genoeg had aan zijn eigen gedachten en toen men, na gedankt te hebben, opstond, had Jauk Nitzema op zijn gewone droge toon tegen zijn jongste zoon gezegd:

„Ik moet je wat onder vier ogen vertellen, Adriaan, ga even met mij mee de tuin in.”

't Had Adriaan verwonderd, dat zijn vader hem iets onder vier ogen te zeggen had en niet zonder nieuwsgierigheid was hij hem gevolgd.

Bij het oude schuurtje, dat tot stal diende voor een paar geiten, bleef Jauk Nitzema staan en wreef bedenkelijk met de hand over het rimpelige voorhoofd.

„Ik moet je wat vertellen, Adriaan, wat je eigenlijk al lang had moeten weten, maar moeder, die het je zelf had willen zeggen, stelde het telkens weer uit, net zo lang, tot het voor haar te laat was. Nu ben ik vanzelf wel genoodzaakt je te vertellen, wat je weten moet. Het is dit Adriaan, dat je mijn eigen zoon niet bent, evenmin als Bouke je broer en Barbara je zuster is. Vóór ik met je moeder trouwde, was ik gehuwd geweest met een vrouw uit de buurt van Oudega, die kort na de geboorte van Barbara overleed. Ik bleef hier achter met twee hulpeloze kinderen, waarvan Bouke toen nog maar anderhalf jaar oud was. Toen kreeg ik kennis aan

je moeder en ben met haar getrouwd. Jij was toen anderhalf jaar oud. Je moeder was weduwe van een Zeeuwse schipper, met wie ze echter maar enige maanden getrouwd geweest is, hij kwam om in een gevecht met Franse kustwachters. Het was in de tijd, dat er veel sluikhandel op de Hollandse kust gedreven werd en je vader moet daaraan deel hebben genomen; meer weet ik er niet van, want wij praatten er nooit over. Je bent in de kerkelijke registers onder mijn naam ingeschreven. Dat is alles wat ik je te zeggen had met betrekking tot je afkomst. Maar er is nog iets wat je weten moet." Jauk Nitzema zweeg even en streek weer over zijn voorhoofd, dat nu nog dieper gerimpeld was dan gewoonlijk. „Je moeder had nog een klein sommetje geld, dat je vader had nagelaten, en toen we trouwden heb ik gezegd, dat het voor jou bewaard moest blijven tot je een leeftijd bereikt zou hebben, dat het je van dienst kon zijn. Er zijn honderdzestig Hollandse guldens, twee Franse goudstukken en een weinig Engels geld, waarvan ik de waarde niet ken. Destijds hebben je moeder en ik het geld geteld en ik heb op een stuk papier het bedrag nauwkeurig opgeschreven en dat ondertekend; hetzelfde heeft je moeder ook gedaan. Nu ben je achttien jaar oud en als moeder was blijven leven, zouden we je natuurlijk nog veel te jong gevonden hebben om over dat geld te beschikken; nu moeder is heengegaan, reken ik het mijn plicht je er mee in kennis te stellen, omdat je weer naar zee gaat en wellicht niet zo gauw komt opdagen."

Wat was er op dat ogenblik niet omgegaan in het hart van Adriaan Nitzema! Nooit had hij van de stugge boer gehouden, zoals een kind zijn vader pleegt lief te hebben, maar toch had hij in Jauk altijd zijn vader gezien. En nu bleek, dat hij alleen, geheel alleen op de wereld stond. Hij kon het

niet helpen, dat een paar tranen langs de bruine wangen ontsnapt waren.

„Je kunt, als je dat verkiest, het geld op staande voet krijgen, Adriaan”, ging de boer voort, „ik raad je dat echter niet aan; 't is alles wat moeder je kon nalaten en wat zou je er nu aan hebben, misschien zou het je in de vreemde ten val kunnen brengen. Vergeet nooit, dat je moeder voor je placht te bidden, iedere avond vóór ze ging slapen, dát weet ik. — Nu echter nog het laatste en dan ga ik aan mijn werk, want de tijd dringt. Als ik kom te vallen, heb jij dezelfde rechten als Bouke en Barbara, maar — even aarzelde Jauk en grote zweetdruppels parelden op zijn gezicht — jij geeft niets om deze schamele boerderij, terwijl Bouke er met zijn gehele hart aan hangt, evenals ik, en al de Nitzema's vóór ons. Zou je mij willen beloven, dat je Bouke niet van hier zult verdrijven door het boeltje te laten verkopen, als hij soms jou je wettelijk aandeel niet direct kan uitkeren? Versta me goed, je behoeft er geen schade door te lijden, Bouke zal je tot de laatste duit betalen als hij kan, en zodra hij er toe in staat is, maar 't zou kunnen, dat het hem onmogelijk was, wil je dan geduld met hem hebben, Adriaan?” Er was iets in de stem van de stugge Fries, dat Adriaan er nog nooit in gehoord had en de matroos gevoelde, hoelief die man zijn zoon en het plekje grond had, waarop zij beiden geboren waren; Adriaan voelde, hoe hij eigenlijk altijd een vreemde voor hem geweest was en iets van bitterheid kwam op in zijn gemoed. Een andere, met kracht naar boven wellende gedachte, verdrong echter die bitterheid. Wat had de man, die hij zolang vader genoemd had, moeilijke tijden doorgemaakt! Adriaan wist het wel, dat hij zichzelf vaak 's Zondags zijn pijpje tabak ontzegde, om toch maar duit bij duit te leggen voor de pacht van zijn weide

of akker, en tóch — dat geld, het geld, dat voor zijn stiefzoon bestemd was en waarvan deze nooit iets zou hebben geweten, als hij het hem zelf niet gezegd had, dat geld was Jauk heilig geweest. . . . Zeker, hard en stug was Nitzema altoos voor hèm, de woelwater, die niets met het boerenbedrijf ophad, geweest, maar ondanks dat, had de jonge zeeman toch eerbied voor zijn eerlijk hart en onkreukbare trouw.

„Is er niets anders meer van mijn eigen vader overgebleven dan dat geld?” vroeg Adriaan.

De boer antwoordde: „Ja, nog iets, en dat zou ik je ook tegelijk met het geld ter hand hebben gesteld. Er ligt in je moeders kast een zilveren tabaksdoos, die je vader moet gekregen hebben voor het redden van schipbreukelingen op de Zeeuwse kust, er staat tenminste iets aan de binnenkant van het deksel gegraveerd, dat daarop betrekking heeft, maar ik kan het niet lezen, ik meen, dat het Engels is.”

„Geef mij dan die doos, vader en behoud u het geld, dat ik niet nodig heb. En wat die zaak betreft aangaande mijn erfrecht, wees er gerust op, dat ik nooit Bouke van hier zal trachten te verdrijven, dat zou een laagheid zijn, waartoe u mij eigenlijk niet moest in staat achten.”

De boer slaakte een zucht van verlichting. Bedachtzaam merkte hij nog op: „Adriaan, weet goed wat je zegt, je bent nog zo jong en je kent het harde leven nog niet. Je weet nog niet, wat het zeggen wil, geld nodig te hebben en het niet te bezitten, daarom zal ik wijzer zijn dan jij en het voor je bewaren, totdat je er mogelijk evenveel behoefte aan hebt als ik soms gehad heb.”

Toen ging Adriaan met zijn stiefvader nog even naar binnen in het sombere kamertje, waarin de beste spulletjes stonden. Daar opende Jauk voorzichtig moeders eikenhou-

ten linnenkast en toonde Adriaan een grauw linnen zak, die hij uit een der kleine laatjes nam. Hij maakte de riem los, waarmee de geldzak gesloten was en haalde er een vergeeld stuk papier uit.

„Kijk Adriaan, hierop staat precies het bedrag vermeld en de handtekeningen van je moeder en mij. De dag, dat jij je geld komt afhalen bij mij, moet je op dit papier verklaren, dat je het aangegeven bedrag van mij ontvangen hebt.”

Toen deed hij het papier weer in de buidel en wikkelde er stevig de riem omheen, waarna hij uit dezelfde lade een in wasdoek gewikkeld pakje te voorschijn haalde. „Hierin zitten de tabaksdoos en nog een paar spulletjes, die aan je eigen vader hebben toebehoord; je moeder heeft het zo ingepakt, maar als je het nu hier nog wilt openmaken, kun je het op je gemak doen; ik ga nu aan mijn werk, we hebben thans afgehandeld, wat ik meende te moeten afhandelen.” Adriaan had het pakje op dat oogenblik niet opengemaakt en na een kort afscheid was hij vertrokken.

't Had de jonge matroos niet veel moeite gekost, weer een schip te vinden, 't was hem onverschillig geweest, waaraan de reis ging of hoe lang die duurde. En 't was bijna twee jaar later, dat hij weer voet aan wal zette op vaderlandse bodem en wij hem aantreffen in de herberg de Vuurbaak, waar eerst het hanengekraai en later de heldere zomerzon, die in zijn slaapkamertje scheen, hem uit zijn gezonde slaap hadden gewekt.

HOOFDSTUK 4

Een nieuw leven

Adriaans gedachten waren op de oude hoeve van Jauk Nitzema in Friesland, waar hij anders, als hij terugkwam van de reis, vrolijk en opgewekt heenreisde, omdat hij daar zijn moeder vond, die hem liefhad, al had hij het nooit zo diep gevoeld als nu.

't Was een lange reis geweest, die hij thans achter de rug had. De brandende zonnegloed der tropen had hem de wangen bruin gebrand, maar wat had die reis hem verder opgeleverd? Een somber lachje speelde om de lippen van Adriaan Nitzema, als hij daaraan dacht. Vroeger sprong hij tamelijk zuinig om met zijn zuur verdiende gage; dan dacht hij aan zijn moeder, die er zo gelukkig mee was, als ze met het geld, dat haar jongen voor haar meebracht van zee, enige verlichting kon brengen in de zware zorgen van de hard werkende Jauk. Van deze reis bracht hij geen geld mee, ook geen snuisterijen, in de vreemde gekocht. Het Engelse goudstuk, dat hij gisterenavond gewisseld had voor de toonbank van de Vuurbaak, was alles, wat hem was overgelaten van de ruime gage, op deze lange reis verdiend. Ditmaal had Adriaan Nitzema geen gunstige uitzondering gemaakt op zijn losbandige scheepsgezellen, daarvoor had hij in de vreemde te dikwijls deelgenomen aan hun ruwe uitpattingen, waarvan hij in de grond der zaak eigenlijk een afkeer had.

Mogelijk zou hij, als hij zijn geld niet had verkwist, nog wel een kort bezoek aan Nitzema's hoeve gebracht hebben,

maar thans dacht hij er niet over. Er zat voor hem immers niets anders op dan te doen, wat hij gisterenavond tot de waard gezegd had, namelijk zijn nachtverblijf betalen en dan een schipper trachten te vinden, die zeilree lag voor Antwerpen of Vlissingen.

Van beneden uit de woonkamer klonk de zware stem van Joris Bokkers, die praatte en lachte met vrouw en dochters. „Die kan gemakkelijk lachen en vrolijk zijn”, mompelde de matroos op het bed in het kleine kamertje. „Hij heeft vrouw en kinderen, die hem ongetwijfeld liefhebben, maar ik ben als een schip zonder roer in volle zee, en wie weet hoe lang ik nog zal moeten dobberen.”

Dan sprong de matroos met een ruk overeind en een harde trek, die dikwijls zijn knap gezicht ontsierde, groefde zich om zijn lippen.

„Wat zeur en tob ik toch als een oude vrouw over dingen, die niet te veranderen zijn; ik wou, dat de waardin mij maar gauw kwam kloppen, dan ga ik op zoek naar een schipper . . .”

Het was alsof de vrouw van Joris Bokkers zijn gedachten geraden had. Het volgend ogenblik reeds tikte ze op zijn kamerdeur. Een goed half uur later zat de matroos in veel opgewekter stemming dan daarstraks in de gelagkamer van de Vuurbaak en at met smaak het stevig ontbijt, dat de dochter des huizes hem gebracht had. Het meisje had enkele woorden met de jonge zeeman gewisseld en deze had plezier in haar aardige, Zeeuwse tongval.

De waard had nu meer tijd dan gisterenavond. Spoedig waren de beide mannen dan ook in een druk gesprek gewikkeld, dat in hoofdzaak op de zeevaart betrekking had. Joris was een mensenkenner en al heel gauw had hij gemerkt, wat voor soort zeeman het was, die hem, eigenlijk zonder

het zelf te willen, met enkele woorden iets had meegedeeld van de oorzaak, waarom hij, na zo pas van een grote reis te zijn teruggekeerd in 't vaderland, weer dadelijk weg wilde naar zee.

Joris had er in zijn veelbewogen jeugd genoeg leren kennen van hetzelfde slag als deze jonge gast hem toescheen en hij had meelij met die jonge zwerver zonder tehuis.

„Laat ik je eens wat zeggen, maat”, zei de waard, en in de klank van zijn stem lag iets, dat Adriaan Nitzema werkelijk goed deed. „Ik weet bij ondervinding, wat het zeggen wil, als men terugkomt van de reis, moeder weg is en zoals bij jou het geval schijnt te zijn, men niemand meer heeft, die voor ons zorgt of voor wie wij moeten zorgen. Men komt er zo licht toe om een losbandig leven te leiden en dan gaat het altijd van kwaad tot erger. Doe dat niet, jongen. Als je varen wil, wel vaar dan, maar verkwist je gage niet roekeloos; daar win je niets mee dan een geknakte gezondheid en ten slotte een armoedig, ellendig bestaan. Ik heb er altijd prijs op gesteld, een vaste wil te hebben en als ik mij voornam tweederde gedeelte van mijn gage vast te zetten, dan moet de man nog geboren worden, die mij kon overhalen aan dat voornemen ontrouw te worden. En weet je wat het mij gemakkelijk maakt om standvastig te blijven, jonge maat? Luister, ik zal het je vertellen. Ik heb mijn ouders jong verloren en mijn vader bijna niet gekend, maar wat mijn moeder mij eens leerde, heb ik nooit vergeten, ook niet als storm en schipbreuk met ondergang dreigde of in hevige gevechten de kogels om mij heen floten. 't Waren maar enkele woorden — de laatste die ik van mijn moeder hoorde — en ze luidden: Joris, mijn jongen, zul je er altijd aan denken, dat God je altijd ziet, waar je ook bent en bij wat je ook doet?

„Jouw moeder zal wellicht in die zelfde geest tot je gesproken hebben, maat, dat geloof ik vast, maar als zoiets geen indruk op je maakt, dan ben je het al kwijt eer de dag een uur ouder is. Nu ben jij straks de Vuurbaak en Joris Bokkers waarschijnlijk glad vergeten, maar toch kan het geen kwaad, als men ook in een herberg een ernstig woordje spreekt of hoort.”

Op dit ogenblik ging de deur van de gelagkamer open en een reeds tamelijk bejaard man trad binnen, wiens houding en voorkomen de echte Zeeuwse schipper van die tijd ver raadden. Dadelijk liep de kastelein op hem toe en schudde hem hartelijk de hand.

„Wel schipper Rudeman, weet je de haven van Terneuzen nog te vinden? Het is, als ik mij niet vergis, bijna een jaar geleden, dat je hier het anker liet vallen.”

„Neen, Joris, zo lang is dat nog niet geleden; verleden jaar October ben ik nog hier geweest”, antwoordde de schipper op de verwelkoming van de waard.

Verweerd en gebruid was het gezicht van schipper Rudeman en zijn witte baard stak helder en scherp af tegen de donkere huidskleur. In de kalme blik en vriendelijke trek om de mond lag iets, dat onmiddellijk aantrok en vertrouwen wekte. De oude schipper haalde een bont geruite zak uit zijn wambuis te voorschijn en zei glimlachend: „Kijk eens Joris, ik kom wat winkelwaren inslaan, en vóór wij een boom opzetten, wil ik eerst zeggen, wat ik hebben moet, anders ben ik de helft vergeten, als ik straks weer aan boord kom. Geef mij intussen een glas bier.”

Met de ene hand greep de waard onder de toonbank naar een kruik bier en met de andere klopte hij op de binnendeur; aan het afwegen en gereedmaken van winkelwaren waagde Joris zich niet, dat was het werk van de gezagheb-

ster aan bakboord, die dan ook spoedig verscheen. Ook zij begroette de oude schipper als een goede bekende, en toen deze haar had opgesomd, wat hij moest inslaan, stond een glas schuimend bier ingeschonken vóór hem. „Ziezo”, zei de oude schipper, „dat is vast afgehandeld”, en terwijl hij plaats nam, begon de waard het gesprek met de vraag: „Alles wel aan boord, Rudeman? En je dochter toch gezond, hoop ik?”

Er kwam een bezorgde trek op het vriendelijk gelaat van de oude man, toen hij antwoordde:

„Dat kon wel beter, Joris, ik heb op mijn laatste reis nogal tegenspoed gehad en ben dankbaar, dat ik met Gods hulp de haven van Terneuzen kon binnenlopen. Feitelijk is mijn vaartuig te zwak bemand, en dat is dan ook eigenlijk de oorzaak, dat ik nogal moet sukkelen met mijn vrachten. Je weet wel, dat schipper Rudeman in de tijd, dat hij zijn beide jongens nog bij zich aan boord had, durfde varen, al spookte het op de Scheldestromen. Sinds ik echter slechts met een jong knechtje kan varen en met de hulp, die mijn dochter kan bieden, moet ik vaak blijven liggen als andere vaartuigen van mijn soort er nog niet aan denken een ligplaats te zoeken; dat is nu eenmaal zo en ik kan mij er ook wel in schikken, maar nu is mijn knechtje in Tholen, waar hij thuishoort, ziek van boord gegaan. Ik heb nog getracht een plaatsvervanger te vinden, maar dat lukte niet; daar ik niet langer kon wachten, ben ik maar onder zeil gegaan en heb het met Jette klaar gespeeld, om Terneuzen veilig binnen te lopen.”

Het gezicht van de waard had, terwijl de andere man sprak, een bedenkelijke, medelijdende trek gekregen. Voordat hij kon antwoorden, had zijn vrouw reeds opgemerkt: „Jij weet toch zeker wel een geschikt knechtje voor schipper Rude-

man te vinden, Joris? Je begrijpt heel goed, dat een bejaard man en een achterlijke vrouw niet samen een vaartuig op de Zeeuwse stromen de baas kunnen blijven. Jij moet voor een hulp zorgen, Joris!”

De waard keek enigszins verbluft naar het kleine, pittige vrouwtje aan bakboord en zei dan op verontschuldigende toon: „Stop even vrouw, 't is toch niet mijn schuld, dat die jongen van Rudeman het bijltje er bij moest neerleggen, ik heb hem geen rattenkruid ingegeven.”

De oude schipper begon hartelijk te lachen en ook Adriaan Nitzema, die met belangstelling had toegeluisterd, kon zijn lach niet inhouden om de koddige verontwaardiging van de waard.

„Neen, baas Joris, jij kunt het niet helpen, dat ik in de knoei geraakt ben, maar mogelijk kun je mij wel helpen er uit te komen.”

Op dit ogenblik schoot de matroos een gedachte door het hoofd, die dadelijk in zijn brein vaste vorm kreeg, en snel en vastberaden in het nemen van een besluit, zoals Adriaan Nitzema altijd geweest was, stond hij op en zei: „Schipper, neem mij niet kwalijk, dat ik mij in uw gesprek meng; mag ik u iets vragen?”

„Wel zeker kerel, waarom niet”, antwoordde de oude schipper vriendelijk.

„Ik meen juist gehoord te hebben, dat uw schip op het ogenblik te zwak bemand is; zoudt u het misschien met mij willen proberen? Ik ben wel een jongen van de grote vaart, maar ik zou niet weten, waarom een goed matroos ook geen goede schippersknecht zou kunnen worden.” Tegelijkertijd haalde de jonge man een leren brieven tas voor de dag en wilde de schipper zijn papieren tonen, om daarmee het bewijs te leveren, dat hij degene was, voor wie hij zich uitgaf.

Schipper Rudeman wees echter met een glimlach de hand van de zeeman, waarin deze een rol papier hield, terug, en antwoordde dan hoofdschuddend: „Zulk een kloeke gast als jij mij toeschijnt, zou ik juist moeten hebben, maar ik ben maar een arm man en moet mij trachten te behelpen met een hulp, die voor de kost en een zakduitje varen wil om het beroep te leren; je begrijpt dus zelf wel, dat ik tot mijn spijt je aanbod moet afwijzen.”

„En als ik dan ook voor de kost en een zakduitje zou willen varen?” merkte Adriaan op.

Een ogenblik keek de oude schipper de matroos met vaste blik in de ogen en zei dan op zijn kalme, vriendelijke toon: „Was het werkelijk je bedoeling, vóór ik hier straks binnenkwam, een schipper te zoeken van de binnenvaart en er je zeemanschap aan te geven? Bevalt de grote vaart je niet en blijf je liever dichterbij huis? Indien het laatste het geval is, behoeft een knaap, als jij mij lijkt te zijn, nog niet als jongen te gaan varen; er zijn schepen te over, waarop de schipper met twee knechts vaart en je tenminste als jongste knecht een loon kunt verdienen, dat bij je persoon en leeftijd past.”

„Laat ik uw eerste vraag beantwoorden, schipper, dan volgt het andere vanzelf. Ik ben gisterenavond in Terneuzen aan boord van een Engelse schoener afgemonsterd; ik heb deze nacht in de Vuurbaak uitstekend geslapen en zoals ik het hier de waard reeds meegedeeld had, lag het in mijn bedoeling, een schipper te zoeken, die vandaag of morgen gereed is om onder zeil te gaan naar Antwerpen of Vlissingen, waar ik weer als matroos wilde monsteren op een of ander schip, onverschillig of het naar de Noordpool of naar China gaat. Ik zoek eigenlijk een plaatsje als passagier naar een dier beide havens. Maar — ging de matroos voort — toen ik

u met de waard hoorde praten en onwillekeurig luisterde naar wat u hem van uw omstandigheden vertelde, kwam de gedachte bij mij op, of ik niet eens kennis zou kunnen maken met de binnenvaart, en als ik u nu zeg, dat ik uitstekend in de plunje zit op het ogenblik, al bezit ik slechts enkele guldens, niet de minste behoefte heb aan geld, wel, waarom zoudt u het dan met mij niet willen proberen, schipper?"

De schipper streek nadenkend met de harde vereelde hand door zijn witte baard en zei dan glimlachend: „Luister eens maat, dan zal ik je een voorstel doen. Jij zoekt scheepsgelegenheid naar Antwerpen of Vlissingen, nietwaar? Nu, ik moet naar Vlissingen en nu kan je met mij dat reisje kosteloos meedoen, op voorwaarde, dat je mij helpt bij het werk, dat aan boord moet worden gedaan. Te Vlissingen blijf ik waarschijnlijk een dag of wat liggen, omdat ik lading aan boord heb, die daar moet worden gelost en dan hoop ik, als het God belieft, daar weer nieuwe vracht te vinden.”

„Van harte neem ik het voorstel aan, schipper”, antwoordde de matroos onmiddellijk. Nog één vraag: Als ik bij u gedurende de reis naar Vlissingen aan boord goed mijn best doe, en ik herhaal dáár mijn voorstel van daarstraks, wat zou u dan zeggen?"

„Dat we daar, als we met Gods hulp veilig in de haven liggen, nog wel eens op ons gemak over praten kunnen, maar nu gaan we naar boord. Zeg me eerst je naam, maat; mij noemt men schipper Rudeman, dat heb je misschien baas Joris al wel horen zeggen.”

„Mijn naam is Adriaan Nitzema.”

Lachend antwoordde de oude schipper: „Dan ben je aan boord van de Bato, onze Arjaan, als je dat goedvindt.”

Kort daarna namen de beide varengasten afscheid van de Vuurbaak.

Een ogenblik hielden de stevige vingers van de waard Adriaans hand vast en hij zei met nadruk: „Van die oude man kan je méér leren dan varen, jonge maat; ik wou, dat je bij hem kon blijven een paar jaar, dan zou je mogelijk over veel dingen anders denken dan je nu doet. Vaarwel!”

HOOFDSTUK 5

Op de Bato

Adriaan Nitzema keek nog eens achter zich om naar de Vuurbaak, nu hij met zijn plunjezak op de rug naast de witgebaarde schipper voortstapte naar de haven en hij kon het zich niet verklaren, hoe het kwam, dat hij zich zo tot de waard en schipper Rudeman voelde aangetrokken, hoewel ze hem beiden feitelijk nog volkomen vreemd waren.

Helder en vrolijk straalde de morgenzon op het bedrijvige leven in het thans drukke havenkwartier, waar het laden en lossen in volle gang was. „Kijk schipper”, zei de jonge man, „zie je daar die schoener liggen met de Engelse vlag aan de gaffel? Daar ben ik gisterenavond afgemonsterd, en toen ik hier met een paar Engelse maats voet aan wal zette, had ik zeker niet kunnen dromen, dat ik weer zó gauw onder zeil zou gaan.”

„Niemand weet, wat lot hem morgen wacht, Arjaan”, antwoordde Rudeman en hij voegde er bij: „Het is maar goed ook, dat wij het niet weten; 't is voldoende er van overtuigd te zijn, dat God het roer van ons levensscheepje in handen houdt; tenminste, zo denk ik er over.”

De jonge matroos knikte zwijgend bij de woorden van zijn metgezel, en deze, die telkens een groet of een opmerking wisselde met bekende schippers op de vaartuigen, die voor de wal lagen, wees met de vinger naar een meer achteraf liggende schuit. „Zie je die tjalk daar met de oranjewimpel

in top? Dat is mijn schuit en daar moeten we wezen. En zie je die vrouw op de voorplecht zitten?"

„Jawel, schipper”, antwoordde de matroos, „als ik me niet vergis, is ze bezig met aardappelen schillen.”

„Juist Arjaan, je hebt goede ogen, maar laat ik je eerst iets vertellen van mijn dochter vóór we aan boord zijn, want dat moet je toch weten. Mijn beide zoons heb ik kort na elkaar verloren. Onze enige dochter, die van haar geboorte af altijd wat achterlijk geweest is, werd door deze smartelijke verliezen véél erger en toen een jaar geleden ook mijn vrouw is heengegaan, heb ik mijn huisje aan de wal verkocht en mijn ongelukkige Jette bij mij aan boord genomen, waar je haar dadelijk zult ontmoeten.”

Op kalme, rustige toon had de oude man met deze enkele woorden zijn metgezel een blik doen slaan in de levensweg, die achter hem lag, en de matroos kon niet nalaten te zeggen: „Wat u me daar zo kort hebt verteld, schipper Rudeman, lijkt me genoeg om een mens voor altijd zijn levenslust te doen verliezen. Toch schijnt het mij toe, alsof ge nog welgemoed de kop boven water kunt houden, dat is meer dan ik kan begrijpen.”

„Dáár praten we nog wel eens over, Arjaan”, antwoordde de oude man. „Kijk”, vervolgde hij, „Jette heeft mij al in het oog, ze zet haar aardappelbak neer en staat op om te kijken, wie ik meebreng; ze zal vreemd opzien, als ik met een knecht aan boord kom, die een kop groter is dan ik.” Om op de Bato van schipper Rudeman te komen, waren de mannen genoodzaakt, hun weg over een vlak tegen de wal liggend gaffelschip te nemen, maar dat waren de varenslui gewoon en met een in sterk Vlaamse tongval uitgesproken groet, en een voor Adriaan onverstaanbare opmerking over het weer, liet de gemoedelijke Gentse schipper de mannen

passeren. Terwijl haar vader, door Adriaan Nitzema gevolgd, aan boord stapte, bleef Jette, met een schuwe blik in de goedge blauwe ogen, de jonge zeeman aanstaren, zonder blijkbaar acht te slaan op diens groet.

Jette was een stevig gebouwde vrouw, ongeveer vijf en dertig jaar oud en alleen de schuwe, dwalende blik in haar ogen zou de vreemdeling kunnen doen vermoeden, dat iets aan haar verstandelijke vermogens haperde.

„Kijk, Jette”, zei de schipper, „ik breng een jonge man mee, die met ons naar Vlissingen varen wil; je zult er dus nog wel een paar aardappelen bij moeten schillen en voor vanmiddag een stukje spek meer bakken.”

Jette knikte even met het hoofd, om dan onmiddellijk met haar aardappelbak in het achteronder te verdwijnen, zonder de groet van de matroos beantwoord te hebben. Adriaan Nitzema gevoelde diep medelijden met deze lichamenlijk zo flink ontwikkelde vrouw en hij kon niet nalaten tegen de schipper te zeggen:

„Is het geen zonde en jammer, dat zo'n flinke, knappe vrouw zo diep ongelukkig moet zijn! Een mens van haar leeftijd en postuur, met ogen en houding van een kind, dat verlegen is voor een vreemde. 't Is wel droevig.”

„En toch is ze niet ongelukkig, Arjaan,” merkte de schipper op, „tenminste nu niet meer; als je lang genoeg aan boord van de Bato bleef, zou je zien, dat ze betrekkelijk gauw aan je gewend raakte, en dan kon je haar iedere dag de liedjes horen neuriën, die mijn jongens haar leerden als we thuis waren; het is, alsof haar geest is blijven stilstaan omstreeks de tijd, dat ik thuis kwam met het lijk van haar jongste broer aan boord. 't Is eigenaardig”, voegde de oude man er bij, dat jij in je uiterlijk wel iets hebt van hem, en dat je ook Arjaan heet, evenals hij. Maar nu gaan we even samen

de schuif bekijken en dan zullen we zien, wat we het eerst aanpakken; werk is er aan boord genoeg.”

Schipper Rudeman ging eerst met zijn passagier het gangboord uit naar voren, terwijl hij opmerkte, dat het meer dan tijd werd, de luiken te teren, de mast te schrappen en te oliën en het takelwerk na te zien. Achter was het meer dan nodig, dat de roerkop en de watervaten geschilderd werden, kort om, er was zóveel werk op de Bato, dat Adriaan verwonderd vroeg:

„Maar schipper, een kind kan toch begrijpen, dat ge het op de duur niet zonder een volwassen knecht kunt bolwerken? Ik moet eerlijk zeggen”, ging de matroos voort, „dat ik niet kan begrijpen, hoe ge kunt voortsukkelen met alleen een jongen als helper aan boord.”

„Och, als het weer maar goed is, gaat het met het varen nog wel, ik ben voor mijn leeftijd nog krachtig genoeg, maar de grootste moeilijkheid is, dat er te veel werk onafgedaan moet blijven liggen en dat ik, zodra het weer wat ongunstig begint te worden, genoodzaakt ben Jette te hulp te roepen, of als het erger wordt, zo gauw mogelijk een veilige ligplaats op te zoeken en beter weer af te wachten. Ik ben wel arm, maar toch verdien ik met Gods hulp nog een eerlijk stuk brood als schipper op mijn eigen schuif en zolang dát nog blijft gaan, kan ik nog zingen: Geloofd zij God met diepst ontzag, Hij overlaadt ons dag aan dag met Zijne gunstbewijzen. En nu zal ik je eerst je nachtverblijf aanwijzen”, en meteen ging hij Adriaan voor, het donkere trapje af, naar het vooronder.

Veel was daar niet te zien. Een paar houten bankjes en een grote kist, die als tafel dienst kon doen, vormden zo ongeveer het gehele meubilair, terwijl in de voorpiek, vlak bij de steven, een zindelijk bed stond.

„Je logies is niet erg royaal te noemen, Arjaan”, zei de schipper verontschuldigend, „maar dat is nu eenmaal niet anders. Zet je plunjezak maar neer, dan gaan we nog even een bezoek brengen in het achteronder, en je doet maar net, of je Jette niet ziet; dan komt ze het vlugst op haar gemak.” Toen de matroos zijn plunjezak had neergelegd, trok hij zijn laken wambuis uit, want hij begon het al knap warm te krijgen. Toen Adriaan Nitzema een ogenblik later weer afgedaald was in het achteronder, werd hij reeds dadelijk getroffen door orde en netheid, die de aanwezigheid van een degelijke huisvrouw verrieden en onwillekeurig en met zekere ontroering kwam hem de oude woonkamer in Friesland op de eenzame hoeve van Jauk Nitzema in de gedachte. Hier was de matroos in het heiligdom van de onnozele dochter van schipper Rudeman, dat voelde de jonge man nog meer dan hij het zag, want ieder voorwerp in die lage, maar tamelijk brede ruimte, droeg het kenmerk van een zorgvuldig onderhoud.

„Kijk”, zei de matroos, toen hij een blik om zich heen had geworpen, „dat is nu voor het eerst van mijn leven, dat ik een voet zet in de kajuit van een riviervaartuig, en ik moet eerlijk bekennen, dat ik niet had gedacht een zo gerieflijk verblijf op de Bato aan te treffen. Maar”, voegde hij er lachend aan toe, „het achteronder van de schipper en de hut van de kapitein op schoener of fregat, ze komen hierin op hetzelfde neer, dat ze de verblijfplaatsen zijn voor de gezagvoerder.”

„Nee Arjaan”, merkte de schipper dadelijk op, „dat komt niet op hetzelfde neer. Er is dit verschil, dat de hut van de kapitein voor de matroos verboden terrein is, terwijl het achteronder van de schipper in vele gevallen ook voor een goede knecht openstaat. Ik voor mij heb altijd graag, dat

mijn knechts, als er tenminste gelegenheid voor is, met mij het maal gebruiken in het achteronder en 's Zondags mag hij het evenals ik en de mijnen als zijn tehuis beschouwen." Nog even praatte de schipper met de jonge man en telkens als hij hem Arjaan noemde, wierp de onnozele Jette een schuwe blik op hem. Toen de matroos achter de schipper aan het achteronder weer verliet, keek ze hem na tot hij zijn voet weer op het dek zette.

„Ziezo, nu heb je de Bato gezien”, merkte de schipper met een glimlach op; „ga nu maar je werkpakje aantrekken, je tijd van passagieren is voorbij.”

Adriaan Nitzema wipte vlug naar beneden, om geen vijf minuten later weer boven te komen in de gewone kledij van de matroos van die tijd, en dat was op die warme zomerdag een uitrusting, die weinig tijd vereiste om aan te doen of af te leggen.

HOOFDSTUK 6

In 't achteronder

Nu ben ik klaar om van alles aan te pakken, wat je me opdraagt, schipper”, zei Adriaan Nitzema en toen de oude man de stevige gast vóór zich zag staan, dacht hij aan zijn eigen zoon, die eens op dezelfde schuit werkte en nu reeds zovele jaren in het graf rustte. Samen werkten de beide mannen op de tjalk, alles gereed makende, om zo spoedig mogelijk onder zeil te gaan. Al heel gauw had schipper Rudeman gezien, hoe vlug en handig de Fries het hem ongewone werk aanpakte, en de oude man, die steeds in goede luim was, gaf hem zo nodig onderricht en praatte onderwijl over het schippersleven op de Zeeuwse stromen met die gemakkelijke in de omgang, het varensvolk eigen.

Het was Adriaan Nitzema te moede, alsof hij zich hier op dit vaartuig nu al thuis voelde en de oude man met de witte baard hem die akelige leegte in zijn gemoed deed vergeten. De leegte, die hem gekweld had van de eerste dag van moeders dood af, en die in zekere zin nog erger werd, toen Jauk Nitzema hem verteld had, dat hij eigenlijk geen bloedverwanten meer op de wereld had. Zelfs de naam van zijn eigen vader had Jauk hem niet kunnen zeggen. Wel had de boer gezegd, dat hij die kon vinden, gegraveerd in het deksel van de zilveren tabaksdoos. Al wel honderdmaal had Adriaan getracht de naam te ontcijferen, maar het schrift was zó fijn en met zóveel sierlijke krullen bewerkt, dat het totaal onmogelijk was, er ook maar één

enkele letter van te lezen, zodat hij het tenslotte maar had opgegeven.

Eer men er erg in had, was de voormiddag omgevlogen en toen Jette halverwege uit het achteronder kwam en met zachte, bedeesde stem riep: „Vader, eten”, kon de jonge man niet nalaten op te merken: „Daar zijn jullie vroeg bij, is het niet, schipper?” „Welnee”, was het antwoord, „’t is de gewone tijd voor ’t middageten en daar is Jette altijd precies mee.”

Het eenvoudige maal smaakte Adriaan Nitzema voortreffelijk en de gezellige huiselijkheid in ’t achteronder deed hem goed.

„k Heb nog maar zelden zulke lekkere aardappelen gegeten”, merkte hij op, en lachend voegde hij er bij: „Als men een zeereis van bijna twee jaar uit en thuis achter de rug heeft, krijgt men zo langzamerhand zijn bekomst van erwten, bonen, gort, rijst, pekelflees en dergelijke scheepskost.” Vóór men begon te eten had de schipper de handen gevouwen en hardop een zegen gevraagd en toen men klaar was, gaf Jette hem de oude, stukgelezen Bijbel, die op het kastje tegen het beschot zijn vaste plaats had. De schipper opende het Boek en begon te lezen, waar hij gisteren geëindigd was. Van zijn prille jeugd af was Adriaan Nitzema gewoon geweest, dat er ’s middags na de maaltijd uit de Bijbel werd gelezen. Vader Jauk week daarvan onder geen enkele omstandigheid af, maar ’t was voor de wilde jongen destijds vaak een kwelling geweest, naar de droge, eentonige stem van de voorlezer te moeten luisteren en het laatste woord was hem altijd het liefste geweest. Nu luisterde hij met aandacht naar de klankvolle stem van de schipper, die las van het verraad van Petrus in de rechtzaal van Kajafas, de hogepriester.

Het hoofdstuk was uit en de oude man sloot het Boek en gaf het aan Jette, die het op zijn plaats legde. Dan zei de schipper: „Ik heb je nog niet gevraagd naar je godsdienstige overtuiging, Arjaan, en al verandert dit niets aan onze verhouding voor de tijd, dat je bij mij aan boord bent, toch is het goed als men weet wat men aan elkaar heeft.”

„Van huis uit ben ik eigenlijk Calvinist, dat was mijn stiefvader tenminste”, antwoordde de jonge man. Even keek schipper Rudeman de matroos weer met dezelfde onderzoekende blik aan, zoals die morgen in de Vuurbaak bij Joris Bokkers, toen de Fries aanbod, om als knecht te willen varen op de Bato.

„Zo”, ging de schipper voort, „dan zal ook de Bijbel voor jou geen onbekend boek zijn, Arjaan?”

De jonge man haalde de schouders op en antwoordde dan: „Nee schipper, vreemd is de Bijbel mij eigenlijk niet, en toch ook weer wel. Zover mijn herinnering gaat, heb ik mijn stiefvader elke dag een gedeelte horen voorlezen en misschien strekt het tot mijn schande, maar ik was altijd blij, als hij het Boek dichtklapte. Bijna iedere dag moest ik enige bijbelteksten van buiten leren en ook dát was mij een gruwel; ge begrijpt dus zelf wel, schipper, dat het ruwe zeemansleven nu juist geen goede leerschool was voor verder geestelijk onderricht. Toen ik nog een kind was, en later ook nog wel, vertelde moeder mij vaak 's avonds in het schemerurtje uit de Bijbel en daarnaar luisterde ik wèl, al heeft de arme ziel zelden of misschien nog nooit enig resultaat gezien op haar zo goed bedoeld pogen, om van de wilde bengel een goed Christenmens te maken.”

De schipper schudde het hoofd en mompelde voor zich heen: „Het zaad wel gezaaid, maar de bodem steenachtig en

de verleiding der wijde wereld zó sterk en toch....” „En toch...”, herhaalde de matroos het laatste woord van de oude man, „en toch heb ik nu geluisterd, goed geluisterd, schipper Rudeman, en ik zal u ook vertellen, wat ik dacht, toen u las, hoe Petrus de Meester heeft verraden of zo ge wilt verloochend. Ik dacht bij me zelf: wat een onbegrijpelijke handelwijze was dat van die volgeling van Christus. Als zijn Meester wordt gevangen genomen in de duistere hof van Gethsémané, is deze man de enige, die er aan denkt, voor de Meester te vechten en hij trekt zijn zwaard en hakt op de overmacht in. Dat is toch, dunkt mij, het werk van een onverschrokken man, en even later gedraagt hij zich als een blodaard.”

„Je vindt het vreemd en onbegrijpelijk van Petrus, en zijn handelwijze lijkt oppervlakkig gezien wel tegenstrijdig, maar naar mijn gedachte is er toch wel een verklaring voor”, meende de schipper. „Zelfs de discipelen begrepen de Heiland niet, evenmin als de Hosanna-roepende menigte, die kort daarop het „Kruist Hem!” schreeuwden. Ook Petrus hoopte met vurig verlangen, dat zijn Meester de troon van David met glorie zou oprichten en de gehate Romein zou verdrijven uit Israëls landpalen. Had Petrus de wonderen niet gezien, waarover de Heiland naar goeddunken beschikte? En waarom zou Hij die krachten niet aanwenden, om het vreemde juk te verbreken? Bracht Zijn bezielend woord de schare niet in beweging? En als Hij Zich aan de spits had gesteld om Israël te verlossen, wie zou het hebben kunnen keren? Was het Zijn recht niet? Was Hij niet uit het geslacht van David? „Kijk Arjaan”, ging de oude man voort, „voor die grote zaak wilde Petrus vechten en desnoods vallen, maar hij

kreeg het bevel: Steek uw zwaard in de schede, want die met het zwaard slaat, zal door het zwaard vergaan. Neen, Petrus, die de geliefde Meester geboeid door de bende zag wegvoeren, kon nòg niet verstaan, dat Christus' Koninkrijk niet van deze aarde was, en wat hij zag gebeuren, brak zijn moed en kracht.

„Moest dit het einde zijn? En nu sidderde Petrus op de vraag van de dienstmaagd in de zaal van Kajafas, en slechts op eigen lijfsbehoud bedacht, verloochende hij zijn Heiland. Toen echter bij het kraaien van de haan de blik van de Heiland Petrus trof, schudde die blik hem wakker; hij kon slechts wenen met bitter berouw en naar buiten gaan om de eenzaamheid te zoeken. Later echter, toen de Heiland Zijn bloed gestort had op Golgotha en na de Paasmorgen, leerde Petrus verstaan de nietigheid van aardse glorie in vergelijking met het eeuwig offer door Gods Zoon aangebracht en nu kon hij, uit de diepste grond van zijn hart, aan de oever van het Galilese meer zijn Goddelijke Meester antwoorden op Diens vraag: Petrus, zoon van Jona, hebt gij Mij lief?: Ja Here, Gij weet, dat ik U liefheb.

„En nu gaan we danken, want er is nog heel wat te doen, Arjaan; om vier uur valt de eb in en dan steken we van wal.”

Met deze woorden eindigde de schipper zijn verklaring als antwoord op de vraag van de jonge man, en toen hij zijn handen gevouwen en het korte dankgebed had uitgesproken, verlieten de beide mannen het achteronder, om op het vaarttuig alles klaar te maken voor het vertrek uit Terneuzen.

't Was de matroos wonderlijk te moede en hij begreep vandaag zichzelf niet; duizendmaal hoorde hij immers uit de

Bijbel voorlezen en menigmaal ook de geschiedenis van de verloochening van Petrus, zonder er enige aandacht aan te schenken, en nu deze vreemde schipper, met wie hij toevallig in aanraking kwam, las en met hem sprak over deze dingen, nu kwam het hem toch wèl belangrijk voor.

HOOFDSTUK 7

Op de Zeeuwse stromen

Wat treffen we dat uitstekend, Arjaan, de wind wordt krachtiger en draait op door het Westen", riep schipper Rudeman vrolijk tegen zijn nieuwe hulp, en deze, snel een blik in die richting werpende, voegde er bij: „Ik zou me al erg moeten vergissen schipper, of vóór het vallen van de avond waait er een fikse bries uit het Noordwesten.”

„Je kon wel eens gelijk krijgen en in dat geval kunnen we een aardige afstand afleggen vóór de vloed ons weer begint tegen te werken.”

„Kunnen we nu nog niet weg, schipper?” vroeg de matroos. „'t Is bijna stil water en als de wind wat aanwakkert, krijgen we er wel gang in, zou ik denken.”

De oude zeebonk begon even te lachen en zei: „Neen jongen, hier in de haven is het wel stil water, maar buiten staat nog wel wat vloed, en de wind is nog zó flauw, dat hij het zeil niet zou spannen; over een goed half uurtje kunnen we het wagen.”

Binnen het uur wisselde schipper Rudeman een hartelijke groet met de schipper van het Gentse schip, waaraan ze waren vastgelegd. Adriaan maakte vlug de touwen los en men keerde Terneuzen de rug toe.

Al dadelijk toonde de jonge Fries, dat het wel degelijk zijn bedoeling was, om zijn vrije overtocht naar Vlissingen te verdienen, en de manier, waarop de sterk gespierde knaap

het nodige werk verrichtte, maakte het schipper Rudeman duidelijk, dat een goed matroos niet veel behoeft te leren om een goed schippersknecht te kunnen zijn.

Buitengewoon voorspoedig was de reis, de wind bleef gunstig en alles werkte mee, zodat de Bato veel sneller dan schipper Rudeman gedacht had, het brede water van de Wester Schelde doorploegde en te Vlissingen binnenviel.

Er lagen veel vaartuigen van verschillende soort en bijna alle schippers kenden de oude Rudeman.

Een oude, verweerde, grijze schipper, die op zijn gemak in het gangboord van zijn schuit een pijpje stond te roken, nam zijn neuswarmertje tussen zijn brokkelige tanden weg en er mee op Adriaan wijzende, riep hij: „Als dat soms een nieuwe knecht is, dan wil ik wedden, dat hij geen zak zout bij je aan boord zal opeten, Rudeman; ik zou me al erg moeten vergissen, als hij geen jongen van de grote vaart is, en die kunnen doorgaans op onze binnenvaartuigen toch niet wennen.” Al pratende keek schipper Van Alteren de jonge man strak aan en sprak: „’t Is wonderlijk, zoals jij op een jonge schipper lijkt, die ik een goede twintig jaar geleden gekend heb. Mag ik vragen, hoe je naam is, je zou mogelijk familie van hem kunnen zijn.”

„Mijn naam is Nitzema en ik ben een Fries van geboorte.” „’t Is toch een wonder, hoe sommige mensen op elkaar lijken kunnen”, meende de oude schipper, maar op dit ogenblik kwam Jette halverwege uit het luik van het achteronder en riep zacht: „Vader, koffiedrinken!”

Een paar minuten later zat men weer om de tafel in het achteronder en de stevige roggeboterhammen met spek smaakten Adriaan buitengewoon goed.

Toen het maal geëindigd was, en de schipper gedankt had, zei de jonge man:

„Schipper, ons reisje van Terneuzen naar hier is achter de rug, en nu wilde ik vragen of gij tevreden over me zijt.”

„Dat ben ik, Arjaan, je hebt meer dan je kost verdiend, en je krijgt trouwens ook nog een zakduitje als ik straks terug kom van het kantoor. Ik reken er op, dat je vannacht nog op de Bato blijft, als je dat goedvindt.”

„Laat dat zakduitje maar rusten, maar onze afspraak in Terneuzen was, dat ik mee zou varen naar Vlissingen, en als we daar in de haven lagen, zouden we nog eens praten over mijn voorstel om bij u als knecht te varen. Thans herhaal ik mijn voorstel en waarom zoudt u het afwijzen, u kunt er toch nooit kwaad bij?”

Rudeman schudde het hoofd en zei: „Wat mij betreft, Arjaan, kan ik er geen kwaad bij, maar voor jou is het een geheel ander geval. Nu ben je natuurlijk nog vreemd op de binnenvaart, maar als je een maand bij me aan boord blijft, ben je als volslagen schippersknecht het volle loon waard, en dat kan ik je niet geven. Bovendien is er nog iets. Het ligt nu eenmaal in mijn karakter, dat ik mij spoedig hecht aan mensen, met wie ik dagelijks omga, en ik zou het buitengewoon onprettig vinden, als je na een paar maanden mij weer moest verlaten.

Ik heb in het leven vaak genoeg de diepe smart van 't scheiden leren kennen, en al heeft mijn God, op Wie ik betrouw, mij steeds de last helpen dragen en mij vrede in mijn ziel geschonken, tóch doet vaak de herinnering nog pijn. En toen je mij in de herberg van Joris Bokkers aansprak, moest ik dadelijk denken aan mijn jongste zoon, die het langst bij mij aan boord geweest is. Je hebt veel van hem weg, wat houding en gestalte betreft, en toen je vannacht met mij op de Schelde was, en ik je door het gangboord zag lopen of bij de fok staan, was het mij soms te moede, alsof mijn eigen

jongen weer op de schuit was. . . . neen Arjaan, laten we van weerskanten geen domme dingen doen, die toch op teleurstelling moeten uitloopen. Deze nacht blijf je nog bij mij aan boord, maar morgenochtend gaan onze wegen uit elkaar; er zit niets anders op."

Adriaan Nitzema was van een ander gevoelen en juist dat-gene, waarvoor de oude man vreesde, was het, dat de matroos aantrok. Gepasseerde nacht had hij de schipper verteld van zijn jeugd en zijn jongensjaren, die hij doorbracht op de hoeve van Jauk Nitzema. Maar ook, dat niets hem daar meer aantrok, nu moeder gestorven was. En was hij hier eigenlijk niet op zijn plaats? Kon hij zich hier niet nuttig maken, en bovendien een nieuw tehuis vinden?

„Laat dit het laatste woord niet zijn, schipper Rudeman. Mag ik mijn hart eens uitspreken?"

Na een toestemmend knikje ging hij voort: „Als twee mannen een overeenkomst sluiten, zal die allicht goed van stapel lopen, als beider belangen er mee gediend worden, en in dit geval wordt ongetwijfeld ons beider belang gediend, als gij op mijn goed en wèloverdacht voorstel wilt ingaan. Van de eigenlijke binnenvaart heb ik uit de aard der zaak nog weinig verstand, maar uit hetgeen ik heb opgevangen, begrijp ik heel goed, dat op een vaartuig als dit, en in deze tijd, heel goed een boterham te verdienen is als het behoorlijk be- mand en goed onderhouden wordt."

Even zweeg Adriaan Nitzema en de schipper antwoordde: „Dáár heb je volkomen gelijk in, maar. . . ."

„Welnu", viel de Fries de oude man in de rede, „dan zijn we immers klaar; ik blijf aan boord, zoals uw eigen zoon eens bij u was. Ik heb niemand op de wereld, die iets om mij geeft, en ga ik weer naar zee, dan komt er niet veel van mij terecht, dat voel ik wel. Houd mij bij u, schipper Rudeman,

laat mij met u varen, en als wij samen op de Bato zijn, behoeft ge geen zeil te bergen, al krullen de schuimkoppen op de golven.”

Terwijl Adriaan Nitzema zo sprak, keek de oude schipper hem weer met zijn vaste, scherpe blik in de ogen en toen de jonge man zweeg, bleef het een ogenblik zó stil in het achteronder, dat men het water van de opkomende vloed hoorde kabbelen en schuren langs boord en kiel.

Door de kleine raampjes rechts en links van het roer vielen de zonnestralen naar binnen en vulden het achteronder met licht en glans.

„Al blijf ik er bij, dat er veel kans bestaat, dat het op een teleurstelling zal uitlopen, geloof ik toch, dat ik thans je voorstel, om bij mij te blijven, niet zonder meer mag afwijzen. Versta mij goed, Arjaan, het ligt niet in mijn bedoeling je langer vast te houden, dan je zelf wilt. Zodra de lust in je opkomt om een voordeliger werkkring te zoeken, zeg het mij dan eerlijk en we zullen als goede vrienden scheiden.”

Nu sprong Adriaan Nitzema op van de bank, en de harde hand van de oude varensman met vaste greep in de zijne drukkend, zei hij:

„Van dit besluit zult ge nooit berouw hebben, schipper Rudeman; ik zal voor u werken alsof ik uw eigen zoon was en gij zult mij leren varen op de Zeeuwse stromen en langs de Zeeuwse kusten, waar eens mijn eigen vader voer.”

HOOFDSTUK 8

Het zonnetje van Renata

De zomer was voorbij en ruwe najaarsstormen hadden de gele bladeren van de reusachtige oude linde gerukt, die in zonnige dagen zulk een heerlijke schaduw wierp op het terras voor huize Renata, waar Andries de Gorter zo dikwijls, op de fraai gebeeldhouwde bank zittend, zijn pijp rookte.

't Was in het begin van November en een frisse Noordwestenwind had de lucht schoongeveegd. Nu scheen de zon helder aan een blauwe hemel.

Aan zijn grote schrijftafel vlak bij het raam zat de heer De Gorter, en zijn magere, gespierde hand, die in zijn jeugd bij storm en noodweer met ijzeren greep de roerpen van de Vuurpijl placht te omklemmen, voerde thans de ganzenveer. Behalve in Veere, waar dicht bij de haven een kantoor van de heer De Gorter gevestigd was, had hij ook een kantoor te Vlissingen, maar hier liepen alle draden samen van het scheepvaartbedrijf, dat Andries de Gorter in de loop der jaren had opgevoerd tot een zeer winstgevende onderneming.

Juist had de jongste bediende van het kantoor aan de haven enige brieven gebracht en de reder legde even de pen neer. De correspondentie had betrekking op de scheepvaart en 't waren voor het merendeel aanvragen om scheepsruimte.

De Gorter wist precies, welke schepen en welke schippers hij voor grote of kleine reizen hebben moest en ook, voor welke soort lading de vaartuigen het best geschikt waren.

Spoedig had hij ook nu aangetekend, op welke wijze hij de hem gegeven opdrachten kon uitvoeren, maar met één of twee bestellingen wist hij zo dadelijk geen weg. Hij schoof de brieven even opzij met de gedachte, dat ze nog wel een paar dagen konden wachten; er moesten nog enige schepen te Veere binnenvallen en dan waren de schippers spoedig genoeg bij hem op het kantoor. 't Was een vaste gewoonte van De Gorter om de schippers op zijn privé-kantoor te ontvangen en een en ander, de vaart betreffende, te bespreken.

Nog een ogenblik schreef de reder in zijn journaal en dan klonken lichte voetstappen in de gang. De deur van het kantoor ging open en Juultje van Spangen stak het hoofd naar binnen en riep: „Komt u koffie drinken, vader?”

Even wierp hij een blik op het meisje, dat van jongsaf gewend was hem vader te noemen, en zwijgend gaf hij door een hoofdknik te kennen, dat hij komen zou. Toen schoof hij zijn stoel achteruit en greep naar de stok, die altijd vlak in zijn nabijheid stond. Zwaar stommelde zijn houten been over de planken van de kantoortvloer, maar in de gang stapte hij tamelijk vlug naast het meisje voort.

„'t Is prachtig weer, vader”, zei ze, „zou ik straks niet wat in de tuin mogen wandelen? Hoesten doe ik nu toch zo erg niet meer.”

Ze wilde nog iets zeggen, maar een opkomende hoestbui belette het haar. De heer De Gorter keek haar weer scherp aan en op zijn strak gezicht kwam een zorgelijke uitdrukking.

„Je kunt nog niet buiten, Juultje”, zei hij, „de wind is bijna door 't Noordwesten heen en blaast voor jou veel te scherp, je zoudt nog meer gaan hoesten dan je nu al doet.”

„'t Is jammer, vader”, antwoordde het meisje, „de zon

schijnt zo lekker en ik zou natuurlijk niet aan de windkant van het huis komen.”

Terwijl de man de deur van de huiskamer opende en naar binnen stapte, herhaalde hij nog eens:

„Je kunt niet naar buiten, Juultje, je hoest nog te veel en de wind is te scherp.”

Met zware verkoudheid en koorts was het begonnen en de dokter, die nog maar zelden op Renata een voet gezet had, omdat ziekte er buiten de deur was gebleven, meende aanvankelijk, dat met een dag of wat binnenblijven en door het gebruik van het voorgeschreven drankje, die verkoudheid wel weer zou weggaan, maar hij bleek zich te hebben vergist. De dagen werden weken en hoewel het altijd opgewekte kind niet bedlegerig was, kon de dokter nóch de hardnekkige koorts, nóch de droge, hinderlijke hoest wegekrijgen.

Juultje was haar teleurstelling, dat ze niet buiten kon, spoedig vergeten. Gezellig dronken allen samen koffie en het meisje goot een restje op een schoteltje en hield het onder de neus van haar grote St. Bernard hond. De bijna volwassen hond scheen niet veel trek in koffie te hebben; hij snuffelde even met zijn brede, stompe neus over het schoteltje, kwispelde met de dikke, gepluimde staart, maar wendde dan knipogend de kop af.

„Zo Kroes, bedank je er voor, jongen? Kom, ik zou toch maar eens proeven”, lachte Juul en trok bij het rechteroor de grote kop van de hond voor het schoteltje.

Thans toonde de St. Bernard op even ondubbelzinnige als afdoende wijze zijn afkeer van koffie, door met een vlugge beweging zijn forse poot precies in het schoteltje te planten, waardoor de door hem niet begeerde koffie over zijn rug en kop spatte.

„Nu moet je de deur uit, schelm”, riep het meisje, pakte met het kleine, smalle handje de leren halsband en trok de met weerzin volgende Kroes de gang in.

Buiten de deur hoorde men haar nog knorren op de hond, totdat een hernieuwde hoestbui haar het zwijgen oplegde. Andries de Gorter schudde zorgelijk het hoofd en zei dan met gedempte stem:

„Ik kan mij vergissen, Katrien, maar die hardnekkige hoest van Juul bevalt mij niet; 't zal me verwonderen als dat goed afloopt.”

„De hoest is wèl hardnekkig”, antwoordde de vrouw, „maar er zijn immers zoveel jonge mensen, die aan een kwade hoest lijden, de dokter meende toch óók, dat het met de tijd wel zou slijten.”

De Gorter haalde de schouders op; hij had zelf een ijzeren gestel, en zoals meer mensen van zijn slag, had hij niet veel vertrouwen in dokters. Hij ging niet verder op het onderwerp in en dronk zwijgend zijn koffie, daar Juultje lachend de kamer inkwam, op de voet gevolgd door de kwispelstaartende hond.

't Is doorgaans niet meer dan een kwartier, hoogstens een half uur, dat de heer De Gorter steeds precies op dezelfde tijd in zijn gezellige huiskamer doorbrengt, maar dat korte tijdsverloop is de reder lief en hoewel hij zelf weinig aan het gesprek deelneemt, mag hij toch graag luisteren naar het vrolijk gesnap van zijn pleegdochter en de verstandige, kalme opmerkingen van zijn vrouw. Deze keer bleef hij echter niet lang. Hij schoof zijn stoel achteruit en greep naar zijn stok, toen zijn gewoon kwartiertje nauwelijks was voorbijgegaan.

„Gaat u al weg, vader?” vroeg het meisje.

„k Heb het druk, Juul”, luidde het antwoord. „De mensen

willen hun vrachten binnen hebben vóór een vroeg inval-
lende winter misschien de scheepvaart stremt.”

„Vader”, ging het meisje voort, „wanneer vaart u weer
met uw schip naar Vlissingen? Dan gaan moeder en ik toch
mee, nietwaar?”

„Daar zal niet veel meer van komen, Juul”, antwoordde de
reder, „de dagen worden te kort en de Prins Frederik is
druk in de vaart, maar al moest ik ook naar Vlissingen, dan
zou het toch niet raadzaam zijn voor jou om mee te gaan,
Juul, want die hoest. . . .”

Het volgend ogenblik had Andries de Gorter de deur van
de huiskamer al achter zich dicht getrokken en klonk het
geklakklak van zijn houten been in de gang.

Dadelijk zette hij zich aan 't werk, zodra hij op zijn kan-
toorstoel zat, maar hoewel hij de pen in de grote glazen
inktpot had gedoopt, schreef hij er niet mee en zijn ogen
staarden recht voor zich uit, door het venster. „Die hoest,
die hoest”, herhaalde hij zuchtend. De man, die voor zich-
zelf nooit vrees koesterde, was dubbel bang en vol onrust
als hij dacht, dat zijn vrouw of pleegdochter iets zouden
gaan mankeren, waaraan gevaar voor het leven verbonden
kon zijn.

„Er moet een bekwame dokter komen; ik wil nog eens
advies van een ander hebben”, mompelde de man en alsof
deze gedachte hem weer enigermate bemoedigde, trok hij
zijn schrijfwerk naar zich toe en doopte opnieuw zijn pen
in de inkt.

Thans trok weer iets anders zijn aandacht. Een oude man,
met witte baard en in sjofele schipperskleding gehuld,
kwam de poort instappen en liep regelrecht naar de deur
van zijn kantoor. Een ogenblik later klonk een bescheiden
tikje en schipper Rudeman stond tegenover de reder.

De heer De Gorter was niet gewoon om de schippers, die hem moesten spreken, uit te nodigen om te gaan zitten. Doorgaans was het ook de moeite niet waard, omdat het onderhoud altijd zo kort mogelijk duurde. Voor grijze haren had Andries de Gorter echter eerbied en ook nu nodigde hij zijn bezoeker uit om plaats te nemen.

„Wat is er van je dienst, Rudeman?” vroeg de heer De Gorter.

„Ik ben gisterenavond nog laat hier binnengevallen met een lading kalk en metselsteen voor een aannemersfirma; ze zijn op het ogenblik druk aan het lossen. Nu heb ik me aan uw havenkantoor vervoegd om te vragen of er mogelijk een geschikt vrachtje voor mij was, maar de boekhouder heeft mij naar hier verwezen”.

Terwijl de schipper de reden van zijn komst meedeelde, trok de reder enige van de pas ontvangen orders naar zich toe en zich dan tot de schipper wendend, zei hij op zijn droge, zakelijke toon:

„Orders heb ik wel, Rudeman, maar ik vrees, dat er niets bij is, dat voor jou geschikt zal zijn. Zie eens hier, de kleinste en gemakkelijkste reis lijkt mij nog het vervoer van een lading aardappelen van Noord Beveland naar Rotterdam, om deze tijd van het jaar, en dan zonder voldoende hulp aan boord. ’t Spijt me, maar ik heb op het ogenblik niets, dat geschikt is voor je.”

De schipper was echter een andere mening toegedaan en antwoordde: „U sprak daar van geen voldoende hulp aan boord, maar ik heb op het ogenblik een knecht, zoals er wellicht geen tweede op de Zeeuwse stromen vaart, en in geen twintig jaar heb ik zulke voorspoedige reizen gedaan, als sinds de tijd, dat hij bij mij aan boord is. Wat die vracht aardappelen naar Rotterdam betreft, ik durf gerust zeggen,

dat er van mijn kant niet het minste bezwaar tegen is”.

Andries de Gorter kende schipper Rudeman sinds zijn vroegste jeugd en hij wist, dat deze man niet alleen een zeer goed, doch ook een voorzichtige schipper was, die in geen geval schip en lading roekeloos op het spel zou zetten. Het verwonderde de reder, dat de oude man, die in de laatste jaren altijd met jongens gesukkeld had, thans in staat was, een naar zijn zeggen hoogst geschikte knecht te kunnen betalen. Dat was echter niet zijn zaak; als schipper Rudeman kans zag om in dit jaargetijde de reis naar Holland er goed af te brengen, dan had de heer De Gorter er niets tegen hem de opdracht te geven.

„Wanneer is je vaarttuig gelost?” vervolgde de reder, „’t is vandaag al Donderdag en ik zou graag willen, dat je uiterlijk Dinsdagmorgen geladen van Noord-Beveland naar Rotterdam kon vertrekken. Zou je daar kans toe zien, Rudeman?”

„Jawel, mijnheer De Gorter, dát kan; ik hoop met Gods hulp vóór Zondag de aardappelen scheep te hebben.”

„Goed”, sprak de reder kortaf, „stuur dan vanmiddag je knecht maar om de vrachtbrief.”

HOOFDSTUK 9

Als zoon aan boord

Schipper Rudeman vertrok, erg in zijn nopjes met de opdracht, en toch ook weer enigszins in zorg. Er waren dan ook jaren overheen gegaan, sinds hij zijn laatste reisje naar Holland had gedaan, maar met Arjaan durfde hij het wel wagen.

Als dit reisje goed van stapel liep, zou er voor de jongen ook een aardig duitje moeten overschieten, nam hij zich voor; de oude man maakte er zich telkens een verwijt van, dat hij Adriaan Nitzema slechts voor een zakduitje moest laten varen.

De wonderlijke gast was het voornemen, waarmee hij aan boord van de Bato was gekomen, volkomen trouw gebleven, en toen schipper Rudeman bij een vorige reis zijn geld van de vracht ontvangen had en hij er Arjaan iets van wilde afstaan, had deze lachend het hem togedachte teruggeschoven en gezegd: „Neen schipper, daar wachten we nog wat mee; eerst moeten we zorgen voor een stel nieuwe zeilen, de oude zijn al te vaak gelapt.

„En bovendien, geld deugt niet voor mij. Toen ik matroos was, waren het doorgaans mijn beste dagen niet, als ik ruim in de duiten zat. Neen schipper, ik heb aan mijn zakgeld meer dan genoeg.”

't Werd schipper Rudeman vaak wonderlijk te moede, als hij zag op welk een wijze Arjaan Nitzema zijn taak aan boord van de Bato opvatte. Met het eigenlijke werk van de schippersknecht op een vaarttuig als de Bato was hij al

reeds de eerste veertien dagen volkomen op de hoogte, maar de manier, waarop hij de vrije tijd, die bij windstille of gedwongen oponthoud in verband met eb of vloed overbleef, wist te benutten, wekte telkens weer zijn verwondering.

Reeds in het begin van zijn verblijf aan boord had hij als een gunst aan de oude schipper gevraagd, of hij de beide vervelozige watervaten mocht schilderen, en de schipper, die het al lang zelf van plan was geweest, maar er geen tijd voor had gehad, vond het uitstekend. Met lust en ijver was hij aan het werk gegaan en met aangeboren handigheid, fluitend en zingend, had hij het klaargespeeld.

Zo nam hij nu eens dit, dan weer een ander werkje onder handen. En thans was de gewezen matroos reeds bijna vier maanden op de Bato en steeds nog even druk in de weer als de eerste weken.

Terwijl schipper Rudeman deze gedachten door het hoofd speelden, had hij de haven bereikt en het deed hem genoegen, dat hij straks Arjaan kon vertellen, welk een mooie vracht hij had opgedaan.

Toen schipper Rudeman aan boord kwam, was alles druk in de weer. Sjouwerlieden liepen af en aan en droegen de rode metselsteen uit het ruim van de Bato de wal op in de wachtende wagen. Adriaan stond in het ruim en gaf telkens ieder zijn vrachtje aan.

„Ha schipper, bent u daar al!” riep de jonge Fries, toen de oude man uit het gangboord in het ruim keek.

„'k Zal even naar beneden komen”, antwoordde de schipper, „en dan zul je eens horen hoe ik geslaagd ben; nee, laat ik het je liever in het achteronder vertellen, als we schafttijd hebben.”

Een uur later zaten ze om de ontbijttafel en lieten zich de

bruine bonen met spek uitstekend smaken, terwijl 't kleine potkachelkje in het lage achteronder een aangename warmte verspreidde.

Met belangstelling luisterde de jonge man, toen de schipper vertelde, hoe hij eerst op het havenkantoor was geweest, maar dat de boekhouder hem naar de patroon gezonden had.

„'t Was op het nippertje af, Arjaan, dat De Gorter mij die lading dure aardappelen durfde toevertrouwen, maar toen ik hem vertelde, dat ik weer met een volslagen knecht voer, maakte hij niet veel bezwaar meer.

„Voor een jongen van de grote vaart, zoals jij bent, Arjaan, is een reisje van hier naar Rotterdam natuurlijk niet noemenswaard, maar voor de Bato blijft het toch altijd een aardig werkje”, voegde de schipper er lachend aan toe.

„'t Is waar, schipper”, antwoordde Adriaan, „ik heb voor 'n jongen van mijn leeftijd al heel wat van de wereld gezien, maar 't is toch vreemd, dat ik mij nooit ergens zo thuis heb gevoeld heb als op deze tjalk en op de Zeeuwse stromen. Zou het komen, omdat mijn eigen vader een Zeeuwse schipper was? En toch ben ik een geboren Fries en ik geef u de verzekering, dat Jauk Nitzema al het mogelijke heeft gedaan om een boer van mij te maken, evenals zijn zoon Bouke is. Ondanks zijn jarenlange volgehouden koppige poging, moest hij het tenslotte opgeven en ging ik tóch het zeegat uit. Maar 't zeemansleven bevredigt mij niet”, voegde de jongeman er bij, „en daarom blijf ik bij u, schipper Rudeman, en samen halen we het er bovenop.”

„Met Gods hulp, Arjaan, maar zoveel jaartjes resten mij niet meer en als jou de lust en de bekoring voor het ruime sop weer te pakken krijgt, raak je heel gauw de oranje-wimpel van de oude Bato uit het gezicht kwijt.

„Er vaart geen enkele kok ter koopvaardij, die voor mij zo'n lekker potje kookt als onze Jette, en in geen hangmat of kooi sliep ik ooit zo heerlijk als in het vooronder van de Bato.”

Vrolijk lachend zei de jongeman dit en zijn woorden deden de schipper van harte genoegen. Hij kon zich nog maar slecht met de gedachte verenigen, dat deze kloeke, levenslustige gast op de duur voldoening zou vinden in de omgang met een oud man en zijn achterlijke dochter; hij hechtte zich iedere dag meer aan Arjaan Nitzema, hoewel hij zichzelf telkens voorhield, dat de jongen uit de aard der zaak toch niet lang bij hem zou blijven.

Nog even praatte de beide mannen over de reis naar Rotterdam en daarbij merkte de schipper op:

„Straks moet jij bij de heer De Gorter op Renata de vrachtbrief gaan halen, Arjaan. Hij vroeg me vanmiddag de knecht aan te sturen. Ik denk, dat de reder wil zien, of ik niet overdreven heb, toen ik hem vertelde, dat een volslagen knecht bij mij aan boord was.”

„'t Is eigenlijk wel jammer, dat ik uit m'n werk moet lopen”, meende de jongeman, maar de schipper merkte glimlachend op, dat hij er niet zo heel veel tijd mee zou verspelen; mijnheer De Gorter zou hem niet aan de praat houden; die sprak nooit meer dan beslist noodzakelijk was.

Nog een uurtje ongeveer werkte Adriaan beneden in het ruim, toen riep de schipper: „'k Zou nu maar gaan, dan tref je de reder zelf nog op het kantoor en behoef je niet te wachten.”

Vlug ging de jonge man naar boven, om zich wat op te knappen en niet lang daarna verliet hij de Bato.

Halverlijve boven het luik van het achteronder staande, keek Jette de jonge man na en uit haar saamgetrokken

wenkbrauwen en uit de blik van haar ogen sprak onrust. De schipper zag haar staan en hij schudde het hoofd; hij wist zeer goed, wat op het ogenblik omging in het doffe brein van zijn dochter.

„Arjaan moet naar het kantoor, Jette, maar hij komt weer gauw terug”, zei hij op zijn gewone, kalme toon, en deze woorden deden dadelijk haar onrust verdwijnen en de stille blijmoedigheid terugkeren op haar van gezondheid blozend gezicht.

In de korte tijd, dat Adriaan Nitzema op de Bato was, had Jette zich opmerkelijk spoedig aan hem gewend. Terwijl ze aan de vorige knechtjes, die op hun vaartuig geweest waren, weinig of geen aandacht had geschonken, was ze reeds heel kort, nadat de Fries aan boord kwam, zich aan hem gaan hechten. In het eerst was het een oprecht gevoel van medelijden geweest, dat de jonge man er toe dreef, om het de arme Jette zo gemakkelijk mogelijk te maken door haar bij haar huiselijke bezigheden zo vaak hij er de tijd toe had, behulpzaam te zijn en die karweitjes voor haar op te knappen, welke anders haar vader gewoon was te doen. Dikwijls moest de schipper er om lachen, als men 's avonds of bij tegenwind voor anker lag, dat Jette haar aardappelbak voor de dag haalde en Arjaan dan glimlachend aankeek. „Zal ik je helpen jassen, Jette?” vroeg hij dan, en als enig antwoord schoof ze de bak naar hem toe, haalde dan zelf haar uitgesleten mesje, maar begon eerst met schillen, als hij de scherpe matrozenkortjas trok en een aardappel uit de bak nam.

Als Arjaan zijn blauw matrozenpak aantrok, evenals daarstraks, en aan wal ging, trok Jette de wenkbrauwen samen en keek haar vader onrustig aan, alsof ze bang was, dat de jonge man niet meer zou terugkeren naar hun schuit.

Adriaan Nitzema stapte inmiddels flink door en keek met belangstelling om zich heen: het was voor het eerst, dat hij voet aan wal zette in Veere.

Zijn weg ging dwars door het oude stadje en overal zag hij kentekenen van vervallen oudheid.

Schipper Rudeman had hem de weg uitgeduid, maar de jonge man, die met een eigenaardig gevoel naar die sporen van voorbijgegangene welvaart keek, sloeg niet voldoende acht op de weg, die hij ging. Na nog een poosje op de gis te zijn voortgegaan, was hij genoodzaakt naar de weg te vragen.

Daar viel zijn oog op een oud, verweerd huisje, met naar voren overhangend trapgeveltje, waar voor een der twee ramen langs de straat, appelen, peren en noten waren uitgestald.

Hier stapte Adriaan Nitzema binnen en een vrouw, die achter de toonbank stond, vroeg vriendelijk:

„Wel schipper?”

„Mag ik een stuk of wat van die appelen?” zei de jonge man en wees op de vruchten, die hij bedoelde.

Terwijl de vrouw hem de mand met appelen toeschoof en hij er enige mooie uitzocht, bleef zij hem strak aankijken. Toen Arjaan betaald had, en haar de weg naar Renata vroeg, bleek het hem, dat hij tamelijk ver uit de richting was geraakt. Na een korte groet, greep hij naar de klink van de deur, om gauw zijn verloren tijd in te halen.

„Schipper”, zei de vrouw, „mag ik je wat vragen? Je lijkt zó sprekend op iemand, die ik in mijn jonge jaren gekend heb, dat ik graag zou weten, of je soms familie bent van de heer De Gorter, naar wie je thans toe wilt?”

„Dat zou ik niet denken, want ik ben een Fries”, lachte de jonge man, „en voor het eerst van mijn leven in Veere”, voegde hij er bij.

Een ogenblik later viel de deur achter hem dicht en hij vervolgde zijn weg naar het huis van de reder, terwijl hij glimlachend mompelde:

„Ik schijn nogal eens op iemand te lijken. Gedurende de korte tijd, dat ik op de Zeeuwse stromen vaar, heeft men reeds enige malen gemeend mij te kennen. Waarschijnlijk wilde de groentevrouw een praatje maken, waar ik nu toch geen tijd mee zoek kan brengen.”

Vlugger dan hij gedacht had, zag Adriaan het mooie herenhuis vóór zich en zoals het daar lag, met de grote linde er voor, en helder door de reeds dalende Novemberzon beschinen, leek het de zeeman, die toch in het buitenland mooie gebouwen genoeg gezien had, een bijzonder deftig verblijf toe.

De poort, die overdag nooit gesloten werd, en de zorgvuldig geschoren ligusterhagen, waren hem door schipper Rude- man duidelijk beschreven en toen hij ten overvloede de in de poort gebeitelde naam Renata had ontcijferd, wist Adriaan, dat hij aan het goede adres was. Zonder aarzelen liep hij het rijpad op, om dan op aanwijzing van de schipper de hoek van het gebouw om te lopen en op de deur met het bordje „kantoor” te tikken.

Toen Adriaan was binnengelaten, zei de jonge bediende: „Ga maar zolang op de bank zitten, schipper, er is iemand binnen, en je zult een poosje moeten wachten.”

„’k Hoop, dat het niet al te lang duurt”, mompelde Adriaan binnensmonds.

De jongen achter de lessenaar had het blijkbaar toch gehoord, want hij merkte lachend op:

„Je lijkt me erg kort van stof, schipper, maar ik kan je wel verzekeren, dat het gauw genoeg je beurt zal zijn; als mijn-

heer het met drie woorden af kan, zal hij er geen vier gebruiken. Daar gaat het belletje al."

Vlug sprong de jongen op, om de bezoeker uit te laten, en toen hij daarna aan Adriaan Nitzema vroeg wie hij moest aandienen, luidde het antwoord: „De knecht van schipper Rudeman."

Op het ogenblik, dat de jonge man het kantoor van de reder binnenkwam, borg deze juist enige papieren in de la van zijn schrijftafel. Op het beleefd: „Goede middag, mijnheer" van Adriaan, hief hij plotseling het hoofd op en keek met zijn scherpe, grijze ogen de voor hem staande schippersgast met onderzoekende blik aan. Alle kleur verdween voor een ogenblik uit het gezicht van de reder en zelfs zijn op elkaar geklemde lippen werden wit.

't Duurde maar even — dan was Andries de Gorter weer de stroeve, zakelijke reder, zoals de schippers hem kenden.

„Jij bent de dekknecht van schipper Rudeman en je komt om een vrachtbrief voor een lading aardappelen naar Rotterdam?"

„Jawel, mijnheer", antwoordde Adriaan en weer keek de heer De Gorter hem met die snelle, opmerkzame blik van daarstraks aan. Daarop trok hij een stapeltje brieven naar zich toe en had spoedig de reeds geschreven vrachtbrief voor schipper Rudeman in handen, maar terwijl hij deze nog vasthield, zei hij:

„Wanneer ben je klaar met lossen? Je schipper dacht van morgenvoormiddag, kan dat?"

„Dat kan, mijnheer, en 't zou mij tegenvallen als het niet vroeg voor de middag was. De schipper was van plan direct af te varen naar Noord-Beveland."

Nog overhandigde de heer De Gorter de jongen de vrachtbrief niet en geheel tegen zijn gewoonte zei hij:

„'t Is opmerkelijk zoveel als je lijkt op iemand, die ik vroeger gekend heb; je bent toch geen Zeeuw, is het wel?”

Lachend antwoordde de jonge man: „Van geboorte ben ik een Fries, maar mijn vader moet een Zeeuwse schipper geweest zijn. Ik vind het grappig, mijnheer, dat mij binnen het uur door twee mensen verzekerd wordt, dat ik sprekend gelijk op iemand, die men vroeger gekend heeft. Een vrouw in een groetenwinkel deed mij ongeveer dezelfde vraag als u, mijnheer.”

De reder was nog niet klaar met vragen, want hij ging voort: „'t Kan zijn, dat ik me vergis, maar 't schijnt me toe, dat je eigenlijk op de grote vaart thuishoort; je kleren en iets in je voorkomen laten geen twijfel over; heb ik het mis?”

„Neen, mijnheer, u hebt goed gezien van mijn veertiende jaar af tot mijn een en twintigste, voer ik ter zee, en ik was nog maar net de vorige avond op een Engelse schoener afgemonsterd, toen ik schipper Rudeman te Terneuzen ontmoette en als knecht met hem meevoer naar Vlissingen.”

Terwijl de jongeman sprak op vrolijke, montere toon, keek de reder hem met toenemende belangstelling aan, en weer lag hem een vraag op de lippen, maar hij hield die in. Welk recht had hij, die vreemde varengast met vragen lastig te vallen?

Langzaam schoof hij de vrachtbrief naar Adriaan toe, die hem zorgvuldig wegborg in de binnenzak van zijn wambuis en met een korte groet het kantoor verliet.

Toen hij al bijna de deur uit was, klonk weer de droge, zakelijke stem van de reder:

„Je kunt wel tegen schipper Rudeman zeggen, dat ik, nu hij met een volslagen knecht vaart, allicht vracht voor hem heb.”

Een glans van genoegen vloog over het gezicht van Adriaan Nitzema en hij antwoordde:

„Die boodschap breng ik graag over, mijnheer; 't zal de oude man genoegen doen; hij heeft lang genoeg met vrachten moeten tobben.”

HOOFDSTUK 10

Een Lenteavond op de Westerschelde

De winter is weer voorbij en het koude, stormachtige voorjaar is ook achter de rug. Op deze heerlijke Meidag waait een zachte Zuidenwind, die het effen watervlak van de Westerschelde slechts even vermag te rimpelen en de weinige vaartuigen, die nog tegen de vloed trachten op te werken, niet noemenswaard vooruit brengt.

De Bato van schipper Rudeman is onder zeil van Hansweert op Zuid-Beveland naar Vlissingen, en hoewel het vaartuig zwaar geladen is, hebben de oude schipper en zijn knecht van ieder windzuchtje gebruik gemaakt. De schipper aan het roer roept tot zijn bij de fok staande knecht: „Wat denk je er van, Arjaan, zouden we maar niet ankeren en hier de Zondag doorbrengen? We komen toch niet veel verder meer, en 't is nacht voordat de eb goed invalt.”

„'t Zal wel moeten, schipper”, antwoordt Arjaan, en vlug werden de zeilen gestreken, terwijl het geratel van de ankerketting door het kluisgat ver over het stille water klinkt. Op dit geluid, dat ze zo goed kent, komt Jette naar boven en vlug door het gangboord lopend, helpt ze vlug en handig met het bergen van het zeil en andere kleine werkzaamheden.

„Blijven we hier liggen, vader?” vraagt Jette.

„Ja”, antwoordt de schipper, „we blijven hier de Zondag over, we kunnen toch niet verder komen.”

't Was aan het zonnige gezicht van Jette wel te zien, dat ze

het heerlijk vond, om op deze stille, eenzame plek aan de Zuid-Bevelandse kust de Zondag door te brengen en met de vinger naar de jonge man wijzend, zei ze op een toon van een verheugd kind:

„Jij niet naar de wal, Arjaan?”

„Dat weet ik nog zo net niet”, meende schipper Rudeman en zich tot zijn knecht wendende, zei hij: „Als je soms een kijkje in Borsele wilt nemen, Arjaan, kun je gerust gaan.” ’t Gebeurde niet dikwijls, dat de jonge Fries zonder bepaald doel aan wal ging, en als het soms het geval was, bleef hij nooit lang weg. Meestal bracht hij dan een of andere versnapering mee, om er met de schipper en Jette aan boord van te genieten.

„Och schipper”, antwoordde hij, „als er geen bepaalde boodschappen te doen zijn, wat moet ik dan in Borsele beginnen? Ik blijf maar liever aan boord; ’t wordt een prachtige avond en dan vind ik het nergens mooier dan op het water.” Het was Jette aan te zien, dat ze blij was over dit antwoord en met een kort: „’k Ga koffie zetten”, verdween ze in het achteronder.

Vredig en rustig was thans de brede Scheldestroom en zacht ruisend vloeide het opkomende water langs de boorden van het vaartuig, dat in een bocht geankerd was, waar het veilig lag voor wind en vloed.

In zijn vrije tijd had Adriaan drie vouwstoeltjes getimmerd met zittingen van zeildoek en toen ze klaar waren, had hij ze Jette aangeboden, die met de grootste belangstelling het voor haar onbegrijpelijke werk had gadegeslagen.

Jette was er zo blij mee geweest, alsof ze een geheel nieuw ameublement voor het achteronder had ontvangen en ze wreef het met glas gladgeschrapte eikenhout van de poten, tot ze zo glad waren als een spiegel.

„Die gebruiken we als het mooi weer is en 's Zondags voor anker liggen om op het dek te gaan zitten, evenals de rijke Engelsen op hun plezierjachten”, had Adriaan tegen haar gezegd, en zodra voortaan de gelegenheid maar diende, zette Jette de stoeltjes boven en 't was haar grootste genoegen, als zij bij de mannen kon zitten en naar hun gesprekken luisteren, zoals een kind luistert naar het vertellen van een sprookje.

Ook nu, na de koffiebiterham in het achteronder, bracht ze de stoeltjes boven en spoedig kronkelden de blauwe rookwolkjes op uit de stenen pijpen van de beide mannen, terwijl Jette ijverig zat te breien. Nadat de drie tevreden mensen een tijdlang het stilzwijgen hadden bewaard en hun blikken doelloos over de brede vloed hadden gedwaald, merkte Adriaan ineens op:

„Kijk schipper, daar ginds aan de Walcherense kust doet een vaartuig nog een poging om het Sloe binnen te komen, maar 't zal hem niet meer lukken, denk ik, er gaat bijna geen vloed meer en de Zuidenwind werkt hem nog tegen ook; hij kan het gerust opgeven.”

De oude schipper, wiens ogen niet zo scherp meer zagen als die van zijn jonge makker, tuurde opmerkzaam naar het vaartuig, dat de jonge man met de steel van zijn pijp aanwees.

„Ja, nu heb ik hem in de gaten, en als ik mij niet vergis, is het 't jacht van mijnheer De Gorter.”

„U hebt gelijk, schipper”, merkte Adriaan op, „'t is de Prins Frederik van onze patroon.”

„'t Is waar, 't is beslist waar”, stemde de oude schipper volmondig toe, „en sinds jij op die Novembermiddag de boodschap meebracht, dat ik mij bij hem vervoegen kon, als

ik vracht nodig had, heb ik nooit tevergeefs een aanvraag voor vracht gedaan.

„We hebben vooral de laatste maanden bijzonder gelukkig gevaren”, ging de schipper voort, „en ik ben er God dankbaar voor, Arjaan, dat jij bij mij aan boord gekomen bent; ’t begon op de oude Bato werkelijk te nijpen.”

„En toch kwam u nog vrolijk en welgemoed bij Joris Bokkers in de Vuurbaak te Terneuzen binnen”, merkte de jonge man op. „Dat kan ik nu maar niet vatten, schipper. Ik ben nog wel jong, maar ik heb al met veel mensen van verschillende soort en landaard omgegaan; ik heb er wel aangetroffen, die kalm en rustig bleven in het gevaar, doch bij tegenspoed of lijden werden ze allen, evenals ik, onhandelbaar en narrig of zaten in de put....”

De oude man schudde het hoofd en op zijn vriendelijk gezicht speelde een zonnige glimlach. „Och”, merkte hij eenvoudig op, „als het goed gaat, naar de mens gesproken, is nog lang niet iedereen vrolijk en welgemoed; loopt het tegen, onverschillig op welke manier, dan meent men volkomen in zijn recht te zijn, een zuur gezicht te trekken en iedereen te laten voelen, dat men slecht geluimd is. Door Gods genade heb ik geleerd daar anders over te denken. ’t Is mijn vaste overtuiging, dat, wat God zendt of toelaat, uit Zijn hand ontvangen moet worden zonder opstand en zonder morren; wij, nietige schepselen, begrijpen immers niets van Zijn almachtig bestuur.

„En daarom, Arjaan, kan ik dankbaar en blij zijn, als er voorspoed is op mijn pad; treft mij smart en leed, dan kan ik stil zijn en bidden om kracht, ten einde het kruis te dragen, dat Hij mij in Zijn onnaspeurlijke wijsheid oplegt, en komt tegenspoed, die armoë met zich brengt, wel, dan doe ik wat ik kan, en vraag hulp aan mijn Hemelse Vader.

Hij kent mijn strijd en liet mij nooit alleen."

Peinzend staarde de jongeman voor zich uit, schudde het hoofd en mompelde, evenals daarstraks: „Ik kan daar niet bij, ik kan dat niet vatten."

„Dat kun je zelf ook niet, Arjaan, maar als Gods Geest werkt in het hart van een mens, wie zal het dan keren?"

Zacht streek de wind over de brede vloed, en het koeltje voerde bloesemgeur mee van de bloeiende boomgaarden in de Zuid-Bevelandse weiden.

't Was weer stil op de Bato, de mannen rookten hun pijpen en de breipennen van Jette kletterden zacht tussen haar vlugge vingers; alle drie genoten van de Lenteavondvrede. Daar begon Jette, zoals ze wel meer deed, zacht te neuriën. Van lieverlede werd het zingen krachtiger; helder en zuiver zong ze een van de Psalmen, die ze van haar vader leerde:

Wie heeft lust de Heer te vrezen,
't Allerhoogst en eeuwig goed.
God zal Zelf zijn Leidsman wezen,
Leren hoe hij wand'len moet. . . .

Bij de eerste regel viel Adriaan met zijn vèr klinkende stem mee in en toen ook de schipper zich niet onbetuigd liet, voerde het avondkoeltje de melodie mee, ver weg over de stille stroom.

Toen het eerste vers uit was, zette de schipper in:

Gods verborgen omgang vinden,
Zielen, waar Zijn vrees in woont. . . .

„Dat is het nu, waar wij straks over spraken, Arjaan", sprak de schipper, toen allen zwegen. „Dat bedoelde ik,

maar ik drukte het misschien niet zo goed uit, als het in deze Psalm wordt gezegd. Gods verborgen omgang schenkt blijmoedigheid en vrede voor het gemoed.”

Nog een poosje praatten de mannen op de achterplecht van hun vaartuig; toen stond Jette op van haar vouwstoeltje en vroeg met een eigenaardige, vragende klemtoon op het woord: „Koffie?” De schipper en Arjaan knikten beiden; koffie en tabak waren heel zelden onwelkom.

„Breng de koffiepote maar boven, Jette, dan hoef je niet telkens naar beneden”, zei de schipper; „de avond is te mooi om in het achteronder te gaan.”

Adriaan sprong op en hielp Jette met het gereedmaken van de koffietafel op de achterplecht van de Bato en hoewel die tafel bestond uit een omgekeerde ladingkist, de zetels uit eigengemaakte vouwstoeltjes, en het porcelein uit grove, stenen kommen, vonden de opvarenden van de oude tjalk toch alles kostelijk. Zó zelfs, dat Adriaan opmerkte: „We hebben het goed, schipper, en wat mij betreft, zou ik niet graag ruilen met wie dan ook, zelfs niet met onze rijke patroon daarginds op zijn mooi jacht, als hij tenminste zelf aan boord is.”

„k Zou het haast wel denken”, meende schipper Rudeman, „meneer De Gorter vaart nogal eens naar Vlissingen om zijn zaken daar te regelen.”

„Ik vind het een wonderlijke sinjeur”, merkte Adriaan lachend op; „ik ben nu twee keer op zijn kantoor te Veere geweest, maar ik kan niet zeggen, dat ik het erg gezellig vind in tegenwoordigheid van die éénbenige reder.”

„Jij bent heus de enige niet, die het minder prettig vindt met de heer De Gorter in aanraking te komen, en dat zit hem hoofdzakelijk daarin, dat hij zo kortaf, zo stroef en zo streng zakelijk is. Met jou schijnt hij echter een uitzonde-

ring te maken; je vond hem immers nogal spraakzaam?" „Spraakzaam", herhaalde de jongeman, schouderophalend, „zo kan ik het eigenlijk niet noemen. Ik zou eer zeggen: nieuwsgierig. Hij vroeg mij beide keren, dat ik op zijn kantoor ben geweest, ongeveer het hart uit mijn lijf."

„'t Is toch een raadsel", merkte schipper Rudeman nadenkend op. „Zover ik weet, zegt hij maar hoogst zelden meer dan strikt noodzakelijk is, en al kan ik mij best begrijpen, dat hij zich enigszins verwonderde over mijn volslagen knecht, voor een zo gesloten man, als Andries de Gorter, is dat nog volstrekt geen reden om jou van alles en nog wat te vragen. Het valt niet alleen mij, maar ook andere schippers op, dat er voor ons tegenwoordig altijd vracht is."

„Nu, wat dat betreft", meende Adriaan, „is er wel een verklaring te vinden. U hebt jaren geleden veel voor hem gevaren, maar toen het u tegenliep en u door onvoldoende hulp aan boord geen grotere reizen meer kon ondernemen, werd dat uit de aard der zaak minder. Maar toen de Bato weer net zo goed en even spoedig haar lading op de plaats van bestemming bracht als andere vaartuigen van dat soort, lag het, dunkt mij, voor de hand, dat de reder u de geleden schade weer wat liet inhalen.

Nog lang bleven de schipper en zijn knecht hun pijpen roken, totdat de zon daalde onder de Westerkim en de laatste gouden weerschijn wegzonk in de stille vloed.

Eindelijk stond de oude schipper op, toen de sterren reeds lang aan de blauwe hemel fonkelden. „'t Wordt tijd, dat we de kooien opzoeken", merkte hij op, en terwijl Adriaan Jette hielp met het opruimen en naar beneden brengen van het koffiegerei, nam de oude schipper nog eens nauwkeurig de lucht op vóór hij naar bed ging.

Toen Adriaan weer boven kwam, zei de oude man: „Kijk Arjaan, in het Zuidoosten groeit een bank, zie je wel?”

Even staarde de jonge man in de aangeduide richting en zei dan: „’t zal wel mist zijn, schipper, denkt u ook niet, of zou er mogelijk een donderbuitje groeien?”

Nog even tuurde de oude man langs de lucht en haalde dan de schouders op.

„Als de wind nog een beetje opsteekt, hebben we morgenochtend weer mooi weer, maar gaat hij krimpen, dan kon het wel eens op onweer uitlopen, hoewel ik er niet zo heel bang voor ben, omdat de lucht nogal sterk is voor de tijd van het jaar.”

Geen half uur later waren de opvarenden aan boord van de Bato naar bed gegaan, en toen Adriaan Nitzema zich uitstrekte op zijn leger in het nauwe vooronder, dacht hij nog met een gevoel van eerbied aan de eenvoudige, oude man, aan diens opmerking na het zingen van dat laatste psalmvers. Gods verborgen omgang, dat was het geheim van de rustige blijmoedigheid, die het hele leven van schipper Rudeman had gekenmerkt. Nog even lag hij te peinzen, dan verzonk hij in een vaste, gezonde slaap.

HOOFDSTUK 11

Voor het Sloe

Kort onder de Walcherense kust in de mond van het Sloe lang de Prins Frederik, het jacht van de heer De Gorter, voor anker.

Hij was zelf aan boord en ook zijn vrouw en zijn pleegdochter waren van Veere meegevaren naar Vlissingen. Hij zelf was er eigenlijk tegen geweest, dat het meisje die tocht meedeed, want het ging niet zo erg goed met Juultje van Spangen.

De hevige hoestbuien, die in het najaar en in het begin van de winter haar zo konden kwellen, hadden plaats gemaakt voor een droge kuch.

Het altijd opgewekte en zorgeloze kind beschouwde dit als een vooruitgang en zei wel honderdmaal: „Gelukkig vader, dat die hoestbuien beginnen weg te blijven; als nu de winter voorbij is en de lentezon haar kracht doet gelden, word ik wel weer sterk, gelooft u ook niet?”

't Sneed Andries de Gorter door de ziel, als het meisje zo sprak, maar geen trek op zijn somber gezicht verried ooit, wat in hem omging. Soms merkte hij op:

„Je moet veel meer eten, Juul, en vooral veel melk drinken, dan word je misschien wat sterker.”

Met tegenzin en om haar ouders genoeg te doen, at zij het versterkend voedsel, dat moeder Katrien voor haar klaarmaakte, zonder echter haar tengere gestalte wat krachtiger en de bleke wangen wat voller te maken.

Zo ging de winter voorbij en toen zo nu en dan in 't vroege

voorjaar enkele zonnige dagen de tuin achter het herenhuis een lenteachtig aanzien schonken, kostte het moeder Katrien de grootste moeite, Juultje er van terug te houden naar buiten in de lokkende zonneschijn te gaan wandelen. Eindelijk was de Meimaand aangebroken en met bloesempracht en bloemengeur kwam ook de zachte Zuidenwind. Juultje wandelde nu herhaaldelijk in de tuin en Kroes, haar hond, verliet haar geen ogenblik; het trouwe dier scheen te begrijpen, dat zijn jonge meesteres nog niet met hem spelen en ravotten kon zoals vroeger; hij deed geen enkele poging om tegen haar op te springen of haar hand met zijn tanden losjes vast te grijpen.

„Nu gaan we eens naar Vlissingen, vadertje? De wind is Zuid, de zon schijnt zo warm, het zal heerlijk zijn op de Schelde”, vleide ze.

Andries de Gorter kon het haar niet langer weigeren.

Hij moest noodzakelijk naar Vlissingen en zijn jacht lag zeilree in de haven van Veere; moeder Katrien wilde graag meegaan, want ook zij had de Schelde lief en wilde na de lange winter binnenshuis de frisse zeewind om zich heen voelen. Aan de dokter werd gevraagd, of hij er bezwaar tegen had, dat Juultje de tocht naar Vlissingen meedeed en deze had de schouders opgehaald en gezegd:

„Haar kwaal zal er niet erger of beter van worden, en 't zal het arme kind afleiding geven en mogelijk wat opwekken; als het echter koel wordt op het water, houd haar dan beneden, het minste scherpe tochtje brengt haar weer aan 't hoesten.”

Warm ingepakt ging Juul mee, vrolijk en blij als een kind, en aan boord van de Prins Frederik smaakte het eten en drinken haar veel beter dan aan de wal.

Ze vond de lage, maar tamelijk ruime kajuit op het jacht,

waar het zonlicht door de van boven aangebrachte ruitjes vrolijk naar binnenviel, véél verkieslijker dan de mooie, grote huiskamer thuis.

Vrijdagmorgen was men van Veere uitgevaren met prachtig weer, maar veel te gauw naar Juultjes zin kwam men te Vlissingen aan.

Hier moest de reder zijn zaken afhandelen, terwijl moeder Katrien inmiddels op haar gemak enige winkels in de stad ging bezoeken. Vroeg was ze weer terug op de Prins Frederik en ze bracht zorgvuldig de slaappleats in de kajuit voor Juultje in orde. Toen haar man veel later aan boord terugkwam dan hij gedacht had, sliep ze als een roos.

„Ik geloof zeker, dat dit reisje haar goed doet”, zei moeder Katrien tegen haar man voor zij zelf naar bed gingen, maar hij haalde de schouders op en mompelde: „Voor haar kwaal is nog geen kruid gewassen.”

Toen ging hij nog even naar boven om iets te bespreken met de schipper, die met z'n knecht het een en ander gereed maakte voor de naderende nacht.

Alles bleek in orde te zijn en de reder zei tot zijn mannen: „'t Is in orde, jullie kunt wat mij betreft, wel naar kooi gaan, en morgenochtend zou ik maar niet te vroeg beginnen aan boord, want mijn dochter heeft rust nodig.”

Reeds geruime tijd lagen schipper en knecht in hun kooien, toen Andries de Gorter nog onbeweeglijk tegen de helmstok van het roer geleund stond. Zijn blikken dwaalden over het wijde watervlak, dat onder de voorjaarshemel glansde als een metalen spiegel.

Andries de Gorter kòn nog niet rusten en het deed hem goed, toen de nachtwind hem langs het gerimpelde voorhoofd streek en zijn reeds grijzende haren zacht deden bewegen om zijn slapen. Hij had ze lief, die brede Zeeuwse

stromen! Was hier niet zijn jeugd voorbijgegaan, toen het bloed hem nog fier door de aderen bruiste? Toen het leven nog vol geur en kleur was, toen iedere haven zijn bekoring voor hem had en het varen hem een lust was? Aan de wal of aan boord van de Vuurpijl, altijd was zijn broer bij hem, zijn vrolijke, onversaagde broer, die lachte met het gevaar als de storm rondspookte in de machtige zeemonden en het water van de Scheldestromen opjoeg. Samen hadden ze gevaren, als niemand varen durfde. Zo was hun eerste jeugd voorbijgegaan.

't Was juist in die tijd geweest, dat de sluikhandelaars Napoleons dwangwetten trotseerden en dat vermetele mannen, die hun schip en hun leven durfden wagen, meer geld konden verdienen in één nacht, dan met hun gewoon bedrijf in een jaar.

Scherp door een Franse kanonneerboot vervolgd, had de Vuurpijl zich toen in een donkere, ruwe nacht slechts met de grootste moeite en met het uiterste levensgevaar voor de bemanning, kunnen redden tussen de Friese wadden.

In een hevige sneeuwjacht waren ze, vóór de dag aanbrak, te Stavoren binnengelopen en storm en sneeuwjacht maakte het hun onmogelijk te vertrekken. Terwijl de storm nog woedde, begon het te vriezen en hoewel het pas half November was, viel de winter in met buitengewone strengheid. Toen de vorst aanhield en het zich liet aanzien, dat er vooreerst geen kans zou zijn, om uit de haven van Stavoren weg te komen, begon Andries de Gorter naar huis en naar zijn vrouw te verlangen.

't Bleef vriezen met toenemende kracht en spoedig bedekte een stevige ijsvloer de woelige wateren van de Zuiderzee. Toen had Adriaan de Gorter zijn broer op de schouder geslagen en met gulle lach gezegd:

„Morgenochtend bij 't krieken van de dag willen enige schippers het wagen om van Stavoren uit over het ijs naar Enkhuizen of Medemblik te gaan, ga jij met hen mee, dan kun je allicht vandaar uit naar Vlissingen zien te komen; je hart trekt toch met geweld naar huis en één man is thans voldoende aan boord van de Vuurpijl.”

Met vreugde had Andries de Gorter het voorstel aangenomen en de trouwe broer had hem op die gevaarvolle tocht over het ijs nog een eindweegs vergezeld en was daarna met de andere Friese schippers weer teruggekeerd naar Stavoren.

't Was voor Andries niet zo moeilijk geweest om van Enkhuizen naar Vlissingen te komen, maar eerst einde Februari kon hij zich weer bij zijn broer op het schip voegen.

Reeds in die dagen was Andries de Gorter een man geweest, die maar zelden uiting gaf aan wat binnen in hem omging, maar toen hij na die lange scheiding zijn broer weer terug zag en hun gespierde handen elkaar drukten met forse greep, had de vreugde van het weerzien getinteld in de scherpe ogen van Andries de Gorter en het eenvoudige: „'k Ben blij, dat ik je weer terugzie, Adriaan”, kwam hem diep uit het hart.

Toen Adriaan vertelde, dat hij gedurende zijn verblijf in Stavoren had kennis gemaakt met de dochter van een schippersweduwe en het in zijn bedoeling lag zo spoedig mogelijk met haar te trouwen, verdween de vreugde uit het hart van Andries. De gedachte, dat een vreemde vrouw zich plaats zou tusschen hem en zijn broer, was hem onverdraaglijk.

Aanvankelijk had hij gepoogd, Adriaan van zijn huwelijksplannen te doen afzien; hij was zich bewust van zijn invloed op de jongere broer en hij wist hoe gemakkelijk hij

doorgaans was over te halen. In dit geval bereikte Andries echter letterlijk niets.

„Morgen varen wij naar huis, Dries”, had Adriaan gezegd, „en als ik in Veere mijn zaken in orde heb gebracht, reis ik onmiddellijk terug naar Stavoren, om te trouwen; dat is al vastgesteld en niemand ter wereld zal mij van dat voor-nemen kunnen afbrengen.”

Na het huwelijk van Adriaan waren ze weer gaan varen als voorheen en de jongste broeder bleef dezelfde vrolijke, zorgeloze makker aan boord, die hij altijd geweest was, maar in het gemoed van Andries was bitterheid tegen de onschuldige vrouw, die hij als de oorzaak beschouwde, dat zijn broer er over begon te praten voor eigen rekening te gaan varen en zich dan te Stavoren te vestigen.

Al het geld, dat ze samen met de gevaarlijke sluikhandel hadden verdiend, had Andries in bewaring; Adriaan vroeg nooit, hoeveel er was, en als Andries het hem wilde voor-rekenen, had hij lachend gezegd: „Laat maar Dries, als je 't mij zegt, ben ik het morgen toch weer vergeten.”

Toen Adriaan ging trouwen, had hij zijn broer geld opgevraagd en deze had hem er ruimschoots van voorzien, zodat de jongeman schertsend had opgemerkt: „Nu, ik geloof, dat ik het grootste gedeelte van mijn erfdeel al beet heb, is het niet Dries?”

„Wil ik je nu eens verslag doen, van wat er nog is?” had Andries geantwoord, en hij was toen werkelijk te goeder trouw geweest. Weer had Adriaan dit voorstel van de hand gewezen; het was tijd genoeg, als hij er behoefte aan had. Ze waren voortgegaan met hun gevaarlijk bedrijf en het feit, dat ze tot dusver aan alle vervolging waren ontkomen, maakte hen nog vermeteler, totdat... voor Adriaan de Gorter het einde kwam.

Een huivering voer de man door de leden, nu zijn gedachten weer verwijlden bij die vreselijke nacht. Niemand dan hij alleen wist, hoe alles zich had toegedragen in die wilde nacht. . . . Wist óók, hoe de duivel van hebzucht en haat hem tot een laaghartige bedrieger maakte. Zelf had hij uit het ziekenhuis te Vlissingen de weduwe van zijn broer tijding gezonden van de dood van Adriaan en toen hij weer thuis was, had hij tot zijn vrouw gezegd: „Ik ga op reis naar Friesland, Katrien, om de vrouw van Arjaan het geld te brengen, waarop ze recht heeft.”

Nooit zou Andries de Gorter de woorden vergeten, die zijn vrouw toen tot hem sprak; ze waren hem als in de ziel gegrift. „Kan ik niet met je meegaan, Andries?” had ze gevraagd, maar op korte, stroeve toon had hij geantwoord, dat het niet ging, de reis was te moeilijk.

„Andries, zorg goed voor de weduwe van je broer; als jij gevallen was en hij gespaard gebleven, weet ik zeker, dat hij mij zou geholpen en gesteund hebben, zoveel in zijn vermogen was.”

Dat had moeder Katrien gezegd en haar woord moest hem tot inkeer hebben gebracht, maar als er iets van die aard had getrild in zijn gemoed, had hij die zwakke stem aanstonds het zwijgen opgelegd en zijn hart verhard.

Zwijgend, maar met trillende lippen had de jonge weduwe van zijn broer tegenover hem gestaan, toen hij op korte, zakelijke toon haar het doel van zijn komst had meegedeeld. In 't kort vertelde hij van die laatste nacht, de laatste strijd, waarbij haar man het leven verloor. En thans kwam hij haar brengen, wat haar toekwam. De Vuurpijl stond op zijn naam en het deel daarvan, waarop Andries recht had gehad, was door hem opgevorderd, toen hij ging trouwen. Toen had Andries de Gorter de weduwe van zijn broer de

schuldbekentenis getoond met de haar bekende handtekening van haar man, maar de Friezin had het papier teruggeschoven en gezegd: „Ik geloof je op je woord, Andries; het komt niet in mij op, te denken, dat de eigen broer van Adriaan in staat zou kunnen zijn om een onwetende weduwe te bedriegen.”

De vrouw had het bedrag, dat hij haar ter hand stelde, met een traan in het oog aanvaard; zij vond het veel geld, de arme ziel.

Ze had haar zwager bedankt en hem gastvrijheid aangeboden, maar hij was zo spoedig mogelijk vertrokken en de vrouw had zich verwonderd over het verschil tussen de beide broers; de een zo vrolijk en vriendelijk, de ander zo stroef en koud.

Dus deze zaak was afgehandeld en Andries de Gorter had met vaste wil naar één doel gestreefd: rijk worden. Waarvoor had hij anders zijn leven gewaagd en zijn been ver-speeld?

Neen, niet omzien naar wat achter hem lag.

Niet meer denken, niet meer spreken over het verleden, dan vergeten de mensen ten slotte, waar zij aanvankelijk over babbelden en fluisterden.

De tijd leerde, dat Andries de Gorter, wat de mensen betrof, wel gelijk had gehad. Slechts enkele oudere schippers wisten nog wel eens iets te vertellen van de stoute sluikers, die in de Franse tijd hun huid durfden wagen voor grof gewin. Zeker, de mensen vergaten wel, maar hijzelf vergat niet en kon niet vergeten. Hoe dikwijls stond hem die jonge Friese vrouw voor de geest met haar treurige ogen; en als met gloeiende letters stond het hem in de ziel gebrand: „Het komt niet in mij op te denken, dat de eigen broer van

Adriaan in staat zou kunnen zijn, een onwetende weduwe te bedriegen.”

Hij had het van zich willen afzetten, door tot zichzelf te zeggen: „Zij was toch slechts enkele maanden met Arjaan getrouwd geweest en ze is mij geheel vreemd, ze plaatste zich tussen mij en mijn broer, wat raakt mij die vreemde vrouw?”

Zo had Andries de Gorter getracht dat knagend gevoel in zijn binnenste tot zwijgen te brengen en hij was voortgegaan op zijn weg naar rijkdom, met strak gelaat en koude blik.

Toen kwam de tijd, dat het plan in hem opkwam, een onderzoek in te stellen naar de vroegere vrouw van zijn broer; als zij hulpbehoevend was, zou hij haar steunen en zo zijn schuld boeten, dan had hij zich immers niets meer te verwijten?

Andries de Gorter had een onderzoek ingesteld met alle hem ten dienste staande middelen, maar het was op niets uitgelopen; in Stavoren woonde niemand meer van die naam. Het enige, dat hij van de mensen in die omgeving te weten kwam, was, dat zij na de dood van haar moeder weer getrouwd was, en naar elders vertrokken, waarheen wist echter niemand. Ernstig had Andries zich toen voorgenomen, die geschiedenis nu maar te vergeten, maar het lukte hem niet. En bij 't klimmen der jaren, toen hij verworven had, waarnaar hij zo met alle kracht, die in hem was, had gestreefd, kon hij zich vaak armer voelen dan de aan lager wal geraakte schippers, die bij de machtige reder aanklopten om een voorschot of een hypotheek op hun vaartuigen.

Hij kon de oude, arme Rudeman benijden om zijn blijmoedigheid, als hij diens oude schuit met de verkleurde oranje-

wimpel in top, zag voorbijvaren. En dan die knecht van schipper Rudeman! Het kwam wel meer voor, dat de ene mens buitengewoon veel op een ander gelijkt, doch de gelijkenis van de vreemde matroos met zijn broer Adriaan was zó opvallend, dat hij, de stroeve, onaandoenlijke man, zijn ontmoeting slechts met de uiterste inspanning kon meester worden.

Wie was die jonge man, met de ogen, de lach, het gelaat en de gestalte, zelfs met de stem van zijn broer, zoals die was voor meer dan twintig jaren? Het zweet parelde de eenzame man, die tegen de roerpen van zijn jacht geleund stond, op het voorhoofd en zijn scherp oog staarde naar boven, waar de sterren fonkelden met zachte glans, en met trillende lippen mompelde hij: „Niemand kent Andries de Gorter, zoals hij is, maar voor Hem, Die in de hemel woont, is dat niet verborgen.” Een diepe zucht steeg op uit zijn borst en moeizaam strompelde hij naar beneden.

De Prins Frederik in de storm

De volgende morgen moest de reder nog enkele zaken in Vlissingen afhandelen en 't werd namiddag eer de Prins Frederik de haven van Vlissingen verliet om de reis naar Veere te ondernemen.

„Ik denk niet, dat we 't erg ver zullen brengen vandaag”, zei Andries de Gorter tegen de schipper. Deze onderwierp de lucht aan een nauwkeurig onderzoek en antwoordde toen bedachtzaam:

„k Zou zo denken, mijnheer, dat, als de vloed een beetje blijft doortrekken, we toch in elk geval nog wel een eindje het Sloe zullen inschieten.”

De reder schudde het hoofd; hij was beter weerkenner dan de schipper van zijn jacht.

„k Geloof het niet”, mompelde hij kortaf, en toen wat harder: „'t Doet er ook niet toe, we varen zolang we kunnen en vorderen we niet meer, welnu, dan gaan we voor anker; Veere kunnen we dan toch in geen geval meer bereiken.” De tijd leerde, dat de heer De Gorter wel goed gezien had, toen hij beweerde, dat de Prins Frederik het die dag niet ver meer zou brengen.

Bijna op dezelfde tijd, dat de Bato van schipper Rudeman onder de Zuid-Bevelandse kust voor anker ging, moest ook de Prins Frederik het opgeven en het jacht had een ankergrond gezocht vlak bij de ingang van het Sloe.

Evenals op het vaartuig van schipper Rudeman, genoot men ook op het dek van de Prins Frederik van de heerlijke

Meidag, en tegen de avond werden de gemakkelijke stoelen voor de roef gezet, zodat geen tochtje Juul zou kunnen schaden.

In geen maanden had de pleegdochter van Adriaan de Gorter er zo goed uitgezien. Haar ogen schitterden en op de ingevallen wangen gloeiden een paar kleine, scherp getekende blosjes, waardoor echter noch moeder Katrien, noch haar man werden misleid. Vooral de reder bemerkte wel, hoe in weerwil van de warme, zachte lentelucht, nu en dan een huivering door de tengere leden van het meisje ging. De koorts, die haar door de aderen woelde, deed die ogen schitteren en dat blosje gloeien op haar wangen.

De avond begon te vallen en de heer De Gorter zei met een waarschuwend blik op het meisje: „We maken het niet lang meer op het dek, Juul, 't is wel prachtig weer, maar de dokter heeft gewaarschuwd tegen de avondlucht.” „O vader”, riep ze uit, „er waait immers bijna geen zuchtje en ik heb bovendien een dikke, wollen doek om, neen, nu nog niet. . . . Luister u liever eens. Er wordt in de verte gezongen. Wat klinkt dat mooi!”

Allen luisterden en duidelijk hoorden ze de woorden van de Psalm, door schipper Rudeman en de zijnen aan boord gezongen van de Bato. En toen men in de verte was gekomen aan de woorden: „Gods verborgen omgang vinden”, neurieden zowel moeder Katrien als haar pleegkind zacht het lied mee. Andries de Gorter boog het hoofd; in zijn door wroeging gekwelde ziel klonk elk van de Psalmwoorden als een beschuldiging tegen hem.

„'t Zijn de opvarenden van de Bato”, zei de reder, terwijl hij zich oprichtte en zijn scherpe blikken de Zuid-Bevelandse kust afzochten. De afstand was echter te groot en hij kon de Bato niet ontdekken.

Nog even bleef men op het dek van de Prins Frederik, maar toen de zon onderging in rood-gouden gloed en de avondschaduw zich uitbreidde over de brede stroom, klonk het kort bevel van de reder: „Nu naar beneden, 't is meer dan tijd.”

Nog even bleef de reder alleen boven, om op zijn gemak naar de lucht te kijken, iets, wat hij elke avond deed, onverschillig of hij aan boord van zijn jacht, dan wel thuis was. „'t Is toch eigenlijk dwaas van me”, mompelde hij, „om maar niet liever over land naar Veere te zijn gerøden; als ik het doorgezet had, waren we al op Renata gewøest, terwijl we nu, als er eens plotseling een storm opsteekt, hier alles behalve een veilige ankerplaats hebben.”

Nog even hield die gedachte hem bezig, maar hij stelde zichzelf gerust; in 't ergste geval had men toch een goede boot bij zich en de Walcherense, zowel als de Zuid-Bevelandse oevers, waren niet veraf.

Andries de Gorter was ongetwijfeld een goed weerkenner, evenals schipper Rudeman, maar evenmin als deze had de reder iets aan de lucht opgemerkt, dat hem verontrustte, en daar hij de vorige nacht grotendeels slapeloos had doorgebracht, sliep hij spoedig in en vaster dan hij gewoon was. Rustig bleef men op de Prins Frederik doorslapen, onbewust van het gevaar, dat dreigde, totdat Andries de Gorter zich plotseling oprichtte van zijn bed. Dof gerommel klonk hem in de oren en eensklaps verlichtte een felle bliksemstraal de donkere ruimte van de kajuit.

Boven op het dek klonken al de voetstappen van de schipper en zijn knecht.

In de kortst mogelijke tijd was de heer De Gorter in de kleren en greep naar zijn stok.

„Blijf maar beneden, moeder”, zei hij, „'t is tegen het aan-

breken van de dag en 'k zou maar zorgen, dat ook Juul in de kleren komt. Men kan nooit weten, wat er gebeuren zal, en dan ben je tenminste gereed." Terwijl hij nog sprak, ratelde een knetterende donderslag en de dadelijk daarop volgende vuurstraal maakte het allen duidelijk, dat het onweer reeds vlak boven hen was.

Toen de reder boven kwam en een snelle blik om zich heen geworpen had, was het hem spoedig genoeg duidelijk geworden, dat er gevaar dreigde.

„Breng dadelijk het boeganker uit, schipper", luidde zijn bevel, „maar gauw, want als straks de wind onder de bui schiet, zal het hier duchtig gaan spoken; en denk er aan, om de boot voor en achter goed vast te leggen; we kunnen ze nodig hebben."

't Was nog bladstil in de lucht en toch werd het water reeds woelig. Een ogenblik later, terwijl een donderslag door het luchtruim dreunde, begonnen grote regendroppels te vallen en een vreemd geluid klonk door het touwwerk van het jacht. Andries de Gorter kende dat maar al te goed, 't was de eerste windstoot, die de storm aankondigde, en een angstig gevoel beklemde hem.

Neen, niet voor zichzelf vreesde de voormalige sluiker, daarvoor had hij in zijn wilde jeugd te dikwijls het gevaar getrotseerd, maar die tijd was lang voorbij en nu was hij bezorgd voor hen, die hem op de wereld het liefst waren en zonder wie zijn somber bestaan hem tot een last zou zijn. Zijn oog volgde de boot, waarmee de schipper en zijn knecht het boeganker uitbrachten. De duisternis was nog zó groot, dat hij door de reeds dichter vallende regen ternauwernood de donkere omtrek er van kon zien, tenzij een bliksemstraal voor een ogenblik alles hel verlichtte.

Met moeite bracht de schipper het zware anker uit de

wiegelende boot overboord, terwijl de knecht de riemen hanteerde, en 't was Andries de Gorter een geruststelling, dat het jacht thans stevig voor anker lag. Nu kon hij tenminste met meer gerustheid de bui over zich heen laten razen, maar als man van ervaring wist hij, dat, als de storm zich met volle kracht ontwikkelde, zelfs twee ankers geen zekerheid gaven, dat een vaartuig niet zou worden losgeslagen.

„Als we losslaan, zijn we stuurloos”, mompelde de reder; „de Westenwind drijft ons onmiddellijk naar buiten, de Wielingen in, en dan zijn we reddeloos verloren.”

Juist kwamen de schipper en zijn knecht weer met hun boot langs zij van het jacht en terwijl de schipper zich vastklampte aan het lage gangboord, legde de knecht zijn riemen op en klom dan met het touw van de boot in de hand, op het jacht, waarna de schipper, die de boot tegen het jacht hield aangetrokken, om de knecht gelegenheid te geven met het touw bij zich op het jacht te komen, zich eveneens binnen het gangboord werkte.

„Leg de boot vóór en achter vast, maar zo kort mogelijk bij de roef”, beval de reder en hij moest zijn stem reeds uitzetten om zich verstaanbaar te maken. Terwijl de donderdreunde en de regen neerplenste, kwam de stormwind opzetten uit het Zuidwesten, waar de hemel zwart zag als inkt.

Kwam het door de gladheid van het natte gangboord of struikelde de knecht? Niemand zou het ooit met zekerheid kunnen zeggen, want met een doordringende angstkreet tui melde de knecht opeens overboord. De schipper snelde naar voren en greep een lange haak en Andries de Gorter zwaai de al een touw boven het hoofd.

Nog éénmaal zagen zij bij het licht van een felle bliksemstraal een arm uitsteken boven het water en de boot rond-draaien in de stroom en pijlsnel wegdrijven.

De haak van de schipper kon de drenkeling niet meer bereiken en het met vaste hand geworpen touw bleef slap in het water hangen. De knecht, die niet kon zwemmen, scheen geen besef te hebben om iets tot zijn redding te doen. En toen de reder het touw weer binnen boord haalde, sprak hij somber:

„De jongen is weg, schipper, en wij kunnen niets doen.”

„En de boot is ook weg, mijnheer”, schreeuwde de schipper terug, „als de ankers het niet houden, zijn wij ook voor de vissen.”

Andries de Gorter was geen man, die zijn koelbloedigheid spoedig verloor en zou ook geen woord verspillen aan nutteloze klachten. De boot was weg, dus zichzelf helpen kon hij niet meer. Wat hij echter wèl kon, zou hij beproeven.

„Hijs de noodvlag, schipper, en blaas daarna zo hard mogelijk op de misthoorn; de dag breekt aan en misschien kan men ons van Walcheren of Zuid-Beveland te hulp komen.” Thans keerde de reder zich om; hij kon voor 't ogenblik boven niets meer uitrichten en zijn stok vast omklemmend stapte hij reeds over het stampende vaartuig, deed dan het deurtje van de roef open om beneden in de kajuit met zijn vrouw alles gereed te maken wat nodig was, als er misschien hulp kwam opdagen van buiten af en zij, om huns levens wil, in dit noodweer met het zieke meisje hun vaartuig zouden moeten verlaten.

Evenals op de Prins Frederik was ook op de Bato bij het eerste rommelen van de donder de bemanning wakker geworden. Bijna gelijktijdig met schipper Rudeman keek ook

Adriaan Nitzema uit het opengeworpen luik van het vooronder.

„'t Zal me gaan spoken op de Schelde, Arjaan”, zei de schipper en terwijl hij de blik langs het zwarte, dreigende zwerk liet gaan, vervolgde hij:

„De wind werkt zich onder de bui en we krijgen straks de storm met geweldige kracht uit het Zuidwesten. Hier in de bocht en achter de hoge oeverrand liggen wij wel veilig, maar de Prins Frederik krijgt het hard te verantwoorden.” De oude schipper en de jonge knecht hadden niet veel tijd nodig, om de werkzaamheden te verrichten, die voor hun veiligheid nodig waren en feitelijk konden ze nu wel naar beneden gaan om zich te bergen voor de neergutsende regen. Ze deden dit echter niet, schoten hun oliejasen aan, trokken de Zuidwester over de oren en bleven op het dek van hun tjalk.

Dadelijk daarop keek ook Jette boven het luik van het achteronder uit. Ze was niet bang, en er was geen merkbare onrust in haar stem, toen ze vroeg:

„Wij liggen veilig, vader, is 't niet?”

„Ja, Jette, menselijkerwijs gesproken kunnen wij hier geen kwaad, ga jij maar gerust weer naar beneden, het heeft geen nut, om je doornat te laten regenen.”

Een laag langs het zwerk schietende bliksemstraal zette de omtrek in een hel licht en schipper Rudeman zei met krachtige stem: „Zie je dat daarginds, Arjaan?”

En onmiddellijk antwoordde de jonge man: „De noodvlag waait van de Prins Frederik; luister, men blaast op de misthoorn. Dat zijn noodsignalen.”

„Er moet wat gebeurd zijn op het jacht, anders konden ze daar met hun eigen boot de wal nog wel bereiken.”

„Mag ik de boot hebben, schipper, dan ga ik er heen!”

Reeds wierp de jonge Fries de oliejas van zich en herhaalde dan dringend: „Mag ik de boot, schipper?”

„’t Zal op leven en dood gaan, kerel”, schreeuwde de oude man boven het loeien van de wind uit, „zolang je onder de Zuid-Bevelandse oever blijven kunt zal het nog wel schikken, maar dicht bij de mond van het Sloe vrees ik er voor.”
’t Doet er niet toe, schipper”, klonk onmiddellijk de heldere stem van Adriaan Nitzema; „ik kan immers zwemmen als een otter, en die mensen daarginds moeten toch zo mogelijk geholpen worden. Als ze van hun anker wegslaan is er geen redden meer aan.”

Reeds had Adriaan het touw gegrepen, waarmee de boot vastlag achter de tjalk, want hier in de beschermende bocht stond het water niet ruw.

De schipper nam het touw van hem over en trok de boot tegen hun vaartuig aan; het moest, het kon niet anders — hij kon en mocht die dappere zeeman niet beletten, om een poging te doen de in nood verkerende mensen te redden.

Vóór Adriaan in de schommelende boot sprong, keerde hij zich nog om en zei op warme toon: „Niet bang zijn voor mij, schipper, zo gauw ik kan, ben ik weer aan boord, en loopt het anders, welnu, dan hebben we toch gedaan, wat de menselijkheid gebod.”

Op dat moment echter snelde Jette haar vader voorbij en klemde zich met beide handen vast aan de arm van de jonge man.

„Arjaan”, gilte ze, „niet weggaan, niet weggaan, ga niet naar ’t Sloe, niet naar dat jacht, blij hier, Arjaan, blij hier. . . .

„Terug Jette”, zei de oude schipper op een toon van gezag, „terug naar het achteronder.” Maar het meisje bleef zich

met ontzettende kracht en dreef haar met grote snelheid naar de mond van het Sloe.

Eén enkele verkeerde riemslag en onmiddellijk zou het bootje worden omvergeworpen. Als het hem gelukte aan lij van het in gevaar verkerende jacht te komen, moest men van dat vaartuig hem een touw toewerpen, dat hij grijpen kon, anders zou hij er in een ogenblik voorbijschieten en stond het te bezien, of hij zelf nog wel in staat zou zijn, de reddende kust te bereiken.

Een ogenblik geleden hoorde hij nog de stoten op de misthoorn, maar nu niet meer; zou men hem al hebben opgemerkt?

Hoog opgericht en met strakke blik zag Andries de Gorter uit naar hulp, terwijl de schipper met korte tussenpozen op de misthoorn blies.

Bijna geen woord werd tussen de beide mannen gewisseld; slechts zagen ze elkaar aan, als een geweldige windstoot het jacht deed kraken in zijn voegen en de ankerkettingen voor een ogenblik zo strak gespannen werden als een snaar.

De reder had de ene arm om de mast geslagen en de schipper had de roerpen vastgesjord en klampte zich daaraan vast, anders zouden de mannen door de stortzeeën, die soms over het jacht sloegen, ongetwijfeld worden meege-sleurd.

„Wij houden het geen half uur meer uit, mijnheer!” riep thans de schipper met angstige stem, „het boeganker begint te slippen en . . .”

De reder wendde zelfs het hoofd niet om naar de in doodsangst verkerende man, maar toen hij nog even strak in de richting van de Zuid-Bevelandse wal had getuurd, stapte hij, zijn stok stevig op het natte dek plantend, naar de roef, en riep met forse stem naar beneden:

„Maak Juul en jezelf klaar, moeder, er komt daarginds een boot, over een kwartier kan ze hier zijn, naar ik hoop, en wacht dan verder tot ik beneden kom, om je te helpen.”

Een minuut later stond Andries de Gorter weer met zijn arm om de mast en vlak bij hem lag een opgerolde werplijn; hij vertrouwde het de schipper niet toe, om straks op het beslissende ogenblik de lijn te werpen. Als die worp miste, schoot de boot voorbij de Prins Frederik en het was dan misschien de roeier onmogelijk, te trachten opnieuw verbinding te krijgen met het jacht.

Een trilling ging door de magere gestalte van Andries de Gorter, toen hij in de man, die het durfde wagen met dit noodweer zich in een boot op de Schelde te begeven, de knecht van schipper Rudeman herkende.

Daar klonk de stem van de man in de boot. Hij schreeuwde: Houd de werplijn gereed en richt goed!” De reder liet zijn stok vallen en zoals hij daar stond met de werplijn in de hoog opgeheven rechtervuist, was hij weer de onverschrokken schipper van vóór twintig jaren.

De boot schoot langs de steven van het jacht en de roeier stak zijn riemen diep in het water en hield dan met zulk een kracht de snelle gang van de boot tegen, dat de taaie roeispanten bogen als een hoepel en hij zelf bijna van zijn bank afschoof.

„Daar komt-ie”, schreeuwde nu de reder, en met vaste hand geworpen, snorde de werplijn door de lucht.

Adriaan Nitzema liet zijn riemen los, die in de pennen bleven hangen en bliksemsnel greep hij de over zijn boot kronkelende lijn.

Nu was voor 't ogenblik het grootste gevaar geweken. Met een handige beweging slingerde de jonge Fries het einde

van de werplijn om zijn roeibank en maakte dan de lijn met een schippersknoop vast.

„Haal maar bij!” riep hij met montere stem en met ver-eende krachten trokken de eigenaar en de schipper van het jacht de boot zó dicht tegen hun vaartuig, dat het voor iemand als Adriaan Nitzema niet moeilijk viel, aan boord van de Prins Frederik te komen.

Op blote voeten en met niet veel meer kleren aan het lijf dan een rood wollen hemd en een blauwe matrozenbroek, stond Adriaan voor de reder en scheepsbevrachter.

Het was laatstgenoemde op dat ogenblik, alsof een tijdsver-loop van meer dan twintig jaren was weggevallen en zijn broer in levende lijve bij hem was. Zó in het oog vallend was de gelijkenis, dat alle twijfel wegviel bij Andries de Gorter, of deze jonge Fries werkelijk de zoon was van de eens zo geliefde broer.

„Aha, ik dacht het wel, u bent niet in het bezit van een boef, en wilt u naar de wal, mijnheer De Gorter vroeg Adriaan Nitzema, terwijl hij met opmerkzame blik om zich heen keek. Ondanks het geraas van wind en golven, verstond de reder elk woord, dat de jonge man hem toeriep en hij begreep, dat diens zoekende blik de knecht gold, die thans reeds op de bodem van de Schelde lag.

„De boot is verspeeld en onze knecht is verdronken”, klonk het korte, duidelijke antwoord van Adriaan de Gorter. „Mijn vrouw en mijn zieke dochter zijn aan boord”, vervolgde de reder, „en was dit niet het geval, ik zou er nog niet over denken mijn schip te verlaten, maar thans — wat zou ik enkel met hulp van een schipper, die geheel overstuur is, beginnen als wij eens van onze ankers wegsloegen, wat toch ieder ogenblik kan gebeuren.”

Nu de heer De Gorter deze sterke, jonge Fries bij zich aan

„Houd de werplijn gereed en richt goed!”

boord had, leek het hem niet meer zo noodzakelijk, in de open boot het jacht te verlaten.

„Kom je even mee in de roef?” vroeg de reder aan Adriaan, „dan behoeven we niet zo hard te schreeuwen om elkaar te verstaan.”

Nog even wierp de jonge man een blik op zijn boot en toen hij zich overtuigd had, dat deze geen schade kon oplopen, volgde hij de eigenaar van het jacht naar de kajuit. De reder had met zijn gewone zwijgzaamheid geen woord tegen zijn vrouw gesproken over de treffende gelijkenis van de knecht van schipper Rudeman en zijn overleden broer. Thans nam hij scherp waar, welke indruk de plotselinge verschijning van de schipper op moeder Katrien maakte. Dicht tegen haar pleegmoeder aangedrongen als een verschrikte vogel, zat Juultje van Spangen op de met kussens beklede bank in de verlichte kajuit.

„Hier is de knecht van schipper Rudeman, moeder, die het heeft durven wagen met zijn boot naar ons toe te komen”, sprak Andries de Gorter.

Het volle lamplicht viel op de gestalte van de jonge Fries en toen moeder Katrien haar ogen op hem vestigde, verschoot ze van kleur, evenals haar man, toen Adriaan Nit-zema zich voor het eerst aanmeldde op zijn kantoor te Veere.

De moedige schipper groette beleefd de beide vrouwen, dan wendde hij zich tot de heer De Gorter en vroeg: „Wat wilt u gedaan hebben, mijnheer? Zullen we een poging wagen, om op Walcheren te landen of de storm over ons heen laten gaan en hopen, dat we niet van de ankers wegslaan?”

„En als we nu eens wel op drift gaan, wat dan?” was de werdervraag. Het antwoord van de Fries volgde onmiddellijk:

„Als het boeganker slipt, want dat gaat eerst, dan zwaaien we dadelijk rond, en volgens mijn mening moeten we dan de ketting van het plechtanker kappen als we het niet lichten kunnen. Dan jaagt de storm ons naar de kust van Zeeuws-Vlaanderen, en zou het, dunkt mij, voor een man, die het roer goed meester is, niet onmogelijk zijn te Breskens of ergens anders binnen te lopen.”

De jonge man zweeg en keek de reder met een vaste blik aan. Deze knikte en zei dan: „Je voorstel is goed, Arjaan, tenminste het is uitvoerbaar, nu ik jou bij mij aan boord heb — en met het oog op mijn dochter geloof ik, dat het het beste zal zijn, aan boord te blijven.”

En men bleef aan boord van de Prins Frederik. Nog wel een uur lang rolde de donder en brulde de stormwind, maar tegen alle verwachting in, hielden het de ankers. Meer dan eens drong de schipper van het jacht er met klem op aan, het schip te verlaten nu het nog tijd was, maar met een kort: „We blijven”, legde de reder hem het zwijgen op.

Toen begonnen de wolken te breken, de regen hield op en de morgenzon wierp even haar vriendelijk, troostend licht over de schuimende golven van de Wester-Schelde, om echter een ogenblik later weer bedekt te worden door een zwarte, voorbijjagende wolk. Het ergste was echter geleden.

„Mij dunkt, dat thans het gevaar wel geweken is, mijnheer”, sprak Adriaan Nitzema en hij voegde er bij, dat hij graag zo spoedig mogelijk weer terug wilde naar de Bato; de wind werd gaandeweg minder en onder de Bevelandse wal zou hij bij het roeien niet veel hinder meer hebben.

Maar Andries de Gorter schudde op zijn besliste manier het hoofd. „Dat gaat nog niet, vriend. Daar straks heb je het gewaagd, om ons te hulp te komen, en dat was nodig, want we verkeerden in gevaar, maar thans is het niet nood-

zakelijk, dat je nog eens je leven waagt hier vlak voor het Sloe."

Bij het roer stond de schipper van het jacht. Ongetwijfeld was hij wel een goed zeeman, maar de plotselinge dood van zijn knecht en het doorgestane gevaar van de laatste uren, schenen hem zó hevig te hebben aangegrepen, dat hij zich slechts met moeite op de been kon houden.

„Ga maar naar beneden, schipper, en tracht wat te eten, dan knap je wel op”, voegde de heer De Gorter de man toe en deze liet zich dit geen tweemaal zeggen. Hij verdween ogenblikkelijk in zijn kleine voorkajuit.

„De wind loopt om, mijnheer”, merkte Adriaan een ogenblik later op, „hij is al door het Westen heen, straks wordt hij breed West en dan is er geen gevaar bij, om naar de Bato te roeien, tenminste als uw schipper in staat is zonder hulp naar Veere te varen.”

„Waarom wil je zo gauw weer terug naar de tjalk?” vroeg de reder; „zover ik weet, vaart hij des Zondags niet, dus je hulp kan hij thans wel ontberen.”

„Wat dat betreft, kan hij mij vandaag wel missen”, gaf de jonge man ten antwoord, „maar er is iets anders, dat mij drijft, weer gauw terug te gaan naar onze oude schuit. Misschien vindt u het kinderachtig, maar toen ik vanmorgen de noodvlag zag waaien op uw jacht, en in de boot wilde om naar hier te komen, klemde de ongelukkige dochter van de schipper zich aan mij vast en wilde mij niet laten gaan. De arme ziel had eens een broer, aan wie ze met haar gehele hart moet gehangen hebben en deze ging ook met stormweer van boord en tien dagen daarna werd hier in de buurt zijn lijk opgevist. Van die tijd af is Jette Rudeman zulk een stumper geworden. Maar 't vreemde van het geval is, dat ik enigszins op haar verdronken broer schijn te gelijken en

langzamerhand ben ik in haar vertroebelde geest die broer geworden, temeer, omdat ik dezelfde voornaam draag. Ik wil nu de arme Jette en ook de oude man niet langer in onrust laten dan volstrekt nodig is; dus met uw goedvinden vertrek ik nu graag."

Terwijl Adriaan Nitzema sprak, werd het de reder wonderlijk te moede. Niet alleen stem en gezicht, maar ook het gevoel van aanhankelijkheid en trouw, dat eens zijn broer kenmerkte, vond Andries de Gorter terug in deze jonge man, en — dat deed hem de wroeging over de zonde van zijn jeugd te scherper gevoelen.

„Ik moet je reden billijken", sprak hij, „maar vóór je van boord gaat, gebruiken we eerst in de roef ons ontbijt en zodra de Bato haar lading te Vlissingen gelost heeft, kom me dan in Veere opzoeken op Renata; ik moet eens op mijn gemak met je praten."

Regelmatig rees en daalde thans het jacht op het allengs kalmer wordende water en in de mooie roef van de Prins Frederik bracht de heldere zonneshijn weer een gevoel van gerustheid en kalmte in de harten van moeder Katrien en haar pleegdochter.

Nu luisterde Juultje met schitterende ogen en een koorts-blosje op de wangen naar die vreemde, jonge schipper, die door de belangstellende vragen van moeder Katrien aanstonds aan het praten was geraakt. Met smaak gebruikte hij het stevige maal, dat men hem voorzette. Doch Arjaan wilde dadelijk na het eten weg en toen hij opstond om te vertrekken, sprak moeder Katrien op zulk een hartelijke, moederlijke wijze haar dank uit, dat hij zijn leven gewaagd had, om hun hulp te brengen, dat het bloed hem naar de wangen steeg.

„Mijn man zal je hulp naar waarde belonen”, voegde zij er aan toe.

De jonge man wees echter elke vorm van beloning beslist van de hand. „’k Heb in de morgen een gezond roeitochtje gemaakt, een lekker ontbijt genoten en nu ga ik met een frisse wind en helder zonnetje weer gauw terug naar de oude Bato”, sprak hij lachend. Toen gaf hij allen de hand en een ogenblik later danste zijn boot op het woelige water van het Sloe.

HOOFDSTUK 13

De stem des bloeds

O p de plecht van zijn jacht staarde Andries de Gorter de schippersknecht na, totdat zijn boot verdween achter de bochtige kustlijn van Zuid-Beveland; het stormde in zijn ziel.

„Hij is de zoon van mijn broer, zo zeker als de zon aan de hemel staat, en hij heeft hetzelfde nobele karakter als eens zijn vader; zijn leven wagen en dan onverschillig zijn voor het loon, zó was mijn broer! Deze jongen vaart voor een jongensgagage bij de oude Rudeman, omdat hij hem liefheeft en mijn broer voer met mij en waagde zijn jonge leven in de sluikhandel zoals ik; maar om de winst bekommerde hij zich niet, dat liet hij over aan mij, zijn oudere broer, die hij blindelings vertrouwde, zoals een kind zijn ouders.”

Zo mijmerde Andries de Gorter en knarste dan op de tanden, terwijl hij bitter in zichzelf mompelde: „Maar ik, ellendeling, dacht wèl aan de winst; de duivel van hebzucht en eigenbaat had mij in zijn greep en daarom werd ik een laaghartige bedrieger, die de arme weduwe van mijn broer het geld onthield, dat haar toekwam. . . .”

„Je moet het goedmaken met die dappere kerel, Andries, zal je?” zei moeder Katrien, toen de reder in de kajuit kwam; en deze knikte slechts zwijgend met het hoofd.

„’t Is misschien dwaas van mij”, voegde ze er hoofdschuddend bij, „maar toen hij daarstraks in het volle licht vóór mij stond, schrok ik werkelijk van de zo sprekende gelijke-

nis met je broer Arjaan. Heb je dat niet opgemerkt, of verbeeld ik mij dat maar?"

„Het is zoals je zegt, Katrien, en binnenkort zal je, als ik mij niet vergis, er wel meer van horen; maar nu moet ik naar boven, straks gaan we onder zeil naar Veere.”

De terugreis van het Sloe naar Veere verliep voorspoedig genoeg en had geen moeilijkheden meer opgeleverd, maar toen men eenmaal thuis was, kwam voor Juultje de reactie van de doorgestane angst en de opwindung tijdens die vreselijke onweersbui op de Schelde. De koorts nam toe en ze werd weer bedlegerig. Van die tijd af ging het gestadig achteruit.

't Was voor moeder Katrien, noch voor haar man twijfelachtig, wat hiervan het einde zou zijn, en Andries de Gorter werd zo mogelijk nog stroever en somberder dan hij reeds was. Niemand, zelfs zijn vrouw niet, kon vermoeden, hoe bitter zwaar het hem viel, dit leed te dragen.

Vier dagen na de tocht van Adriaan Nitzema naar het in nood verkerende schip, viel de Bato, na in Vlissingen haar lading te hebben gelost, de haven van Veere binnen.

„En nu moet je naar Renata, Arjaan”, zei schipper Rudeman tegen de jonge Fries, zodra ze goed en wel aan wal gemeerd lagen.

Enigszins onwillig haalde deze de schouders op en zei toen: „'k Doe het niet graag, schipper; over die roeitocht behoeft niet meer te worden gepraat; ieder, die roeien kan zou hetzelfde gedaan hebben en zulk werk behoeft niet te worden beloond.”

„Dat kan wel zo zijn, Arjaan, maar toch moet je gaan. Daar helpt nu eenmaal niets aan; de reder heeft het je persoonlijk verzocht.”

„'k Bleef liever hier aan boord mijn pijp roken”, mopperde

Arjaan nog, maar hij ging toch naar het vooronder om zijn beste plunje aan te trekken. Er zat nu eenmaal niets anders op en als er nieuwe vracht door te krijgen was, had hij het graag voor de schipper over.

Een kwartier later had hij het kantoor van de reder bereikt. Achter zijn grote schrijftafel, op zijn gewone plaats bij het raam, zat de rijke reder. Niemand kon door de poort van Renata komen zonder door hem te worden opgemerkt. Zo zag hij ook de lange, breed geschouderde gestalte van Adriaan Nitzema het rijpad opkomen en het was, alsof een vriendelijke trek voor een ogenblik zijn ingevallen, gebruind gelaat verhelderde.

De jonge Fries groette beleefd, en zodra hij had plaatsgenomen, deed de reder hem enkele vragen, in betrekking tot de lading van de Bato, die zo pas in Vlissingen was gelost. Daarna deelde hij mee, dat er een lading rogge van Tholen naar Bergen op Zoom moest en dat dit net iets was voor de Bato. „Dan heb ik nog een partijtje hout voor een aannemer te Goes”, ging de reder voort, „daar wordt nog niet dadelijk op gewacht, maar hier is iets, dat nog beter is voor de Bato, namelijk een lading turf te Groningen inladen met bestemming naar Terneuzen.”

Dat laatste vrachtje stond Arjaan Nitzema best aan; reeds dikwijls had hij verlangd Terneuzen en de Vuurbaak nog eens terug te zien en Andries de Gorter, wie zelden iets ontging, bemerkte aanstonds, dat het vooruitzicht van de vaart naar Terneuzen de jonge schipper het best leek.

„Het vooruitzicht Terneuzen weer eens te bezoeken, doet je blijkbaar genoeg. Heb je daar soms familie?”

Daar begint hij waarempel weer met mij uit te vragen, evenals de eerste keer, toen ik hier was, dacht Adriaan Nitzema en het speet hem, dat hij niet liever aan boord

van de Bato was gebleven. Waarom die voor alle mensen zo stroeve, stugge man zoveel belang stelde in hem, was de Fries een raadsel.

„Zover ik weet, heb ik geen andere familie dan mijn tweede vader en diens zoon en dochter uit zijn eerste huwelijk, maar in Terneuzen heb ik vriendelijkheid ondervonden van de waard uit de Vuurbaak en daarom vind ik het prettig hem weer eens te ontmoeten.”

Even bleef Andries de Gorter de jonge man aanzien, en het was, alsof hij gevoelde, dat deze zich verwonderde en misschien zich wel ergerde, dat een vreemde hem telkens vragen stelde. Daarom ging hij voort: „Ik heb je eigenlijk verzocht bij mij te komen, om eens te zien, wat ik in jouw belang kan doen. Je hebt ons in tijd van nood manhaftig bijgestaan en daar ik in staat ben je daarvoor te belonen, wil ik dat ook doen. Laat het je daarom niet verwonderen, dat ik graag zoveel mogelijk van je afkomst en je verleden wil weten; ik meen zelfs je vader te hebben gekend...”

Thans tintelde warme belangstelling in het oog van Adriaan Nitzema.

„Mijnheer, wat een beloning betreft, kan ik u zeggen, dat ik die glad van de hand wijs. Dat is dus afgehandeld. Maar u noemde daar de mogelijkheid, dat u mijn vader zou hebben gekend. Mag ik u vragen, mijnheer, of die veronderstelling alleen maar op een uitwendige gelijkenis berust?”

„Voor het grootste gedeelte wel en al kunnen mensen, die elkaar in de bloede vreemd zijn, ook wel op elkaar lijken, in jouw geval gaat het verder. Je gang, je houding, je stem en je lach, alles doet mij denken aan een man, die ik gekend heb van kindsaf.”

„En hoe is de naam van die man? Was hij schipper? Leeft hij misschien nog?”

Adriaan Nitzema was driftig opgesprongen en vlak achter elkaar had hij deze vragen gedaan. Hij zou wellicht nog veel meer gevraagd hebben, indien de heer De Gorter hem niet in de rede was gevallen met de woorden:

„Stop eens even, Nitzema, ik kan geen enkele vraag beantwoorden, indien je mij niet eerst inlicht omtrent datgene wat mij in deze zaak nog duister is. Allereerst moet je mij eens ophelderden, hoe het komt, dat je zelfs de naam niet weet van de man, met wie je moeder getrouwd is geweest; mij dunkt, dat je dáárover toch wel inlichtingen had kunnen krijgen.”

„'k Begrijp, dat u dit vreemd schijnt, mijnheer De Gorter, doch laat ik u zeggen, dat mijn moeder sterk onder de invloed van haar tweede man stond, en deze had het schijnbaar het beste geacht nooit een woord te reppen over de man, die reeds gestorven was, vóór ik geboren werd. Eerst bij het overlijden van mijn moeder heeft mijn stiefvader me verteld, dat ik niet zijn zoon was, maar het kind van een Zeeuwse schipper, die deel placht te nemen aan de sluikhandel tijdens de Franse overheersing en sneuvelde in een gevecht met kustwachters. 't Viel mij tamelijk ruw op het lijf”, ging de jonge man voort, „en al had ik nu niet zo erg veel met Jauk Nitzema op, ik had hem toch vader genoemd. Ik wist niet beter of hij was het, en mijn broer en zuster, met wie ik was opgegroeid, werden mij thans als het ware ook vreemd.

„Ik vroeg Jauk Nitzema, hoe dan mijn eigen naam was, als ik geen Nitzema heette en toen vertelde hij mij, dat hij mij wettelijk als kind had aangenomen en ik dus zijn familienaam droeg. Helaas, wist hij zich de naam van mijn vader niet meer te herinneren. Toch meende mijn stiefvader mij wel op weg te kunnen helpen, om die te vinden. Behalve

een klein sommetje geld, had hij nog enkele voorwerpen in zijn bezit, die eens mijn vader hadden toebehoord, zoals een zilveren tabaksdoos, die hem geschonken was door de kapitein van een Engels schip, dat schipbreuk leed op de Zeeuwse kust en waarvan alle opvarenden gered werden door een paar stoutmoedige Zeeuwse schippers, waarvan mijn vader er één geweest was.

„Aan de binnenkant van het deksel van die doos staat ook de naam van je vader gegraveerd — vertelde Jauk Nitzema mij. Verder kon ik niets uit hem krijgen, en een uur later was ik vertrokken, om een schip te gaan zoeken.

„Zodra ik gelegenheid kreeg, heb ik getracht te lezen wat in het deksel van de zilveren tabaksdoos stond gegraveerd. Dit liep echter op een teleurstelling uit, om de eenvoudige reden, dat het fijne graveersel juist op het plekje waar de naam van mijn vader staat, zó onleesbaar is, dat ik er totaal niets uit wijs kan worden. Toen heb ik nog getracht inlichtingen te krijgen omtrent de naam van mijn vader te Stavoren, maar ook dát liep op niets uit. Men deelde mij daar mee, dat de gemeentelijke administratie uit die tijd zo hopeloos in de war was geweest, dat men niet het minste spoor van enig stuk, mijn zaak betreffende, kon vinden. — En thans heb ik verteld, wat ik van mijn familieomstandigheden weet, mijnheer De Gorter, vertel u mij nu, wie de man was, van wie gij denkt, dat hij mijn vader was.”

Met enigszins afgewend gelaat had Andries de Gorter geluisterd naar deze sobere mededelingen. 't Was somber in het kantoor van de reder; de dichte, grauwe regenwolken, die de hemel bedekten en het doordringen van elke zonnestraal tegenhielden, ontlastten zich in een telkens dichter vallende regen, die door geen zuchtje voortgedreven, met eentonig geluid loodrecht neerviel.

In 't gemoed van Andries de Gorter was het nog grauwer en troostelozer dan daarbuiten in de natuur. 't Was hem door de ziel gesneden, toen Adriaan hem vertelde van die nalatenschap van zijn vader. Ongeveer twee honderd gulden, had de jongeman achteloos gezegd. Dat was het bedrag, dat hij op die rampzalige dag de jonge weduwe had ter hand gesteld als het erfdeel, waarop ze recht had.

Hij had zich vast voorgenomen, de zoon met woeker terug te geven, wat hij diens moeder eenmaal zo laaghartig had onthouden, maar de man, die in de grootste gevaren en in de moeilijkste omstandigheden van zijn leven nooit aarzelde of terugweek, als het op het nemen van een moeilijk besluit aankwam, vond nu geen moed, om rondborstig en openhartig zijn schuld te belijden en de sluier op te lichten, die over die donkere plek in zijn verleden lag. Wat zou die eerlijke, trouwhartige Fries zeggen, als hij vernam, dat de enige broer van zijn vader gehandeld had als een schurk, die van de onkunde van een weduwe misbruik had gemaakt, om haar te onthouden, waarop ze recht had? Zou dan die jonge man, met zijn levendig temperament, niet in toorn opstuiven? Of erger nog: hem zijn geld voor de voeten werpen en met verachting de man, die eens zijn arme moeder bedroog, de rug toekeren voor altijd? Immers, sinds het uur, dat hij Adriaan Nitzema had leren kennen, stond het bij hem vast, dat hij de jongeman aan zich zou trachten te verbinden met alle macht, waartoe zijn rijkdom hem in staat stelde. Neen, nú kon hij nog geen open kaart spelen; later misschien. . . .

„Heb je er nooit over gedacht, dat je vader nog bloedverwanten in leven zou kunnen hebben?”

De jonge man haalde enigszins ongeduldig de schouders op. Het ergerde hem, dat de reder nog draalde met een recht-

streeks antwoord op de vraag of hij wist, wie zijn vader was. „’t Is mij tamelijk onverschillig, of er mogelijk nog een neef of nicht van mijn vader bestaat. Van meer belang acht ik het, of u mij iets kunt meedelen over wat mijn vader zelf betreft, en de wijze, waarop hij de dood vond.”

„Dat kan ik me begrijpen, dat verre neven en nichten je onverschillig zijn, maar als je vader nu nog eens een broer had, zou dat je misschien belang inboezemen? En stel je verder eens voor, dat die oom een vermogend man was, en in staat, je voort te helpen, mij dunkt, dat zou je niet onverschillig zijn?”

Weer haalde Adriaan de schouders op, en antwoordde enigszins geprikkeld: „Kunt u mij iets vertellen van mijn vader, mijnheer De Gorter, ja of neen?”

Nu kon Andries de Gorter niet langer verschuiven wat hem zwaar viel, en met beide handen op de knop van zijn stok gekruist, voegde hij de jonge man toe:

„Kun je zwijgen, Adriaan Nitzema, als je iets verteld wordt, dat voor andere oren niet bestemd is?” En na een bevestigend antwoord ontvangen te hebben, ging de reder voort: „Welnu, luister dan en vraag mij niets, vóór ik uitgepraat ben.”

De sluikers van de Vuurpijl

„ **O**ngeveer een kwart eeuw geleden was het ellendig gesteld, en zowel de boer als de handwerker, de handelaar zowel als de schipper, allen leden onder de druk van Napoleon.

Zijn streven, om Engeland te doen buigen voor zijn wil, trof ons hier te lande bijna even zwaar als Engeland. Was het wonder, dat de smokkelhandel ging bloeien langs de kusten van Nederland? 't Was een gevaarlijk bedrijf; wie door de waakzame douanen werd overrompeld en gepakt, verspeelde er zijn schuit en zijn vrijheid, soms ook het leven mee. Ook hier in Veere tierde het verboden bedrijf en de stoutste sluikers (zo noemde men de smokkelaars) waren ongetwijfeld twee broers. Zij hadden tot dusver altijd met hun vaartuig een goed stuk brood verdiend, maar in de laatste tijd was het ook voor hen tobben geworden, totdat de smokkelhandel hen er weer wat bovenop hielp. Het was op een regenachtige, mistige avond, dat een kleine Engelse schoener heen en weer kruiste op behoorlijke afstand van de Hollandse kust. Hij voerde slechts enkele rode lantaarns in de top van de grote mast. Toen de duisternis geheel was ingetreden, werden drie andere rode lichten zichtbaar. Op dat ogenblik ging de lantaarn van de schoener drie keer langzaam op en neer, wat door de twee naderende vaartuigen op dezelfde wijze beantwoord werd. Dit was het afgesproken teken, waaraan de Engelsman kon zien, dat drie Nederlandse vaartuigen naderden met het doel de kostbare

„Kunt u mij iets vertellen van mijn vader, mijnheer De Gorter?”

lading van de schoener over te nemen. Spoedig was men met die moeilijke arbeid druk in de weer. De mensen werkten met alle macht; vóór de korte zomernacht voorbij was, moest niet alleen het Engelse schip zijn gelost, maar ook de lading door de Nederlandse schippers zijn afgeleverd aan handlangers, die hen wachtten aan de wal.

„Zodra een roeiboot was geladen, grepen de schippers naar de riemen en roeiden naar de kust, maar elke boot naar een ander punt, opdat in geval van overrompeling niet de gehele lading in beslag genomen zou kunnen worden.

„De twee broers hadden reeds meer dan één boot in goede orde aan wal gebracht, en de kostbare specerijen waren veilig geborgen. 't Liep alles prachtig van stapel.

„Als 't goed gaat, kunnen we net vóór het aanbreken van de dag klaar zijn”, had de jongste broer nog gezegd, maar de oudste leek het veel te gevaarlijk om deze nacht nóg een tocht te wagen; de andere schippers deden het ook niet en de Engelsman kon toch in één nacht zijn gehele lading niet kwijt. De jongste zette echter zijn wil door. Hij meende de Vuurpijl nog best een keer veilig te kunnen bereiken.”

Hier hield de heer De Gorter even op, en staarde als in gedachten verzonken naar buiten, terwijl de jonge schipper zijn ongeduld bijna niet meer kon bedwingen om de uitslag te horen van die smokkeltocht; hij begreep, dat de jongste van die twee sluikers zijn vader moest geweest zijn.

De reder vervolgde: „Geen woord werd er nu meer gewiseld; als een zwart voorgebergte lag de duinrand van de Voornse kust vlak vóór hen, en 't volgend ogenblik schuurde reeds hun boot over het zand. Bijna op hetzelfde moment voegde een fors gebouwde man zich bij hen; het was de voerman, en zijn kar stond volkomen onzichtbaar vlak tegen het ruig begroeide duin onder de hoede van een helper.

„Is er geen onraad?” vroeg op fluisterende toon de oudste van de schippers, en de voerman antwoordde: „Onraad kan ik niet bepaald zeggen, maar ik hoorde een half uur geleden op enige afstand een koppel patrijzen opvliegen en dat doen ze niet, of ze moeten gestoord worden. Nu wil dat nog niet zeggen, dat rondsluipende douanen de vogels hebben opgejaagd; een wesel of bunzing kan het ook wel hebben gedaan, maar vertrouwen doe ik de zaak toch niet erg; daarom maar zo gauw mogelijk je vrachtje gelost en er van door.” De voerman keerde zich om, maar voor hij weer naar zijn wagen ging, fluisterde hij de schippers nog toe: „Als er soms iets mocht gebeuren, loop dan niet naar jullie boot, maar vlucht zo snel je benen je dragen kunnen het duin in, daar kun je allicht ontkomen, terwijl ze je aan de waterkant gauw onder schot hebben. . . .”

„Onhoorbaar werd er gelost, zonder dat iets bijzonders vernomen werd. De regen viel nog steeds uit de donkere wolkenmassa boven op hen, de zee bruiste met eentonig, zwaar moedig geluid en hier en daar klonk de roep van een nacht-vogel uit de zwarte duinrand.

„Toen gebeurde het ongeluk”, ging de reder voort. „Juist schoof de oudste schipper een zware kist met kruidnagelen op de wagen, toen eensklaps de voerman, die op de kar stond, zich op de grond liet glijden en de schippers toeriep: „Maakt dat je wegkomt, ik hoor een geweerhaan overhellen.” Dan trok hij bliksemsnel zijn mes, sneed de strengen van zijn paard los, wierp er zich op en rende spoorslags weg vlak langs de duinrand. De schipper dacht niet meer aan de waarschuwing van de voerman om bij overrompeling de duinen in te vluchten, het water was zijn element en daarop zou hij trachten zich te redden als het mogelijk was.

„Terug Arjaan, terug naar de boot!” schreeuwde hij zijn

broer toe, die hem met een zak op de schouder tegenkwam, terwijl vlak achter deze de makker van de gevluchte voerman, eveneens met een vracht op de rug, kwam aanlopen. Dadelijk wierpen beide mannen hun last in het zand, maar nauwelijks hadden de twee schippers een paar voetstappen in de richting van hun boot afgelegd, of een hoge, schelle stem schreeuwde hun in het Frans een bevel toe, dat echter door de schippers niet werd verstaan en dat dadelijk overstemd werd door de losbranding van een gewerschot, dat afgevuurd werd in de richting van de vluchtende voerman. Van twee kanten stormden uit het duin mannen op de smokkelaars af en trachtten hun de pas af te snijden naar hun boot. Weer knalden een paar schoten en de oudste schipper hoorde een kogel fluitend langs zijn wang snorren. „Niet bij elkaar blijven lopen, Arjaan, dan geven we te veel trefkans!” riep hij zijn broer toe. Nu echter snelden beiden, enige passen uit elkaar, op het water toe en het werd een wanhopige wedloop, wie het eerst de boot zou bereiken: de twee Zeeuwen of de Franse kustwachtters, die in schuine lijn op hen afkwamen. Voor de schippers ging het op leven en dood; al bereikten ze ook vóór de Fransen de boot, dan zou het hun toch onmogelijk zijn om deze van het zand te schuiven. „We moeten vechten, Arjaan; 't kan niet anders!” riep de oudste schipper en hij trok een geladen pistool uit zijn wambuis. De jongste schipper had bijna de boot bereikt; hij was verreweg de vlugste, maar toen hij de stem van zijn broer hoorde, keerde hij zich om en greep ook naar zijn pistool. Twee der Fransen hadden reeds daarstraks hun geweren afgevuurd, en nu de beide Zeeuwen onverwachts op hen instormden, stuitten zij hun snelle loop en velden de bajonetten; de derde had echter nog een kogel op zijn geweer. Met de vinger aan de trekker tuimelde hij omver,

doordat het pistoolschot van de oudste schipper hem in de volle borst trof. Ook Arjaan vuurde op de soldaat, die op hem aandrong, maar miste, en nu kon slechts een snelle wending de sluiker van de dood redden. De hevige bajonetstoot van de soldaat doorboorde hem het wambuis en ging hem rakelings langs het lijf. De Fransman kon nog wel zijn geweer terugtrekken, maar de kans, om nog een stoot te doen, kreeg hij niet meer; een slag met de zware pistoolkolf deed hem ruggelings achterover vallen. De derde Fransman deinsde toen af, en riep zijn kameraden te hulp. Nu renden de schippers naar hun boot en terwijl de oudste er in sprong en achterin ging staan om de schuit van voren te doen lichten, sloeg de jongste zijn armen om de kop van de boot, zette zijn brede borst er tegen en schoof zo met reuzenkracht de schuit het water in. De oudste hield de riemen gereed en geen seconde later vloog de boot over het water. „Arjaan, ga toch zitten, de kogels fluiten om ons heen en je hebt veel meer kans getroffen te worden als je recht overeind staat, dan wanneer je op de bank zit. Gauw, grijp de riemen en roei mee, nog één minuut en we zijn buiten schot”, riep de oudste schipper zijn broer toe, doch deze, die zich om de kogels niets bekommerde, schreeuwde nog met vèrklinkende stem: „Weg met de Fransen, leve oud Veere!...” Op datzelfde ogenblik viel hem plotseling de bootshaak uit de handen, zijn armen zwaaiden in de lucht alsof hij zich ergens aan wilde vastgrijpen en terwijl zijn broer opvloog van de roeibank, tuimelde Arjaan uit de boot, waarna de zee zich onmiddellijk boven hem sloot.”

Weer zweeg de verteller even en de met spanning luisterende Fries zag, hoe hij met zijn zakdoek de zweetdruppels afveegde, die hem op het voorhoofd parelden. De jonge man

verwonderde zich, dat de altijd zo stroeve, kortaf sprekende man, nu zo levendig en duidelijk had verteld, wat er in die wilde nacht op de Voornse kust plaatsgreep, zó levendig en duidelijk alsof hij er zelf bij was geweest.

De reder ging weer verder en zijn stem klonk schor, toen hij vertelde:

„De nacht was donker, de regen stroomde neer, en de eb dreef de boot met kracht verder van de kust; de kans om de drenkeling, die niet meer boven kwam, nog te vinden, was uiterst gering, maar de man in de boot deed met een geweldige ruk zijn boot keren en zocht en woelde en peilde met zijn roeispaan in het zwarte water en riep wanhopig de naam van zijn broer. Maar door de donkere nacht flikkerden telkens als het weerlicht de vuurstralen uit de geweren der douanen van de kust en reeds meer dan één kogel was krakend door het hout van de boot gevlogen. De Zeeuwse schipper zocht echter naar het lichaam van zijn enige broer. En hij blééf zoeken, tegen alle gezond verstand in, totdat een Franse kogel zijn rechterbeen doorboorde en hem neerwierp op de bodem van zijn schuit. Toen dacht hij aan zijn jonge vrouw in Vlissingen, en de zucht tot lijfsbehoud kwam bij hem boven; de tanden op elkaar klemmend, verbeet hij de pijn en nam weer plaats op de roeibank. Zo bereikte hij de Vuurpijl, hees met inspanning van bovenmenselijke krachten de zeilen en . . . ontkwam. Laat het genoeg zijn, als ik je nog zeg, dat hij het hospitaal te Vlissingen verliet met anderhalf been, en dat hij verder door het leven is gegaan met behulp van een stevige stok. . . .”

Nu sprong Adriaan Nitzema overeind, de zaak was hem thans duidelijk, en terwijl de ontroering zijn lippen deed trillen, zei hij tot de reder, die ook was opgestaan: „Dus dat was mijn vader, die daar op de Voornse kust het leven

liet, en zijn naam was Adriaan de Gorter, en mijn oom, de broer van mijn arme vader, is de rijke reder, die thans voor mij staat.”

„Zo is het, Arjaan, en begrijp je nu, waarom ik reeds van het eerste ogenblik af, dat ik je zag en getroffen werd door die sprekende gelijkenis, je geheel tegen mijn gewoonte met vragen lastig viel, waardoor ik zekerheid van mijn vermoeden wilde verkrijgen, alvorens ik over dingen met je spreken kon, die van zulk een betekenis voor je zijn?” De jonge schipper knikte even met het hoofd.

„Dus u was de man, die mijn moeder het geld bracht, dat die arme Jauk Nitzema zo trouw voor mij bewaard heeft?”

De reder antwoordde kortaf: „Ja, die man was ik, en daarna heb ik je moeder nooit meer ontmoet. Een paar jaar later heb ik nog nasporingen gedaan, waar ze gebleven was, maar niemand wist er het rechte van in Stavoren.” Nu greep Adriaan Nitzema naar zijn hoed, die hij naast zijn stoel op de grond had gelegd.

„Ik dank u, mijnheer De Gorter, voor hetgeen u mij van mijn vader verteld hebt. U hebt mij verzocht om tegen niemand te spreken over deze dingen en ik begrijp er de reden van. U vreest, dat de knecht van de arme schipper Rudeman overal zal rondbazuinen, dat u zijn oom bent. Wees u daarvoor echter niet bang. Ik ben Arjaan Nitzema en de eerlijke naam, die mijn stiefvader mij gaf, is mij goed, dus blijf ik Arjaan Nitzema. . . .

„En nu zou ik graag weer naar de Bato gaan, om de schipper te vertellen, dat u vracht voor ons hebt naar Terneuzen. Wanneer kunnen we de vrachtbrief halen?”

„Morgen is die klaar, doch daarover willen we nu niet praten. Wat de reden betreft, waarom ik je verzocht niet

te spreken over hetgeen ik je vertelde, die is niet, dat ik te trots zou zijn, je openlijk als mijn neef te erkennen, doch dat ik de tijd daarvoor nog niet geschikt acht. Liever wil ik je zeggen, op welke wijze ik je wilde belonen voor de hulp, mij en de mijnen in de storm geboden. Neen, schud het hoofd niet, Arjaan," voegde de reder de jonge man toe, die een afwerend gebaar maakte, „schud het hoofd niet, ik heb het goede met je voor. Wat zou je ervan zeggen, als ik je eens schipper maakte op mijn jacht, inplaats van de man, die in het uur van het gevaar niet getoond heeft voor zijn zaak berekend te zijn? De Prins Frederik behoeft geen andere ligplaats meer te hebben dan hier te Veere en gedurende de tijd, dat het jacht niet in de vaart is, kun je mij behulpzaam zijn bij de behandeling van mijn zaken die voor een man op mijn leeftijd wel wat druk beginnen te worden.

„Neem mijn voorstel aan, Arjaan, je toekomst is immers verzekerd? En wat mijzelf betreft, het zou mij zijn alsof mijn broer weer bij mij was; zoals jij nu bent, was hij, toen die Franse kogel hem uit de boot wierp.”

Er trilde ontroering in de stem van de reder, maar de jonge schipper merkte daar niet veel van.

Geen ogenblik kwam het in zijn gedachte, om het voorstel van de heer De Gorter aan te nemen. Op besliste toon wees hij het dan ook van de hand.

„Het aanbod is prachtig, mijnheer De Gorter, maar ik ga er niet op in; ik blijf liever, waar ik ben en het mij uitstekend naar de zin gaat. Ik heb eigenlijk nooit een tehuis gehad, maar thans heb ik het gevonden aan boord van de oude Bato. En nu geef ik het niet prijs voor de mooiste vooruitzichten, die een arme schipper kunnen geopend worden. Neen, ik hoop te blijven varen onder de oranjewimpel van

Rudemans schuit; zolang wij samen varen kunnen, blijf ik bij hem."

Een ogenblik later verliet Adriaan het kantoor en toen Andries de Gorter door het raam de slanke gestalte nastarde, die tussen de ligusterheggen voortstapte, was het hem, alsof hij voor de tweede maal zijn broer moest verliezen, en de wroeging over het laaghartig bedrog, eens aan de moeder van Adriaan Nitzema gepleegd, pijnigde de eenzame man, die weer in zijn stoel was neergezonken, sterker dan ooit.

Zijn schipper trouw

De schemering was reeds gevallen, toen de heer De Gorter zijn huiskamer opzocht. Voor de deur van de woonkamer stond de grote St Bernardhond van Juultje van Spangen en de wijze, waarop het dier hem aankeek, zei de reder zo duidelijk, alsof het hem met woorden verteld werd, waarom het trouwe dier hier bij de voordeur de wacht hield.

„Ja Kroes”, zei de man zacht, „je mag even mee naar binnen, jongen, we zullen Juultje niet lang meer bij ons hebben.”

Het was doodstil in het vertrek en slechts het tikken van de klok en het zoemen van een grote bromvlieg verbrak de drukkende stilte. De reder ging naar de linkerhoek van de grote woonkamer, waar het zware eikenhouten ledikant was geplaatst, waarin de zieke lag. Hier vond Juultje het gezelliger dan op haar eigen slaapkamertje boven en hier viel het ook moeder Katrien gemakkelijker het meisje te verplegen.

Het had opgehouden met regenen en aan de Westelijke hemel begon het op te klaren.

„Kijk Andries, het wordt lichter buiten, ik ben er blij om, vooral voor die arme Juul”, zei moeder Katrien zacht tot haar man en ze voegde er bij:

„Je weet wel, Andries, dat ze altijd even opgewekt en blijmoedig geweest is, ook nog na die storm. Steeds heeft ze gehoopt en gedacht, dat, als de Meimaand maar eenmaal

in het land was, zij wel weer de oude zou worden. Maar vannmiddag, toen het zo donker was en regende, lag ze wakker en ik merkte, dat de tranen haar langs de wangen liepen. Ik kwam bij haar zitten en nam haar hand in de mijne, maar zeggen kon ik op dat ogenblik niets, ook mijn ogen werden vochtig en ik wilde haar liever niet laten merken, hoe bedroefd ik was.

„Moeder”, zei ze na een poosje, „bloeit de Meidoorn in onze tuin al?” „Dat zal wel Juul, maar waarom vraag je dat?” antwoordde ik. „Ach moeder”, zei ze zacht, „laat wat bloesems voor mij afsnijden, dan ruik ik iets van de lente; zelf zal ik wel niet meer in de tuin komen.” En toen vroeg ik of ze zich minder goed gevoelde en of ze soms weer pijn in de rug had, schudde ze het hoofd en antwoordde: „Och moeder, ik voel het van binnen wel knagen; die pijn is niet zo erg, maar ik ben zo krachteloos en zo moe.” Ik heb getracht haar wat moed in te spreken, en dat viel mij anders nooit moeilijk, maar thans bleven haar tranen vloeien en snikkend sprak ze: „Och moeder, ik ben nog zo jong en ik houd zoveel van jullie en van Renata en ik ben zo bang voor het donkere graf, ik heb altijd de zonneshijn zo liefgehad. . . .” Moeder Katrien had zacht gesproken, bijna gefluisterd; ze wilde niet graag de koortsachtige sluimering storen van de zieke.

De reder zat in zijn leunstoel; de handen rustten weer kruislings op de knop van zijn stok, en zwijgend, met het hoofd op de borst gezonken, luisterde hij naar wat zijn vrouw hem vertelde. Toen deze de blik op hem vestigde, schrok ze enigszins van zijn grauwe gelaatskleur, van zijn vermaerde gestalte, en het meest van de wanhopige blik in zijn diepliggende ogen. Zij schreef het toe aan zijn vrees, om

Juultje te verliezen, want moeder Katrien wist, hoe lief hij zijn pleegdochter had.

„Ben je niet wel, Andries?” vroeg ze, „je ziet er slecht uit en in de laatste tijd heb je ook veel te weinig trek in eten; of is het de zorg voor Juul, die je zo neerdrukt?”

„Laat mij nu maar met rust, Katrien”, zei hij kortaf en stroef, „vertel mij liever, hoe je het arme kind tot bedaren gebracht hebt.”

Moeder Katrien schudde het hoofd. Ze wist het wel, dat haar man altijd alles terugwees wat op hemzelf betrekking had, terwijl hij dadelijk veel zorg en onrust toonde, als het haar of zijn pleegdochter gold. „Ze was het betrekkelijk weer gauw te boven, Andries”, ging de vrouw fluisterend verder. „Ik sprak met haar over de Heiland van zondaren, Die op deze aarde kwam, om de straf te ondergaan voor allen, die Hem liefhebben; Die in het donkere dal van de dood ging om voor de Zijnen de schrik van de dood weg te nemen en voor hen een plaats te bereiden, dáár, waar Hij Zelf is. In het Vaderhuis zal ziekte noch smart, leed noch tranen meer zijn; er is geen nacht en geen duisternis. Zo heb ik met haar gesproken, Andries, en ze werd rustig, hield op met huilen en nu een half uurtje geleden, is ze kalm ingesluimerd.”

Het bleef stil in de grote kamer en de heer De Gorter luis-terde, in sombere gedachten verzonken, naar de zwakke, onregelmatige ademhaling van het slapende meisje. Vlak voor het bed van zijn jonge meesteres lag de grote St Bernard en zijn goedige ogen staarden onafgebroken naar de tengere gestalte onder de witte lakens. Daar bewoog zich de zieke in haar bed en zacht kreunend bracht ze de hand naar de zijde, dan volgde een holle hoest en de korte slui-mering was weer geweken. Even dwaalden haar vrien-

delijke ogen door het vertrek en dan bleef haar blik rusten op de hond, die kwispelstaartend voor het bed stond en wiens trouwe, bruine ogen haar onbeweeglijk aanstaarden. Ze wist wel, waarop de hond wachtte. Een glimlach speelde om haar bleke lippen en de uitgeteerde hand op de grote kop van de hand leggend, zei ze vriendelijk:

„Ben jij daar ook, mijn beste Kroes? En hoe lang lig je hier nu al te wachten, totdat ik wakker zou worden en wat met je praten? Met je spelen gaat niet meer Kroes, waarschijnlijk nooit meer....”

Het was, alsof de hond wist, dat hij hier niet van vreugde mocht blaffen of springen; om uiting te geven aan zijn blijdschap, dat zijn jonge meesteres weer tegen hem sprak, jankte hij heel zacht en likte onstuimig de kleine witte hand, die hem daarnet streelde en thans krachteloos naast het bed neerhing.

„Zullen we Kroes maar niet weg laten brengen, Juul? Ik heb hem straks mee naar binnen gebracht, maar hij is zó opdringerig in zijn blijdschap, dat hij gauw lastig wordt”, zei de reder, die naast het bed was komen staan.

„Laat hem nog maar een poosje hier, vader, we hebben samen zoveel plezier gehad, en zijn ogen vragen mij, waarom ik niet met hem meega de tuin in. . . .” Haar tranen begonnen nu te vloeien en Andries de Gorter had geen enkel troostwoord.

„Vader”, vroeg het zieke meisje, en het was alsof haar stem wat krachtiger klonk, „wat zongen die schippers ook weer op die mooie Zaterdagavond, toen we met de Prins Frederik voor het Sloe lagen? Weet u het nog?”

Andries de Gorter wist het niet meer, maar zijn vrouw herhaalde de woorden, die op de oude Bato die avond gezongen waren. En zacht herhaalde de zieke de woorden:

„Wie heeft lust de Heer te vrezen.” Ja, dat zongen ze en het klonk zo mooi uit de verte. De avond was zo vredig en stil. Maar de andere morgen raasde de stormwind en onze arme knecht verdronk; hij was gezond en krachtig en vond de dood, terwijl ik, die ongeneeslijk ziek ben, gespaard bleef. Vindt u 't niet vreemd, moeder?”

„God heeft dit toegelaten, Juultje, en wij, kortzichtige mensen, begrijpen er niets van. Toch moeten we leren berusten en Hem laten besturen en waken, vast overtuigd, dat Zijn wijsheid nooit faalt.”

Een ogenblik bleef de zieke met gesloten ogen liggen en moeder Katrien en haar man dachten, dat ze weer ingesluimerd was. De gedachten aan de dingen, waarover ze had gesproken, schenen echter nog voort te werken in haar brein, want ze sloeg de ogen weer op en zette het gesprek voort.

„Wat kwam die jonge schipper ons toch moedig te hulp, vader; de dochter van de oude schipper wilde hem immers niet laten gaan! Ze was bang, dat hij zou verongelukken in de wilde storm en niet meer zou terugkeren naar hun schuit, evenals eens haar broer, die ook verdronk. Maar hij ging tóch en waagde zijn jonge leven, omdat hij moedig was en sterk; hij waagde het voor ons. ....

„Vader”, vervolgde zij na een poosje, „die jonge schipper wees iedere beloning af, dat heb ik zelf gehoord, toen hij bij ons in de kajuit was. En toch is hij arm en zijn oude schipper met die witte baard is óók arm — kunt u niet iets voor hem doen, vader?”

Wat ging er om in het gemoed van Andries de Gorter, toen hij hoorde, hoe zijn bijna stervend pleegkind nog dankbaarheid in het hart had voor de schipper, die hem in het uur van gevaar te hulp kwam! O, als zij eens wisten, wie die

jonge schipper was, en hoe hij, Andries de Gorter, eenmaal diens moeder bedroog, zouden zijn vrouw en het zieke kind met haar dankbaar, edel gemoed, zich niet met verachting afwenden van de man, die, door hebzucht en eigenbaat gedreven, zijn eer en zijn gemoedsrust had veil gehad voor een handvol geld?

Neen, duizendmaal neen, niemand zou ooit weten, wat de rijke, door velen om zijn voorspoed benijde reder, oud gemaakt had vóór zijn tijd; niemand, ook Adriaan Nitzema niet, die toch al wist, dat Andries de Gorter de enige broer van zijn vader geweest was, en voor wie die wetenschap geen waarde scheen te hebben.

Dit alles ging hem door het hoofd en terwijl zijn oog rustte op het reeds door de dood getekende gezichtje van zijn pleegdochter, die hij liefhad als een eigen kind, was het, als dreunde een stem in zijn oor: „Neen, niemand zal het weten, maar God weet het.”

„Kunt u niet iets voor hem doen, vader?”

't Was de zachte stem van Juultje, die haar vraag herhaalde, en de reder schrok op uit zijn sombere mijmering, die hem tijd en plaats deed vergeten.

„Hij was daar juist bij mij op het kantoor, en ik heb een poosje met hem zitten praten, maar hij was gekomen op mijn uitdrukkelijk verzoek, anders was hij veel liever bij de oude Rudeman op de Bato gebleven.”

„Waarom heb je hem niet eens meegebracht naar hier, Andries?” vroeg moeder Katrien met licht verwijt in haar stem, „me dunkt, dat men iemand, die in tijd van nood zijn leven voor ons op het spel zette, toch wel gastvrijheid mag bewijzen. Bovendien”, ging moeder Katrien als tot zichzelf sprekend voort, „kwam het mij net voor, alsof die jongen

mij niet vreemd was, en ik kon de gedachte maar niet kwijt-raken, dat hij toch zo sprekend op onze Arjaan leek.”

Andries de Gorter zei eerst niet veel, maar toen hij merkte, dat zijn vrouw niet tevreden was, ging hij voort:

„Ik heb hem een voorstel gedaan, zó mooi, dat het door ieder ander met beide handen zou zijn aangenomen, maar Nitzema wees het lachend van de hand en toen ik bij hem aandrong, bleef hij op zijn stuk staan met al de koppigheid, de Friezen eigen.

„Ik had hem schipper willen maken op de Prins Frederik en als het jacht in de haven lag, had hij mij kunnen helpen op het kantoor of voor mij op reis kunnen gaan; in ieder geval had ik werk genoeg voor hem gehad.

„Hij wilde echter niet”, ging de reder voort, en er klonk zulk een sombere bitterheid in zijn stem, dat zelfs het zieke meisje hem met enige verwondering aanstaarde.

„En waarom weigerde hij zulk een mooi voorstel?” vroeg moeder Katrien, „hij moet daar toch een bepaalde reden voor hebben, dunkt mij.”

„Die had hij ook”, antwoordde de reder, „hij noemde mijn aanbod prachtig, maar heeft het uitstekend naar de zin bij Rudeman, bij wie hij een tehuis vond. Hij wil hem in geen geval in de steek laten, zelfs niet, toen ik hem verzekerde, dat de oude man een volslagen knecht aan boord kon nemen en ik zou zorgen, dat hij steeds voldoende vracht kreeg. De jonge man bleef bij zijn besluit en wees alle beloning voor zijn hulp bij de storm van de hand, door te zeggen, dat zulke dingen niet moeten worden beloond, omdat iedere schipper, die er toe in staat is, moet helpen, waar hij kan. Dat is de ongeschreven wet voor het varensvolk van iedere natie.

„Toen is hij vertrokken naar de twee mensen, die hij meer liefheeft dan menig zoon zijn eigen vader of zuster.”

Op dit ogenblik kreeg Juultje weer een hoestbui en toen ze eindelijk uitgeput terugzank in de kussens en moeder Katrien met een doek haar mond afveegde, bleven er rode vlekken achter op de doek. Het was Andries de Gorter te moede, alsof de doodsengel reeds boven het bed van zijn pleegdochter zweefde.

Nog even kleurde het avondrood met purperen glans de hoek van de kamer, waar Juultje van Spangen op haar bed lag, maar dan verdween die gouden schijn om plaats te maken voor de avondschaaduw.

„De zon gaat weg en 't wordt donker, moeder. Bent u er nog — en vader ook?” mompelde de zieke en dan weer: „'k Ben zo moe, moeder, zou het weer gaan stormen? Nee, 't is stil en vredig; hoor, daar zingen de schippers weer zo mooi: Gods verborgen omgang vinden. . . .”

„'t Gaat niet best, moeder; Juul krijgt weer koorts”, fluisterde de reder zijn vrouw in het oor, waarop zij bevestigend knikte en zacht antwoordde: „Ze sluimert in, Andries, breng even de hond weg en steek dan de lamp aan; ze heeft zo 't land aan het donker.”

Zwijgend pakte de reder de St Bernard bij zijn halsband, maar de hond trok onwillig de kop terug; hij wilde in de kamer blijven, waar zijn jonge meesteres was. Zijn tegenstand baatte hem echter niet; wat Andries de Gorter wilde, moest steeds gebeuren, en Kroes volgde met hangende kop en een laatste droefgeestige blik op het bed van Juultje, zijn meesteres.

De frisse avondlucht deed de reder goed en toen hij de hond had vastgelegd voor het hok, liep hij verder de tuin in, om een ogenblik met zijn gedachten alleen te zijn.

Na de regendag was de avond heerlijk en de lente geurde om hem heen van bloesem en blad. Andries de Gorter was zich die schoonheid in de natuur echter niet bewust. Indien het mensenhart vol is van wroeging en onvrede, gaat de schoonheid van Gods schepping aan oog en hart voorbij.

HOOFDSTUK 16

Buiten zijn koers

Adriaan Nitzema, die een oud matrozenliedje neuriëde, scharrelde wat rond op de Bato. Gisteravond laat waren ze Terneuzen binnengevallen, na een voorspoedige reis, en daar het nu Zaterdagmorgen was, zou het wel na de Zondag worden, voor men begon met het lossen van de lading. De reis van Veere naar Groningen, waar men de lading turf had ingenomen, en van Groningen naar Terneuzen, was zonder tegenspoed geweest en Adriaan vond het prettig, om op zijn gemak eens een bezoek te gaan brengen bij Joris Bokkers in de Vuurbaak. Het varen met de oude Rudeman was hem een lust en door het niet te loochenen feit, dat de reder De Gorter steeds voor goede vrachten zorgde, was het de oude schipper mogelijk geweest, zijn in verval geraakt boeltje behoorlijk op te knappen.

Geen ogenblik had Adriaan Nitzema er berouw van gehad, dat hij het aanlokkelijk voorstel van zijn oom van de hand had gewezen. De verzoeking was voor de jonge man zeer groot geweest, zijn schipper alles mee te delen, wat hij van de heer De Gorter had vernomen, maar hij had de reder zijn woord verpand er tegen niemand iets van te reppen. De vrachtbrief voor deze reis had de schipper zelf gehaald, omdat de oude man wel had gemerkt, dat Adriaan het liever niet deed.

Neen, de jongeman vond in de zo onverwacht en plotseling tevoorschijn gekomen oom niets, dat hem aantrok. Inte-

gendeel, het sombere en norske uiterlijk stootte hem af en de paar malen, dat hij met hem in aanraking gekomen was, had het hem nog niet gespeten, als hij de reder de rug kon toekeren.

Thans vertoonde de schipper zich aan het dek en toen hij met één oogopslag had gezien, dat de jonge man de boel aan boord al klaar had, wreef hij in de harde handen en riep: „Morgen, morgen”, waarop hij onmiddellijk liet volgen: „Jongen, jongen, waarom ben je zo vroeg in de kousen, Arjaan? Het was gisterenavond ook bijna nacht voor we hier goed en wel gemeerd lagen. Er is aan boord niet veel meer te doen. Als we straks ons ontbijt gehad hebben, zullen we maar de wal opgaan, om de turfhandelaar te vertellen, dat we er zijn en hij Maandagmorgen, zo God wil en wij leven, kan beginnen te lossen.”

„Woont die handelaar hier ver vandaan?” vroeg de jonge man. De schipper knikte bevestigend en zei: „Precies weet ik het ook niet, maar ik heb zijn adres en voorzover ik kan nagaan, moet dat nogal een eindje uit de buurt zijn.”

„Laat mij er dan maar op uittrekken, schipper, als ge het goedvindt. Ver lopen is toch niet iets, dat u aantrekt.”

„Dan blijf ik maar aan boord, Arjaan, we kunnen later samen wel bij Joris Bokkers gaan kijken. In elk geval moeten we winkelwaar gaan inslaan.”

De nevel, die vroeg in de morgen alles in een lichtgrijs waas had gehuld, begon te wijken voor de krachtiger wordende zonnestrallen en toen Adriaan Nitzema de Bato verliet, vertoonde de hemel voor het geoefende oog van de schipper reeds de kentekenen, die hem een prachtige dag voerspelden.

Vlug liep de jonge schipper langs de haven en onwillekeurig zocht zijn oog de plek, waar hij voor het eerst voet aan

wal zette in het oude Zeeuwse havenstadje. Er lagen thans niet veel vaartuigen in de haven. In de verte stak de mast van een schoener omhoog en van de gaffel woei de Engelse vlag. Adriaan stelde zich voor, hoe het zou zijn als hij weer het zeegat uit moest aan boord van zulk een vaartuig en hij kon het zich thans onmogelijk indenken, dat er een tijd geweest was, dat hij hunkerde naar een plaatsje aan boord van zulk een schip.

Het was hem niet meegevallen. Een gevoel van weemoed maakte zich van hem meester, nu hij dacht aan het laatste afscheid van zijn moeder. Die had niet veel geluk gekend in haar leven, en toch was zij bijna altijd opgeruimd en welgemoed geweest, ondanks de drukkende zorgen, die zij met Jauk deelde, terwijl zij zich dankbaar toonde voor ieder zonnestraaltje in hun armoedig bestaan.

Adriaan moest denken aan zijn oude schipper, die het ook niet voor de wind was gegaan en die toch steeds zijn blijmoedige levenslust had kunnen bewaren. Onwillekeurig kwam de jonge Fries de lievelingspsalm van Rudeman in de gedachte: Gods verborgen omgang vinden zielen waar Zijn vrees in woont. . . .

Spoedig echter verdwenen die ernstige beelden en overwegingen; de morgen was zo mooi en het jonge, krachtige bloed bruieste hem door de aderen, zodat de wandeling voor Adriaan Nitzema een echt genot werd.

Hoe goed Adriaan zich steeds op het water wist te oriënteren, aan de wal was hij altijd direct het spoor bijster. Evenals bij zijn eerste bezoek aan Veere, liep hij ook nu weer op goed geluk door de straten van Terneuzen, en toch had schipper Rudeman hem duidelijk uitgelegd, waar hij heen moest om langs de kortste weg in de buurt van de turfhandelaar te komen.

Spoedig was hij het stadje doorgelopen. Binnensmonds mompelde hij: „Een laag huis met een grote schuur moet het zijn, 't staat een eindje van de andere huizen af en het is van de weg gescheiden door een lage doornheg, met een witgeschilderd hek voor de oprit.”

Hoe Adriaan echter rondkeek, hij vond niets, dat op het hem uitgeduide huis van de handelaar geleek. Wel bemerkte hij, dat hij reeds meermalen op de plek geweest was, waar hij zich thans bevond, en dat hij met enige aandacht naar het voor hem liggende huis bleef staren. Dit kwam, omdat het leek op de woning, die de schipper hem beschreven had. Hij keek om zich heen, of hij niet iemand zag, wie hij om inlichtingen kon vragen. Het was echter stil in dit gedeelte van het oude stadje en slechts een paar kinderen speelden voor de naastbijzijnde woning in de zonneschijn. Op dit ogenblik kwam iemand het voetpad afkuieren van het huis, dat de jonge schipper daarstraks in twijfel had gebracht. Het was een frisse, flink uit de kluiten gegroeide jonge dochter, en toen ze door de poort op de weg kwam, naderde Adriaan een paar passen en vroeg:

„Woont hier soms de turfhandelaar Tasselaar of Masseelaar?”

Het meisje begon te lachen: „O, u bedoelt zeker Kobus Hasselaar; nu, dan zult u een kwartiertje moeten teruglopen, schipper; die woont meer de havenkant uit.”

„Dan moet ik er toch bepaald al eens voorbijgelopen zijn, ik heb Terneuzen al minstens driemaal achter elkaar rondgekuierd”, antwoordde de jonge man.

„Me dunkt”, merkte het meisje op, „dat u dan toch wel eens eerder had kunnen vragen naar Hasselaar; alle mensen in Terneuzen weten, waar hij woont. De kortste weg is nu deze richting volgen tot aan de drie hoge beuken en dan

links afslaan tot aan de kruisweg, die u, als u rechts afslaat, in een minuut of wat bij Kobus Hasselaar brengt.”

Adriaan Nitzema moest onwillekeurig lachen, als hij er aan dacht, dat schipper Rudeman hem ongeveer op dezelfde wijze aan zijn verstand had trachten te brengen, waar de turfhandelaar woonde.

Hun weg liep tot aan de beuken in dezelfde richting en de jonge schipper, die met alle mensen gauw op zijn gemak was, bleef gemoedelijk naast het meisje voortstappen en vertelde ondertussen, dat ze gisterenavond laat in Terneuzen waren binnengevallen met een lading turf, in Groningen gehaald. Hij vertelde verder, dat hij verleden jaar ook in Terneuzen geweest was en dat hij toen overnacht had in de Vuurbaak bij Joris Bokkers. Of ze Joris Bokkers uit de Vuurbaak ook kende?

Een eigenaardige glimlach speelde om de lippen van het meisje, toen ze antwoordde: „Zeker ken ik hem. En is het u daar nogal bevallen?”

„Nu, dat zou ik denken, ik heb er heerlijk geslapen, al was het dan ook, dat de waard me maar ternauwernood onderkomen wou verschaffen; de waardin vond het echter goed, dat ik bleef, en ik ben er haar nog dankbaar voor. De volgende morgen, juist toen ik zou vertrekken, maakte ik kennis met een oude schipper. . . .”

„En ben je nog bij schipper Rudeman?” viel het meisje hem in de rede. En toen Adriaan met verwondering vroeg: „Hoe ter wereld weet u dat?” riep ze lachend:

„Wat ik weet, doet er niet toe, schipper, maar hier zijn de beuken en u moet linksom, als u bij Kobus Hasselaar moet wezen, goeie morgen.”

Verbouwereerd keek Adriaan Nitzema het meisje na, dat

met vlugge stap rechtsom ging en spoedig achter de huizen was verdwenen.

De jonge schipper bleef nog even onder de beuken staan; hij vond het oude Terneuzen een buitengewoon aantrekkelijk stadje.

Linksom, tot aan de kruisweg en dan rechtsaf, had die aardige Zeeuwse hem gezegd. Wonderlijk, dacht hij, het is net, of ik haar meer gezien heb, en ik zou toch niet weten waar. Hoe ter wereld komt ze er bij om te zeggen: Ben je nog bij schipper Rudeman?

Dát kon het huis van de turfman wel zijn, onderbrak hij zijn gedachtengang. Een klein woonhuis, een grote schuur, een doornheg met witgeschilderd hek, het klopt precies, hier moet ik ongetwijfeld zijn.

Het witte hek stond open en Adriaan liep het ruime erf op, waar het krioelde van kippen en duiven, die bij zijn nadering kakelend en fladderend een goed heenkomen zochten. Nu ging de schuurdeur open en een man van middelbare leeftijd kwam het erf opstappen en liep regelrecht op Adriaan toe.

„Ha”, zei hij, „daar is een schipper van mijnheer De Gorter uit Veere, met turf voor Kobus Hasselaar; of heb ik het mis?”

„Precies geraden”, antwoordde de jonge Fries.

Een ogenblik later zat hij met de gemoedelijke turfboer in diens gezellige woonkamer.

Het was bijna een uur later, toen Adriaan de gastvrije woning van de turfhandelaar verliet en bij zichzelf de opmerking maakte, dat het nu toch zachtjesaan tijd werd, om de Bato te gaan opzoeken.

't Liep dicht tegen twaalf uur, toen de jonge man eindelijk aan boord van de Bato verscheen. Jette had koffie voor

hem bewaard en hoewel Adriaan reeds bij Hasselaar koffie had gedronken, was hij toch genoodzaakt de inhoud van de grote, ronde kom naar binnen te werken, wilde hij Jette niet voor de verdere dag onrustig maken.

Vroeg na de middag zei schipper Rudeman: „Jette, vertel jij me eens, wat we moeten inslaan; ik zou graag wat vroeg naar de Vuurbaak gaan, omdat het er dan nog niet druk is, en Joris tijd heeft om een poosje te praten, vind je dat ook niet het beste, Arjaan?”

De jonge Fries, die anders meestal niet van boord ging, wilde thans graag het oude stadje weer in, en toen Jette in overleg met de schipper en Arjaan precies had vastgesteld, wat men nodig had, en de oude man alles had opgeschreven, waren de mannen gereed om te vertrekken.

Er was niemand in de gelagkamer van de Vuurbaak, toen de beide schippers binnentraden, maar dadelijk verscheen de waard. Met uitgestoken hand kwam hij op de schipper van de Bato af.

„Wel, schipper Rudeman, ben je werkelijk weer eens in Terneuzen terechtgekomen en die jonge gast heb ik ook meer gezien. Ja, nu herinner ik het me: „Jij bent verleden jaar met schipper Rudeman als passagier meegegaan naar Vlissingen, nadat je een nacht hier op het bovenkamertje hebt geslapen, is het zo niet?”

„Zo is het, baas Bokkers”, antwoordde Adriaan lachend en hij voegde er bij: „Hier was het, dat ik in de late avond met een doller kop en in gezelschap van een paar dorstige Engelse zeelui, kwam binnenvallen en hier was het, dat gij, baas Bokkers, een ernstig woord tot mij sprak, dat ik nog niet vergeten ben. Hier was het ook, dat ik, eigenlijk een zwerver zonder tehuis, een plaatsje vond op de Bato bij

schipper Rudeman en nu heb ik een tehuis, dat mij lief is." Het gezicht van de waard glansde van genoegen; de woorden van Adriaan Nitzema deden hem werkelijk goed en zich tot de oude schipper wendend, vroeg hij:

„Is deze jonge zeeman werkelijk van verleden jaar zomer bij je aan boord gebleven, schipper?"

„Ja zeker", antwoordde Rudeman, „en hoewel ik hem niet wil prijzen waar hij bij is, kan ik toch gerust zeggen, dat ik nog nooit zo voorspoedig gevaren heb, als gedurende de tijd, dat hij bij mij aan boord is." Ernstig voegde hij er bij: „Ik heb met veel schrale tijden te kampen gehad, waarin het mij moeilijk viel het hoofd boven water te houden, maar zó slim als verleden jaar, toen ik hier zonder knechtje aan boord ben binnengevallen, had ik er toch nog niet voorgestaan.

„Vracht krijgen kon ik haast niet meer, omdat ik door gebrek aan behoorlijke hulp altijd te laat op mijn bestemming kwam. Mijn boeltje aan boord raakte hoe langer hoe meer versleten, mijn schuit was kaal en verveloos, kortom, ik behoef jou niet te vertellen, Joris, hoe het er aan boord uit ziet bij een oude schipper, die aan lager wal is geraakt.

„Je weet, hoe Arjaan hier in deze gelagkamer met mij in aanraking kwam, en dat het aanvankelijk in mijn bedoeling lag, hem mee te nemen naar Vlissingen als passagier, maar hij wilde bij mij blijven, hoewel ik hem eerlijk gezegd heb, dat ik hem niet kon betalen wat hij verdiende."

Op dit ogenblik verscheen de waardin achter haar toonbank aan bakboord, en Nitzema vroeg aan de oude Rudeman: „Zal ik intussen onze boodschappen laten klaarmaken, schipper?"

De schipper vond het uitstekend en bracht uit de wijde binnenzak van zijn wambuis het blaadje papier voor de dag

met de lijst boodschappen. Toen Adriaan glimlachend vroeg: „Herkent u me nog, juffrouw Bokkers?” nam ze hem even goed op, en dadelijk daarop zei ze met een hoofdknik: „Ja zeker, ken ik je nog; jij bent de matroos, die verleden jaar hier een nacht geslapen hebt, en die de volgende morgen met schipper Rudeman mee naar zijn tjalk bent gegaan.”

Terwijl de waardin de winkelwaar afwoog en inpakte, raakte ze in druk gesprek met de openhartige schipper, die de vriendelijke waardin alles vertelde van zijn leven en werk aan boord. De vrouw had schik in de jonge Fries, en hij won haar hart, toen ze merkte, met hoeveel meegevoel hij sprak over de arme Jette, die in hem haar verdronken broer meende te hebben teruggevonden.

Bijna was de waardin gereed met de waren voor Rudeman in te pakken, toen er een paar schippers binnenstapten, die regelrecht op de toonbank aan stevenden en nogal haast schenen te hebben om geholpen te worden.

„Wacht mannen”, zei de waardin, die haar klanten kende, „ik zal even mijn dochter roepen, dan behoef jullie niet te wachten”, en het hoofd binnen de deur stekende, riep ze: „Trui, kom even!”

Het volgend ogenblik verscheen de dochter van Joris Bokkers achter de toonbank. Ze groette met een hoofdknik Adriaan Nitzema en wendde zich dan dadelijk tot de laatst binnengekomen varenslui met een vriendelijk: „Wel schippers, wat zal het zijn?”

Ze had moeite genoeg, om haar lachen te bedwingen, toen ze de verwonderde blikken merkte, waarmee Adriaan Nitzema haar aankeek. Hij had namelijk in de dochter van de waard dadelijk het meisje herkend, dat hem deze morgen terecht had geholpen bij zijn zoeken naar de turfhandelaar. Spoedig was de waardin klaar met zijn bestelling en toen

hij het koord van de thans goed gevulde zak dichtschoof, zei hij: „Ziezo, nu hebben we weer proviand genoeg op de oude Bato om zonder gebrek te lijden naar huis te kunnen varen.”

Toen de waardin vroeg, waar eigenlijk zijn thuis was, antwoordde hij zonder aarzelen: „De Bato hoort thuis te Vlissingen en waar de oude Rudeman met zijn vaartuig is, daar kan je mij ook vinden. Als ik dus spreek van thuisvaren, bedoel ik Vlissingen.”

Intussen had schipper Rudeman de waard verteld, wat die vreemde matroos, die hij hier op een moeilijk tijdstip in zijn leven ontmoet had, voor hem en ook voor zijn dochter geworden was. Hoe Arjaan Nitzema voor hem gewerkt had, zoals geen eigen zoon het zou doen. Hoe hij in zijn vrije tijd van de eerste dag af tot nu toe met een aangeboren handigheid alles aan boord had geschrobd, geolied, geschilderd en geteerd, totdat de oude Bato er uit zag, alsof ze twintig jaar jonger geworden was.

„En wat varen betreft, toen hij nog geen maand bij mij aan boord was, behoefde ik hem niets meer te leren en nu durf ik zeggen, dat er geen betere schipper vaart binnen onze zeegaten, dan Arjaan Nitzema. Nog geen vol jaar vaar ik met hem, en hij neemt me zoveel werk uit de handen, dat ik mij vaak bezorgd maak, hoe ik het zal moeten stellen als hij mogelijk eens van mij weggaat; zo'n jongen kan toch niet belangeloos voor mij blijven werken. Hij weigert halsstarrig het loon van een volwassen knecht, en als ik er op aandring, dat hij wat meer voor zichzelf moet gebruiken, lacht hij en zegt: Eerst moeten we zien, dat we het er een beetje bovenop varen, schipper Rudeman, 't heeft immers de tijd; als God het belieft, blijven we nog lang genoeg samen varen.

„'t Was een goede dag voor mij, toen Arjaan voor het eerst bij mij aan boord kwam, en ik ben er God uit de grond van mijn hart dankbaar voor, dat Hij deze jonge man op mijn pad bracht.”

Toen vertelde de schipper baas Joris nog van die Zondagmorgen, waarop voor de ingang van het Sloe de Prins Frederik, het mooie jacht van de heer De Gorter, in de grootste nood verkeerde en hoe Adriaan Nitzema, ondanks de hevige storm, aan boord van de Prins Frederik had weten te komen om daar hulp te verlenen. De reder had de jongen willen belonen, baas Joris, hij had schipper kunnen worden op het prachtige jacht, maar hij wilde liever bij mij en mijn arme Jette blijven, en hij wees het prachtige aanbod van de hand en keerde vrolijk en welgemoed naar mijn oude Bato terug.”

Terwijl de schipper dit alles aan de waard uit de Vuurbaak vertelde, wreef deze vergenoegd in de handen en toen schipper Rudeman ten slotte zweeg, klopte de waard hem op de schouder en zei:

„Dat is een jongen, zoals jij er een nodig had, Rudeman, en al kon jij hem niet betalen, hij kwam er toch en nu zullen velen zeggen: een gelukkig toeval, maar dat zeggen wij niet — jij in de eerste plaats niet, schipper — en ik óók niet.”

Nieuwe gasten kwamen thans binnen en de oude schipper stond op en stak over naar bakboord; hij had gezien, dat zijn knecht het koord van de geruite zak dichtsnoerde en naar de toonbank ging, om te betalen.

Terwijl de waardin de rekening opmaakte, ontmoetten de ogen van Adriaan Nitzema de vrolijke kijkers van Trui Bokkers en hij merkte in het voorbijgaan op:

„Je hebt de waarheid gesproken, hoor, toen je mij vanmorgen vertelde, dat je Joris Bokkers wel kende”, en terwijl

ze vlug voor de wachtende klant een pond koffie afwoog, vroeg ze:

„Heb je de turfhandelaar nog gevonden, of ben je Terneuzen weer eens rondgekuierd?”

„Nog een half pond spek”, zei de norse schipper voor de toonbank en wierp een niet zeer vriendelijke blik in de richting van de jonge Trui, die lachend opmerkte: „Kijk maar niet zo lelijk, buurman, ik zal wel uit je vaarwater blijven”, en tegelijkertijd volgde hij met de geruite zak in de hand zijn schipper naar buiten in de heldere zonneshijn van de prachtige lentedag.

HOOFDSTUK 17

Berouw en boete

Ruim drie jaren waren voorbij gesnelde sinds het hierboven verhaalde en onder de oude linde voor het herenhuis Renata zat Andries de Gorter op de brede bank. Naast hem lag de hond, die de reder eens als een jonge lobbes had meegebracht naar Renata als speelmakker voor zijn pleegdochter. Hoe menigmaal had het dolle spel van Juultje met Kroes de voormalige sluiker aanleiding gegeven voor zijn sombere gemoedsstemming. Nooit zou haar lach en haar lied meer worden gehoord. Voor ruim drie jaar, in de Mei maand, was Juultje naar het kerkhof gedragen. Wie De Gorter slechts oppervlakkig kenden, zouden hebben kunnen denken, dat het verlies van zijn pleegdochter op het harde gemoed van de reder niet veel indruk had gemaakt, maar moeder Katrien wist wel beter; zij was er zeker van, dat het verlies van zijn pleegdochter hem knaagde aan het hart. Ze had door haar geloof getracht hem te troosten en te bemoedigen, ondanks haar eigen diepe droefheid. Het scheen, alsof er iets in het binnenste van Andries de Gorter gebroken was. De man, die altijd in stage, rusteloze arbeid afleiding had gezocht en gevonden tegen de inwendige onrust en wroeging, die hem verteerde, liet zijn uitgebreide zaken, die hij met zulk een nauwgezetheid had beheerd, geheel aan ondergeschikten over, die er feitelijk niet tegen opgewassen waren. De gevolgen waren niet uitgebleven en het ene verlies op het andere was gevolgd. Orders, die altijd

tot genoeg van de lastgevers werden uitgevoerd, kwamen nu vaak op een verkeerde bestemming, wat natuurlijk het betalen van schadeloosstelling en het verbreken van de relatie tengevolge had.

Toen greep moeder Katrien in en op de haar eigen liefderijke, maar vastberaden manier wist ze gedaan te krijgen, dat hij de zaken van de hand deed, nu hij er toch geen lust meer in scheen te hebben zoals vroeger.

In het afwikkelen van zijn omvangrijke zaken had Andries de Gorter veel van zijn vroegere energie getoond, maar op deze stille Zondagmiddag, scheen hij wel tien jaar ouder dan hij in werkelijkheid was. Hij had de stok tussen zijn knieën staan en zijn lange, magere vingers waren over de knop in elkaar gestrengeld, terwijl hij voor zich uit staarde over de in het zonlicht blinkende stroom, naar de wazige Noord-Bevelandse kust.

Hij zat daar onbeweeglijk, alsof hij uit graniet was gehouwen, maar die rust was slechts uitwendig; een scherp opmerker zou het niet ontgaan zijn, dat de smalle lippen trilden en de handen beefden.

Het was nog vroeg in de middag en moeder Katrien was in de luchtige tuinkamer in haar gemakkelijke leunstoel ingedommeld. Andries de Gorter zat liever onder de linde, daar kon zijn peinzend oog iets van de Zeeuwse stromen zien, waarop hij in zijn jeugd jaren had omgezworven, en waaraan hij nog steeds terugdacht met heimwee in het hart. Er was een besluit in hem tot rijpheid gekomen, dat lang een punt van overweging bij hem had uitgemaakt. Hij had een strijd gestreden, die hem 's nachts de slaap uit de ogen hield en hem op de dag geen ogenblik uit de gedachten was. Thans had hij die achter de rug, zijn aarzeling was voorbij, en eer deze zomerdag voorbijgegaan zou zijn, moest

openbaar worden, wat geen mensenoort ooit van hem vernam, zelfs niet zijn vrouw, die hij toch echt liefhad.

Telkens opnieuw richtte hij de blik naar de kant, waar de landweg langs de openslaande poort van Renata liep, alsof hij uit die richting iemand verwachtte.

Een klein half uur verstreek op deze wijze. Toen haalde de reder een ouderwets horloge voor de dag en nadat hij er een vluchtige blik op had geslagen, mompelde hij zacht: „Het wordt tijd, ze kunnen zachtjesaan wel komen.” Juist toen hij zijn uurwerk had weggeborgen, bespeurde hij om de hoek van de weg twee mannengestalten en hij mompelde: „Daar zijn zij, precies op tijd.”

Het waren schipper Rudeman en Adriaan Nitzema en toen ze gisteren tegen de avond Veere waren binnengelopen, wisten ze, dat ze de laatste reis voor rekening van de reder De Gorter achter de rug hadden. Nauwelijks lag hun vaarttuig vastgemeerd, of er kwam een boodschap van de heer De Gorter, of schipper Rudeman en Adriaan Nitzema de volgende dag om drie uur bij hem wilden komen; ze moesten vooral samen komen.

„O Arjaan, broer Arjaan, als je toch je jongen eens zien kon zoals hij daar aankomt”, mompelde de oude man op de bank en zijn ogen staarden strak naar de naderende schippers.

Toen ze de poort van Renata kwamen binnenstappen, begonnen de lippen van de reder te trillen. Dit duurde slechts een ogenblik; dan bedwong hij met al de kracht van zijn sterke wil de ontroering, die zich van hem meester maakte, toen hij het sprekend evenbeeld van zijn broer vóór zich zag en bedacht, dat deze jongeman, die hem in de bloede bestond, straks zou weten, dat hij zich eens zo zwaar bezondigd had tegenover de arme weduwe.

Daar stonden de beide schippers voor de reder, en lichtten even de vilten hoeden van het hoofd. De reder beantwoordde met een hoofdknik hun groet en begon direct te zeggen: „Je bent goed op tijd, Rudeman, en het doet me plezier, dat gij beiden gekomen zijt; ge zult wel begrepen hebben, dat ik iets bijzonders te bespreken heb.”

„Zoiets hebben wij wel gedacht”, antwoordde Rudeman, „maar ook zonder uw boodschap zou ik gekomen zijn, om u te bedanken voor zo menig goede vracht, door uw bemiddeling gekregen.”

„Daarvoor behoef je niet te danken, Rudeman; sinds de tijd, dat je Adriaan Nitzema bij je aan boord hebt, behoor je tot mijn beste schippers, en durf ik je gerust de meest kostbare lading toevertrouwen. Mijn tijd is echter voorbij, Rudeman, en straks is de naam De Gorter verdwenen van de Zeeuwse stromen; maar genoeg hierover. Er is iets, dat voor mij van meer gewicht is dan het beëindigen van mijn zaken, en om daarover te spreken heb ik jullie beiden hier ontboden. Jou, Adriaan Nitzema, omdat je er in directe zin bij betrokken bent en schipper Rudeman, omdat ik weet, dat de verhouding tussen jullie hechter is dan die van schipper en knecht. Maar gaat mee naar binnen, waar ook mijn vrouw is; wat ik jullie heb te zeggen, is ook voor haar bestemd.”

Zwaar op zijn stok leunend, stond de reder op van de bank en het viel Adriaan Nitzema op, hoe verouderd de vroeger krachtige man was.

De heer De Gorter bracht de beide schippers in de tuinkamer, waar moeder Katrien aan tafel zat. De huisbijbel, waarin ze juist was begonnen te lezen, had ze op de knieën liggen, toen haar man met de beide schippers binnentrad. „Vrouw”, zei de reder, „hier zijn de mannen van de Bato,

die ik verzocht hier te komen, omdat ik hun, maar ook jou iets te zeggen heb.”

De vrouw van Andries de Gorter werd niet licht uit haar evenwicht gebracht, maar thans was er iets in de stem en in de houding van haar man, dat haar onwillekeurig deed ontroeren. Toen ze de blik op hem sloeg, en zag hoe vaalbleek zijn ingevallen wangen en hoe kleurloos zijn trillende lippen waren, kon ze een gevoel van onrust niet onderdrukken.

„Het doet me werkelijk genoeg, dat ik de twee schippers hier vóór me zie, waarvan de één ons hielp in de ure van het gevaar, en de ander me al bekend is sinds de tijd, dat ik als kind met mijn vader langs de haven van Vlissingen wandelde.” Vriendelijk reikte de vrouw van de reder de beide schippers de hand. Glimlachend zei ze tot de jonge Fries: „Het is meer dan drie jaar geleden, sinds ik je voor het eerst en het laatst zag, Nitzema, maar ik zou je uit duizend anderen herkend hebben. Evenals op de Prins Frederik vóór drie jaar, viel het me nu weer op, hoe wonderlijk veel je lijkt op iemand, die ik vroeger gekend heb.”

„Daarover zal je je straks niet meer verwonderen, vrouw”, viel Andries de Gorter zijn vrouw in de rede, en toen ze hem vragend aanzag, was het, alsof hij dit niet bemerkte. Zich tot de beide schippers wendende, zei hij kortaf:

„Neemt plaats, mannen.”

Het werd Adriaan Nitzema wonderlijk te moede en meer dan één vraag drong zich aan hem op. Zou moeder Katrien dan niets weten van het feit, dat zijn vader een broer was van haar man? Zou die wonderlijke, sombere man dan zelfs zijn vrouw niet hebben meegedeeld, dat hij hun volle neef was?

Blijkbaar had die in zichzelf gekeerde man dit niet gedaan,

maar dan leed het ook geen twijfel, of er school meer achter en zou dat soms verband houden met hun aanwezigheid in de tuinkamer van Renata?

„Schipper Rudeman”, begon de reder, „is u soms iets bekend van de betrekking, waarin Nitzema tot mij staat?”

De stem van de reder klonk schor en hij was zó vaalbleek, dat moeder Katrien op het punt stond te vragen of hij niet wel was. Zij deed het echter niet, want in zijn diepliggende ogen gloeide de oude vastberadenheid en ze gevoelde, dat, wat hij thans te zeggen had, iets was, dat het diepst van zijn gemoed in heftige beroering bracht.

De oude schipper schudde het hoofd en antwoordde enigszins verwonderd: „Neen mijnheer, en ik begrijp ook niet, welke soort betrekking u bedoelt.”

Het bloed was Adriaan Nitzema naar de wangen gestegen, toen de reder de oude man deze vraag stelde en een scherp woord brandde hem op de lippen, maar de heer De Gorter ging voort:

„Dat Arjaan zwijgen zou, had ik wel verwacht, maar ge zoudt de waarheid hebben kunnen vermoeden, omdat ge zijn geschiedenis kent, zo is het echter beter; nu kan ik gemakkelijker vertellen, wat ik voor iedereen, zelfs voor mijn vrouw, verzwegen heb, en wat mij het leven heeft vergald en mij alle geluk heeft geroofd. Maar dat is recht; God is rechtvaardig en ik wil ook niet spreken over mijn wroeging en berouw; een laaghartige misdaad moet nu openbaar worden en zodra ge die weet, zult ge u met verachting afwenden van de man, die door zovelen naar de ogen werd gezien, omdat hij rijk was en voorspoed had in zijn handel.”

Moeder Katrien was opgestaan; ze wilde iets zeggen, maar

de dwingende blik van haar man deed haar weer plaats nemen in haar stoel.

En dan ging de reder voort. Kort en duidelijk schetste hij de dagen van zijn jeugd. Het verleden stond thans met zeldzame helderheid voor zijn geest en hij vertelde van de broer, met wie hij opgegroeid was in het ouderlijk huis, met wie hij samen voer op vaders schuit en met wie hij de wildste stormen trotseerde op de Zeeuwse stromen. Hij sprak van het nobele, luchthartige karakter van die broer en hoe weinig hij zich bekommerde om winst of voordeel. Zichzelf verschoonde Andries de Gorter allerminst, toen hij er de nadruk op legde, hoe hij juist het tegenovergestelde was van zijn broer, in betrekking tot het verlangen naar rijkdom. In het kort beschreef hij, wat wij reeds weten. Hij vertelde van de tijdsomstandigheden en de willekeur van het Franse gezag, waardoor de Nederlandse schippers in de engte werden gedreven en de stoutsten onder hen zich waagden aan de sluikhandel, waarmee ze, als het geluk hun gunstig was, vaak grof geld verdienden. Toen waren er vrouwen in het spel gekomen en Andries de Gorter vertelde van de reis naar Frieslands kust, waar in Stavoren Adriaan de Gorter de vrouw vond met wie hij in het huwelijk trad, ondanks de onredelijke tegenkanting van hem, de oudste broer.

„Je weet het nog wel, Katrien”, wendde Andries de Gorter zich tot zijn vrouw, „hoe ik getracht heb Adriaan van zijn voornemen, om met het vreemde Friese meisje te trouwen, af te brengen. Het was vruchteloos, hij lachte en klopte mij op de schouder en verzekerde mij, dat hij met zijn Friezin zou trouwen, al kwam de onderste steen van de grote kerk te Veere bovenop te liggen.

„Ik hield mijn gevoelens voor mijn broer verborgen, maar

ik haatte zijn onschuldige vrouw met bittere haat, omdat ik meende te begrijpen, hoe zij er op aandrong, dat Adriaan voor eigen rekening zou gaan varen en dan van Stavoren uit, inplaats van Veere.

„Kom in Veere wonen, dan kunnen we samen blijven varen op onze eigen schuit, had ik in de aanvang tot Adriaan gezegd, maar hij lachte en zei dan: „Voorlopig blijven we nog bij elkaar, Dries, en zolang de sluikhandel blijft bloeien, varen we lustig samen, totdat we het lek boven water hebben, dan delen we de buit en zullen wel verder zien”.

„Ik begreep mijn arme, argeloze broer maar al te goed.” Hier hield de reder even op en hoewel alle kleur uit zijn gezicht verdwenen was, parelden toch grote zweetdruppels op zijn voorhoofd en met zijn zakdoek streek hij over het gezicht, om die weg te vegen. Zowel moeder Katrien als Adriaan Nitzema keken met stijgende onrust naar de man, die op het punt stond een donkere bladzijde van zijn verleden op te slaan, maar niemand sprak een enkel woord. Andries de Gorter scheen met ijzeren wil zijn ontroering te beheersen en slechts zijn bevende handen en schorre stem verrieden iets van de storm, die woedde in zijn binnenste.

Zo kort mogelijk sprak hij van de grote winst, die hun gevaarvolle tochten opleverden, totdat het vreselijke einde kwam. Met slechts enkele woorden vertelde hij van die sombere Juninacht aan het Hollandse strand met alles, wat daarin gebeurd was. En daarna volgde de droeve bekentenis van zijn zedelijke val, en de voormalige sluiker deed niet de minste poging, om zijn laaghartig bedrog te verontschuldigen, of het feit op zichzelf te verzachten; hard voor zichzelf en onmeedogend schilderde hij het feit zoals het zich had toegedragen. „En thans”, eindigde hij, „weet

ge wie Andries de Gorter is. Geen rustig uur heb ik meer gehad sinds de dag, dat het tot mij begon door te dringen, dat ik feitelijk mijn ziel verkocht had voor een handvol geld.

„Toen wilde ik wel trachten goed te maken, wat ik aan de weduwe van mijn broer had misdaan, maar ze was uit Stavoren verdwenen en mijn nasporingen leidden tot niets. Ik schroefde als het ware mijn geweten toe, zocht in drukke bezigheden en rusteloze arbeid mijn bezit te vermeerderen en mijn begeerte naar rijkdom te bevredigen, terwijl ik mijzelf trachtte wijs te maken, dat het toch heus zo'n grote misdaad niet was, het geld, dat ik met mijn broer samen verdiend had, voor mij alleen te houden inplaats van het voor de helft af te staan aan een voor mij vreemde vrouw. „Maar die stem hierbinnen — en de reder sloeg zich met de knokelige vuist op de borst — laat zich op de duur niet tot zwijgen brengen en de door zovelen om zijn voorspoed benijde mijnheer De Gorter, was ellendiger dan de armste schipper, die het deftige herenhuis voorbijvoer op zijn armelijk schuitje. Toen kwaamt gij mij onder de ogen, Arjaan Nitzema, en onmiddellijk sprak de stem van het bloed in mij. Ik had een onderhoud met je op mijn kantoor, en door mijn vragen, die je, zoals ik heel goed merkte, hinderlijk vond, kwam ik spoedig genoeg te weten, dat je de zoon van mijn overleden broer moest zijn. Ik vatte onmiddellijk het plan op, om aan jou goed te maken, wat ik aan je moeder misdeed, maar je verlangde van mij niets anders dan vracht voor de Bato. Je kwam me onverschrokken te hulp, toen ik in nood verkeerde voor het Sloe, maar wees alle beloning van de hand, en je keerde zo gauw mogelijk terug naar de Bato, omdat je de mensen daar liefhad, en je bij hen thuis gevoelde.

„Toen heb ik je verteld, dat ik de broer van je vader was en op welke wijze je vader het leven verloor, maar hoewel het in mij brandde en kookte, kon ik toch de moed niet vinden, open kaart te spelen, en ik liet je beloven, niemand iets te zeggen van onze verwantschap, totdat ik de tijd daartoe geschikt achtte. Ik wilde je schipper maken op mijn jacht en je op mijn kantoor inwijden in de zaken, om je zo langzamerhand op te nemen in mijn klein gezin. Het was voor mij een lichtstraal in de duistere nacht van mijn leven; maar het mocht niet zo zijn.

„God is rechtvaardig; mijn pleegdochter, die ik liefhad als een eigen kind, is in de bloei van haar jeugd gestorven en jij, Arjaan Nitzema, weigerde ook maar de minste gunst van mij aan te nemen. De oude Bato van schipper Rudeman was je oneindig veel liever dan het herenhuis Renata.... God is rechtvaardig....”

De stem van Andries de Gorter was gedaald tot een hees, schor geluid, en weer zweeg hij en droogde zijn bezweet voorhoofd af.

Zoals hij daar zat, op zijn stoel ineengezonken, leek hij een gebroken, oud man. Een ogenblik later richtte hij zich weer op.

„Veel heb ik niet meer te zeggen, alleen dit: Wat ik je moeder destijds tekort heb gedaan, Arjaan, geef ik jou terug met de verschuldigde rente.”

Maar thans stond de jonge Fries overeind, kaarsrecht! Met geen woord was hij zijn oom in de rede gevallen, toen deze de zware bekentenis van zijn schuld had afgelegd, en hoewel zijn gefronst voorhoofd en de harde trek om zijn mond maar al te duidelijk aantoonde, wat er in hem omging, had hij zwijgend toegelisterd. Nu Andries de Gorter echter begon te spreken van hem terug te geven, wat hem rech-

tens toekwam, laaide de toorn in hem op tegen de man, die zijn rijkdom had gegrondvest op bedrog. Driftig sprong hij overeind, en de reder met donkere blik aankijkend, zei hij: „Mijn arme moeder, die destijds zo bitter hard geld nodig had, hebt gij onthouden, waar ze recht op had en nu ge ervaren hebt, dat er op onrechtmatig verkregen goed geen zegen rust, nu wilt ge mij, die geen geld nodig heb, geven wat ge haar tekort hebt gedaan! Neen, mijnheer De Gorter, behoudt wat ge mij hebt toegedacht en tracht zo gauw mogelijk de schippersgast te vergeten, die klaarlijk veel van zijn vader schijnt weg te hebben.”

Het gezicht van Andries de Gorter werd nog bleker dan het reeds was en een diepe zucht ontsnapte zijn borst. Als hulpzoekend keek hij naar de oude schipper en van hem naar zijn vrouw, die tot in het diepst van haar ziel getroffen was door de bekentenis van haar man.

Thans stond ook schipper Rudeman op, en met de hand op de schouder van de toornige Fries, sprak hij op de bedaarde, hartelijke toon, die hem zo eigen was: „Arjaan, ga nog even zitten, en luister naar me. Ik zou graag een enkel woord spreken over wat mijnheer De Gorter ons heeft verteld. Ga zitten, Arjaan, waarom zou je met een bitter gemoed van hier gaan? Daar is toch niemand mee gebaat!”

„Mij dunkt, schipper”, antwoordde de jonge man, „dat we daarover veel gemakkelijker kunnen praten aan boord van de Bato.”

Schipper Rudeman noodzaakte echter met zachte dwang de opgewonden Nitzema weer te gaan zitten.

„Luister eens naar me, Arjaan, en zeg of doe in drift geen dingen, waarvan je later berouw hebben zult. God beware mij er voor, dat ik, wat kwaad is, goed zou willen praten. Ik zal de fout, die mijnheer De Gorter eens bedreef, zeker

niet wegcijferen, maar de mens heeft zo vaak een boezem-zonde en daarop is het, dat satan zijn aanval richt.

„Voor jou, Arjaan, en zoals mij uit het meegedeelde gebleken is, ook voor je vader, had geld niet veel waarde; voor anderen daarentegen is het maar al te veel hoofdzaak en dan kan het een klip worden, waarop ons levensscheepje strandt. Voor je vader was het gevaarlijk sluikerswerk waarschijnlijk het middel, om zijn avontuurlijke aanleg te bevredigen, misschien ook kwam er de felle haat tegen de Franse overheersing bij, maar voor je vaders broer zal het wel een zuiver winstbejag geweest zijn.

„Ik zeg dit slechts, om aan te tonen, dat bij je vaders ontijdige dood de verzoeking voor de man, die bezit op zo hoge prijs stelde, al bijzonder groot was, om alles voor zichzelf te behouden, wat door hem en zijn broer was bijeengebracht.

„De duivel van eigenbaat en hebzucht zal hem wel hebben ingefluisterd: Zijt gij niet méér de rechthebbende erfgenaam van uw broeder dan die vreemde vrouw, die slechts enige maanden met hem getrouwd was geweest! Het kwaad was gauw bedreven”, ging de oude schipper ernstig voort, „maar aanvankelijk wás het geen kwaad in het oog van de mens, die het bedreef, totdat... het geweten, de stem van God, begon te spreken in zijn hart en die stem zweeg niet meer, bleef aanhouden, waarvan het gevolg was: berouw en wroeging, die alle levensgeluk, ondanks de voorspoed in handel en bedrijf, roofde. Gode zij dank echter, mijnheer De Gorter”, wendde de oude schipper zich nu tot de reder, dat Hij, die de diepste roerselen van het mensenhart doorziet en doorgrondt, óók uw berouw, óók uw alleen gedragen zielesmart heeft gepeild.

„Ge hebt thans uw schuld beleden voor mensen; vergeef

het een oude man, als hij mogelijk te vrijmoedig spreekt, maar ik zou u willen vragen, mijnheer De Gorter, hebt u ook schuld beleden aan God? Dat is iets van nog groter belang dan dat ge u voor mensen hebt uitgesproken. God heeft in uw hart gewerkt, dat het kwaad u niet met rust liet; dat uw geweten bleef spreken en u telkens opnieuw aanklaagde. En hoewel ge zó tegen Hem gezondigd hebt, heeft Hij toch gedachten des vredes over u. Hij wil niet, dat de zondaar verloren ga, maar dat deze zich bekere en leve. Daartoe zond Hij Zijn Zoon op aarde, Die kwam om het oordeel, dat de zondaar moest treffen, te ondergaan. Die Jezus, de Redder der wereld, roept ook u toe: „Komt tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt en Ik zal u rust geven.” Aan Zijn liefdevol hart is rust te vinden voor het meest verontrust geweten.”

Het hoofd van Andries de Gorter zonk hem nog dieper op de borst, maar de schipper keerde zich thans tot zijn knecht, die strak voor zich uitkeek.

„En jij, Arjaan Nitzema, zou je de hand terugstoten van de man, die eens je vader liefhad met een sterke broederliefde; die hem trouw bleef in zijn stervensogenblik; en die de Franse kogels trotseerde, totdat ook zijn bloed vloeiende?

„Zou jij niet een bloedverwant kunnen vergeven, Arjaan, waar de Heiland zelfs Zijn moordenaars vergaf? Laat geen bitterheid wortel schieten in je hart en reik je oom als een rondborstige zeeman de hand.”

Diep en ernstig, maar ook vriendelijk en mild, had de stem van de schipper geklonken, en zijn eenvoudig woord vond weerklank in de harten van hen, die ze hoorden en tot wie ze gericht waren. Wat ging er niet om in het gemoed van de man, die zo lang zijn schuld en wroeging alléén gedragen had, maar die het niet zou kunnen dragen, als de zoon.

van zijn eens zo geliefde broer zich in toorn en verachting van hem afkeerde voor altijd.

En Arjaan Nitzema? Zou de koppigheid van de onverzettelijke Fries weerstand kunnen bieden aan het ernstig woord van de oude man, die hij zó hoogachtte en liefhad?

Neen, zoals het van het eerste ogenblik af geweest was, dat hij met Rudeman in aanraking kwam, geschiedde het ook nu: het woord van de oude man vond regelrecht de weg naar zijn hart, en toen deze zweeg, sprong de jonge varens-gast overeind.

„Schipper Rudeman heeft gelijk, oom Andries. Zó heb ik het geval niet bekeken, maar ik ben dankbaar, dat mijn oude schipper mij weer de goede koers gewezen heeft.

„Geef mij de hand en tob niet langer over de fout, die ge zoveel jaren geleden hebt begaan en waarvoor ge zwaar genoeg hebt geboet. In mijn hart zal geen wrok meer zijn; denk maar gerust: Arjaan is een jongen van hetzelfde hout gesneden als zijn vader.”

Thans stond, zo snel als zijn houten been het hem toeliet, Andries de Gorter van zijn stoel op, en greep de hand, die de jonge schipper hem toestak. Hij wilde iets zeggen, maar geen geluid kwam hem over de lippen en plotseling zakte hij weer terug in zijn stoel en met het hoofd op de gekruiste armen gezonken, snikte hij als een kind.

Een ogenblik bleef het stil in de kamer. Toen zei schipper Rudeman rustig en opgewekt:

„Kom Arjaan, wij gaan weer naar de Bato, anders wordt mijn Jette ongerust.”

En toen Andries de Gorter een snik smoorde in de keel en een vruchteloze poging deed om zijn ontroering, die de sterke man te machtig was, meester te worden, legde de oude schipper hem de hand op de schouder en zei: „Laat

vrij die tranen vloeien, mijnheer De Gorter; van harte hoop ik, dat ze het teken zijn van een verslagen hart en een verbrijzelde geest, want die beiden zal God niet verachten.”

„Kom Arjaan, het is voor ons hoog tijd, om weer aan boord te gaan.”

Naar Nitzema's hoeve

Het was nog vroeg in het voorjaar, half April, en toch had de lente reeds haar intocht gedaan op glorieuze wijze. Aan het vroege vallen van de avond was het goed merkbaar, dat de winter nog maar net voorbij was en de eenzame wandelaar, die de kronkelende kleiweg volgde, die tussen weidevelden en akkerland heenliep, versnelde zijn pas, omdat het anders donker zou zijn, voordat hij de hoeve van Jauk Nitzema had bereikt.

Het was Adriaan, die er eindelijk toe gekomen was een bezoek te gaan brengen bij vader Jauk, wat hij al lang van plan was geweest, maar telkens weer had uitgesteld, om de doodeenvoudige reden, dat hij liever op de Bato was dan op de hoeve van Jauk Nitzema.

Op herhaald aandringen van schipper Rudeman was hij er eindelijk toe besloten, op reis te gaan naar Friesland. De gelegenheid was thans gunstig, doordat er veel veranderd was in de levensomstandigheden van Arjaan, sinds het ogenblik, dat Andries de Gorter zijn moeilijke bekentenis had afgelegd. Reeds de dag daarna was de reder zelf aan boord van de Bato gekomen, vergezeld door zijn vrouw. Het leek nu wel, of Andries de Gorter tien jaar jonger geworden was sinds de vorige dag en zijn stem klonk fors en krachtig, toen hij tot de schipper, die kalm zijn pijpje stond te roken, zei: „We komen jullie op de Bato een bezoek brengen, Rudeman.” De schipper was zichtbaar verblijd over dit bezoek en ging zijn gasten voor naar het achter-

onder. Vóór mijnheer De Gorter het trapje afstommelde naar het heiligdom van Jette, zei hij zacht tot de schipper: „Ik kom met u en Arjaan een ernstig woordje praten, Rudeman, en ik vertrouw, dat gij mij even trouw zult bijstaan als gisteren. Dat zal ik nooit vergeten.”

Het werd een belangrijk gesprek, dat op de Bato plaats vond. Andries de Gorter scheen iets van zijn vroegere veerkracht terug gekregen te hebben. Alsof het de natuurlijkste zaak van de wereld was, deelde hij Arjaan mee, dat hij het volle hem toekomende bedrag, uitmakende zijns vaders nalatenschap, in solide papieren zou beleggen, die hij dan als zijn eigendom kon beschouwen, waarover hij de vrije beschikking had.

Enigszins verbluft keek Arjaan de reder aan en van deze naar schipper Rudeman. „Dan zal ik voortaan een rijk man zijn.” Er was echter nog veel meer besproken en dat betrof niet alleen Arjaan Nitzema, maar ook schipper Rudeman. „Ik heb mijn zaken aan kant gedaan, dat weet ge, Rudeman”, zei de reder, „al mijn schepen heb ik verkocht, behalve het jacht, en ik durf zeggen, dat er geen beter schip van dat soort vaart op de Zeeuwse stromen. Daar ik nu weet, dat jullie beiden eerste klas schippers bent, zou ik willen voorstellen, dat ge samen op mijn jacht gaat varen. Mijn schipper had het na die storm voor het Sloe bij mij niet meer naar de zin en verleden week heeft hij zijn betrekking opgezegd. Dadelijk heb ik toen aan jullie gedacht, maar Arjaan had mijn voorstel al eens van de hand gewezen, omdat hij de Bato en zijn eigenaar niet verlaten wilde. Bovendien verkeerde ik in zulk een gemoedsstemming, dat mij de lust ontbrak, om ook maar iets aan te pakken of uit te werken. Sinds gisteren ben ik een ander mens, mannen, en naast God moet ik dat danken aan u, schipper.

Rudeman. God gebruikte u, om het hart van de koppige Fries te buigen, en daarom moet ge mij het genoegen doen, mijn voorstel aan te nemen. Het ligt in mijn voornemen, er dikwijls op uit te trekken met het schip, zodat we veel samen zullen zijn, wat ik zeer op prijs zal stellen. En wat jou betreft, Arjaan, je kunt net zolang bij je oude schipper varen, totdat je de lust bekruipt, zelf een flink schip te laten bouwen om voor eigen rekening te beginnen."

De oude Rudeman streek met de hand door zijn witte baard en was niet zo dadelijk met zijn antwoord klaar, doch Arjaans ogen glinsterden. Met schipper Rudeman op de Prins Frederik varen leek hem een heerlijkheid en hij kon dan ook niet nalaten te zeggen: „Nu, schipper Rudeman, zo'n prachtige kans krijgen we nooit weer; we moeten er maar niet te lang over piekeren."

Maar de oude man, die altijd even bedaard en bedachtzaam te werk ging, maakte de ongetwijfeld gezonde opmerking, dat een dergelijk aanbod hem op het ogenblik als het ware overrompelde, en dat hij er graag eerst over wilde nadenken, of een man op zijn leeftijd zulk een verantwoordelijkheid wel op zich mocht nemen.

De reder, door Adriaan krachtig gesteund, wist echter alle bezwaren weg te redeneren, en toen moeder Katrien op haar eigenaardige, hartelijke manier bij schipper Rudeman aandrong het voorstel van haar man aan te nemen, gaf de oude man weldra toe, en reeds enkele dagen daarna voer de Prins Frederik met haar nieuwe bemanning van Veere naar Vlissingen.

Eerst was de oude schipper wel enigszins bezorgd geweest, hoe Jette zich zou gevoelen in haar nieuwe omgeving, maar tot zijn verbazing paste ze zich heel gauw bij het nieuwe aan.

Het was verwonderlijk, hoe vaak de heer De Gorter gebruik maakte van iedere gelegenheid tot het doen van een reisje met zijn schip. Uren lang kon hij dan de schipper bij het roer gezelschap houden, terwijl zijn oog Arjaan Nitzema volgde, die vrolijk en welgemoed zijn werk aan boord verrichtte, terwijl moeder Katrien met Jette de huishoudelijke bezigheden beredderde.

Zo was de mooie zomer voorbijgegaan en Andries de Gorter had tot zijn vrouw gezegd: „Dit is de heerlijkste zomer geweest, die ik beleefd heb en nu kan ik mij zeer goed indenken, dat Arjaan Nitzema destijds mijn aanbod om schipper op de Prins Frederik te worden van de hand wees, want dan had hij de oude Rudeman moeten verlaten en die hangt hij aan met de liefde van een eigen zoon. Nu ik hem persoonlijk goed heb leren kennen, begrijp ik de jongen volkomen; nooit ontmoette ik in mijn leven een man met zulk een trouw hart, zulk een blijmoedige, oprechte Christen.”

Het leek wel vreemd, maar een feit was het, dat, als de Prins Frederik voor de wal in de haven van Veere lag en mijnheer De Gorter zich met zijn vrouw op Renata bevonden, ze het geen van beiden erg naar de zin hadden.

„Weet je hoe dat komt, moeder?” had de reder op zekere keer gezegd, „omdat we hier onze Juul missen en wat mij betreft komt daar nog iets anders bij. Hier heb ik getobd en geleden onder wroeging en schuld, geworsteld in eigen kracht, totdat God mijn kracht brak en schipper Rudeman mij leerde, niet alleen voor mensen mijn schuld te belijden en te bekennen, maar bovenal mij te buigen voor Hem, die Zijn eigen Zoon gaf, om ook mijn schuld te dragen aan het kruis. En mijn schuld was zwaar, moeder, heel zwaar.”

Een poosje had Andries de Gorter zwijgend en met de oude, strakke blik naar buiten in de reeds half ontbladerde tuin van Renata staan kijken. Toen richtte zijn gestalte zich weer op en op geheel andere toon ging hij voort:

„Ik heb met Gods hulp gebroken met mijn schuldig verleden, het oude is voorbij, het is alles nieuw geworden. Zullen wij Renata verkopen en ons in Vlissingen, of waar je wilt, vestigen?”

Moeder Katrien had niet lang gearzeld; het vrolijke, oude Vlissingen, waar zij geboren was, en waar haar gelukkige jeugd was voorbijgegaan, had haar steeds na aan het hart gelegen en dáár wilde zij graag weer wonen.

Als Andries de Gorter eenmaal een besluit genomen had, ging hij doorgaans onmiddellijk tot de uitvoering daarvan over. Zo ook nu, en al gelukte de verkoop van Renata niet zo gemakkelijk, omdat de tijdsomstandigheden en het steeds meer in verval rakende Veere niet gunstig waren, hij slaagde tenslotte.

Reeds vóór de verkoop van het herenhuis had hij een huis gekocht in Vlissingen en ondanks het vergevorderd seizoen, kregen de schippers van de Prins Frederik de opdracht alle goederen, die niet bij Renata waren verkocht, van Veere over te brengen naar Vlissingen, bij welke gelegenheid de gewezen reder telkens meevoer.

Het varen zat de oude sluiker in het bloed, want toen, enige dagen daarvoor, Adriaan terloops had gezegd, dat hij toch eindelijk wel eens naar Friesland zou willen, om te zien hoe de Nitzema's het maakten, had de heer De Gorter dadelijk te kennen gegeven, dat ook hij de Friese kust zou willen bezoeken. „Weet je wat we doen zullen, Rudeman, we varen samen naar Stavoren, blijven er een paar dagen,

dan kan Arjaan vandaar over land zijn stiefvader op zijn gemak gaan bezoeken; wat denk je daarvan, schipper?" Zo kwam het, dat we thans op deze voorjaarsavond Arjaan aantreffen op de kleiweg, waarvan een zijpad naar Jauk Nitzema's hoeve leidt.

HOOFDSTUK 19

Hulp in nood

Het is de jonge schipper warm van binnen, en dankbaar klopt hem het hart, als hij er aan denkt, hoe vaak hij deze weg heeft gelopen onder zo geheel andere levensomstandigheden. Hoe meer hij Nitzema's hoeve nadert, hoe meer plekjes hem plotse-ling herinneren aan zijn jongensjaren en die als het ware doen herleven in zijn ziel. Nu draait hij de hoek om en als hij het voetpad inslaat, dat regelrecht naar de hoeve voert, dan krijgt de jonge schipper het even te kwaad. Hier had hij vroeger bij zijn vertrek naar zee telkens omgezien, om met zijn muts te zwaaien naar zijn moeder, die hem dan met de hand boven de ogen nastaarde, zolang ze kon.

En nu staat hij voor Nitzema's hoeve en op het erf, waar hij als kind heeft gespeeld. Door de ontluikende blaadjes van de beide oude notebomen, speelt nog even een laatste zonnestraal en het zachte koeltje, dat door het jonge lover suist, schijnt iets te fluisteren van lang vervlogen dagen. Het is stil, wonderstil op Nitzema's hoeve en de jonge schipper verwondert zich, dat geen hofhond door zijn dreigend geblaf de bewoners waarschuwt, dat een vreemde de hoeve nadert.

Maar het hondenhok herbergt geen bewoner, en een paar kalveren, die op de mesthoop achter de schuur rondlopen, zijn de enige levende wezens, die Adriaan bespeurt. Nu laat hij de ijzeren klopper op de versleten deurplaat vallen

en aan de zware voetstappen, die de deur naderen, herkent de schipper die van Bouke.

De deur gaat open en in het schemerend avondlicht staren beide mannen elkaar aan. Reeds bij de eerste blik, die Adriaan op Bouke werpt, ziet hij, dat de harde strijd om het bestaan op Nitzema's hoeve er niet minder op geworden is.

Sterk en breedgeschouderd, maar met zulk een zorgelijke trek op het gezicht, dat hij tien jaar ouder lijkt dan hij in werkelijkheid is, staat Bouke voor hem.

„Adriaan, ben je daar dan toch eindelijk?” zegt de jonge boer en er komt een warme blik in zijn droefgeestige ogen en zijn forse handdruk vertelt de schipper, dat hij in elk geval Bouke van harte welkom is. Als Adriaan met Bouke de hem zo welbekende huiskamer binnentreedt, is het er reeds tamelijk schemerachtig; vlak bij het raam staat Jauk Nitzema, en het late avondlicht beschijnt helder zijn door harde arbeid gebogen gestalte.

Nu komt de dochter des huizes uit het achterhuis binnen, en als ze de slanke figuur van de jonge schipper bij de deur ziet staan, zet ze ogenblikkelijk de houten bak, waarin ze het brood en de boter heeft voor hun eenvoudig maal, op tafel en komt hem op haar bedaarde, maar hartelijke manier de hand drukken.

„Zo Adriaan, heb je dan eindelijk de weg naar huis nog weten te vinden? In welke vreemde wereld ben je geweest? En wat zie je er goed uit.”

„Ik ben het vaderland niet uit geweest, zus Barbel, maar ik zal je straks alles vertellen, — dag vader Jauk.”

Nitzema reikt Adriaan de hand, maar aan de scherpe blik van de jonge schipper ontgaat het niet, dat een vaalbleek het verweerde gezicht van de boer bedekt. Adriaan ver-

moedt, wat er omgaat in de ziel van Jauk Nitzema en een gevoel van medelijden met de arme huisvader komt bij hem op.

Gastvrij is de Friese boer altijd, al heeft hij het nog zo arm, en Jauk zegt: „Schuif maar bij, Adriaan, het gaat hier slecht genoeg, maar eigen gebakken brood en goede boter hebben we nog wel.”

En daar zat de jonge schipper weer op zijn oude plaatsje. „Vertel mij nu eerst eens, hoe de zaken hier staan, vader Jauk”, begon Adriaan, toen de eenvoudige maaltijd was gebruikt, „daarbij mag een pijp niet ontbreken”, voegde hij er bij. Meteen greep hij naar zijn reiszak, die hij achter zijn stoel op de vloer had gezet en knoopte het koord los.

„Als ik vroeger van de reis kwam, bracht ik altijd wat mee en dat heb ik ook nu gedaan. Kijk eens hier, vader Jauk, dat zal je wel lijken, en jou ook, Bouke, of ik zou me heel erg moeten vergissen.”

Voor ieder een groot pak tabak en voor elk een mooie Duitse pijp, het enige voorwerp van weelde, dat in Jauks oog begeerlijk was.

„En dit is voor jou, zus Barbel”, en uit de grote reiszak kwam een omvangrijk in papier gewikkeld pak te voorschijn. Barbera Nitzema had een kalme natuur, maar toen ze haar pak had opengemaakt en zag, wat het bevatte, steeg haar het bloed naar de wangen en bijna verschrikt keek ze de jonge schipper aan.

„Is dat voor mij, Adriaan? Maar jongen, dat is toch immers veel te kostbaar — hoe...”

Lachend antwoordde hij: „Praat maar door, Barbel, je wilt zeggen, hoe kom je daaraan, en je denkt misschien wel, dat ik zeerover ben geweest, maar ik heb dat goed eerlijk gekocht en betaald te Rotterdam.”

Het pak bevatte een groot stuk donkerbruin laken, waarvan de Friese boerinnen destijds hun Zondagse kleren lieten maken, tenminste zij, die zulke dure stoffen konden bekostigen.

De garderobe van Barbara Nitzema was, evenals die van Jauk en Bouke, meer dan pover, zodat het bezit van dit kostbare laken haar zó van streek maakte, dat ze geen woorden kon vinden, om de glimlachende Adriaan te bedanken.

Ook Jauks gezicht klaarde merkbaar op; een jonkman, die over de middelen beschikte, om zulke geschenken te geven, zou niet naar hier gekomen zijn om hem in moeilijkheden te brengen. Tabak en pijp lieten niet na, op de arme boer een opwekkende invloed uit te oefenen.

„Daar ben ik blij mee, Adriaan”, zei Jauk thans op zijn bedachtzame manier, toen hij zijn pijp aan alle kanten bekeken had en hij voegde er aan toe:

„We hebben de laatste tijd niet veel pijpjes kunnen roken, nietwaar Bouke? Het kan er niet meer af”, en toen de boer voorzichtig zijn papieren zak openmaakte, en dan met kennelijk genot de geur van de tabak opsnoof, merkte Adriaan op, hoe zorg en kommer hun stempel hadden gedrukt op het verweerd gelaat van Jauk Nitzema.

Nadat hij zijn pijp gestopt en er de brand ingejaagd had, vertelde hij zo kort mogelijk van zijn wanhopige strijd om het bestaan. Het was de gewone geschiedenis van een boer, wie het kleinste bedrijfskapitaal ontbreekt. Er was geen geld om zijn bouwland behoorlijk te bemesten; zijn vee-stapel te klein, om uit eigen stal gedurende de winter mest te vormen, waarvan het gevolg was, dat de grond uitgeput raakte en de oogst steeds schraler werd.

De twee paarden werden te oud, om het nodige werk aan te

kunnen en toen verleden najaar de beste koe door het miltvuur werd aangetast en stierf, was het Jauk onmogelijk geweest een andere te kopen.

Daarbij kwam nog, dat door de vele regens de aardappel-oogst grotendeels mislukte, en toen dan ook enige maanden geleden de pacht moest worden betaald, had de boer moeten verkopen, wat hij eigenlijk helemaal niet missen kon, tot zelfs zijn trouwe hofhond en een gedeelte van het pluimvee toe. Even zweeg de boer, en toen voegde hij er droevig aan toe: „Jouw geld ligt nog in moeders kast, Arjaan, en ik zou graag willen, dat je het meenam; je hebt je jaren en er is voor mij geen enkele reden, om het langer hier te houden. Je weet genoeg van onze omstandigheden om te kunnen begrijpen, dat, als God geen uitkomst geeft, wij hier de kop niet lang meer boven water zullen houden.”

Jauk Nitzema zweeg en trok een brandende spaander uit het houtvuur, waarboven Barbara het koffiewater had gekookt en stak toen met langzame halen zijn pijp aan.

„En nu jij vertellen, waar je al die tijd geweest bent, Adriaan”, zei Barbara, die popelde van nieuwsgierigheid.

De jonge schipper schudde het hoofd en met enige ontroering in zijn stem zei hij: „Even wachten, Barbel, en gij vader Jauk, luister eens naar mij. Nu kan ik met Gods hulp nog iets goedmaken van wat ik in mijn jongensjaren zo vaak heb verkorven.

„Als er nu eens iemand was, die met geld helpen wilde, wat zoudt ge dan nodig hebben, om hier de boel goed op gang te helpen, maar dan ook zó, dat ge menselijkerwijs gesproken, voor goed uit de brand zou zijn?”

Met een veel snellere beweging dan men van hem gewoon was, richtte Jauk Nitzema zich op. Zou die vermetele varens-gast soms in de vreemde... maar neen, de jongen

dacht hem misschien met een paar honderd gulden te kunnen redden, omdat hij geen begrip had van de omvang van een boerenbedrijf als het zijne.

„Ik twijfel niet aan je goede wil, Adriaan”, antwoordde hij, „maar een paar honderd gulden kunnen mij thans niet veel meer helpen, daarvoor ben ik teveel achteruitgeraakt.”

Ongeduldig viel Adriaan hem in de rede: „Beantwoord nu openhartig mijn vraag, vader Jauk, en denk er om, dat ge niets weet van mijn tegenwoordige levensomstandigheden.”

„Nu Arjaan”, ging de boer voort, na een oogenblik van nadenken, „als er iemand was, die mij tegen matige rente aan drieduizend gulden kon helpen, zou ik wel kans zien, om met Gods hulp en enige jaren van hard werken er weer bovenop te komen, maar....”

„Binnen veertien dagen zal ik je aan drieduizend gulden helpen, vader Jauk en dat kan ik doen van mijn eigen geld, van hetgeen ik van mijn eigen vader heb geërfd. Straks zal ik jullie alles vertellen.”

Het werd een oogenblik zó stil in de huiskamer van Nitzema's hoeve, dat men geen ander geluid hoorde, dan het tikken van de oude Friese klok. Bij de laatste woorden van de jonge schipper was Jauk Nitzema opgestaan uit zijn stoel, en terwijl hij de hand van zijn stiefzoon tussen zijn vereelde vingers klemde, zei hij aangedaan: „Dat is één van Gods wonderlijke uitreddingen Adriaan, Bouke, Barbel; dat is hulp van Boven.” Plotseling brak zijn stem in een snik en de taaie, stoere Fries kempte tegen een ontroering, die hem als het ware de keel toesnoerde.

Het duurde maar een oogenblik, dan was hij zichzelf weer meester en kon, uiterlijk rustig, verder vertellen.

„Noch mijn grootvader, noch mijn vader hebben ooit, evenmin als ik, het nodige geld ter beschikking gehad om het

bedrijf enigszins naar de eis van de tijd in te richten. Met tobben en hard werken was het mijn vader mogelijk zich hier nog staande te houden en wij hadden het geen jaar meer kunnen volhouden, maar nu . . .” En weer greep Jauk Nitzema de hand van de jonge schipper, terwijl hij voortging, de klemtoon op elk woord leggende: „Nu zie ik kans om onder Gods zegen Nitzema’s hoeve er bovenop te werken en jou, Arjaan, behoorlijk rente te betalen van je geld.” „Wat, rente?” mompelde de schipper, „dán was het van mijn kant geen hulp in nood. Neen vader Jauk, zó heb ik het niet bedoeld, wat ik kan doen . . .”

Met al de onverzettelikheden van de rasechte Fries viel de boer hem echter in de rede: „Gij redt ons uit de nood, Adriaan, en dat zal God je lonen. Morgenochtend rijden wij samen naar het dorp en daar zal de notaris een behoorlijke acte opmaken van de lening met bepaling van de rentevoet. Eerst als dat gebeurd is, kan ik gaan werken op de oude grond der Nitzema’s, die ons zó dierbaar is, dat het mischien mijn dood zou zijn geweest, als de armoe mij had gedwongen, mijn boel te verkopen.”

Het gezicht van Bouke gloeide van vreugde en dankbaarheid, toen hij op zijn beurt uitriep: „Wat zullen we werken, vader! We kopen twee ploegpaarden; er kan mest in de grond gebracht worden voordat wij haver zaaien; we kopen . . .”

„Wees bedaard, Bouke”, kalmeerde hem zijn vader met een zonnige blik in de slechts een uur geleden nog droevige ogen. „Loop de tijd niet vooruit.”

„Maar nu jij vertellen, hoe het je in al die tijd gegaan is, Arjaan”, kwam Barbara tussenbeide, en met echt zusterlijke bewondering in de ogen keek ze de jonge schipper aan, die gedurende zijn afwezigheid zoveel kloeker en mannelij-

ker geworden was; en zacht voegde ze er aan toe: „Als moeder je zó eens had kunnen zien, Adriaan.”

Vader Jauk veroorloofde zich de ongekende weelde, om twee vetkaarsen op de oude, blikken kandelaar te zetten; met innig welbehagen rookten hij en Bouke de geurige tabak uit hun nieuwe pijpen, en terwijl Barbel de breikous ter hand nam, vertelde de jonge schipper zijn lotgevallen. Bouke's pijp ging uit en Barbels breinaalden kletterden niet meer, toen Adriaan vertelde van de Vuurbaak te Terneuzen, van de arme, oude schipper, die hij daar ontmoette; van zijn leven op de Zeeuwse stromen aan boord van de Bato; van de ongelukkige Jette en van de reder De Gorter. Toen Adriaan die naam noemde, nam Jauk de pijp uit de mond en sprak: „Wacht eens, Arjaan, die naam, wel...” Lachend ging de schipper voort: „Laat mij maar even doorgaan vader, dan zal u wel meer duidelijk worden.” Toen vertelde hij, wie Andries de Gorter was, maar geen woord kwam hem over de lippen van wat deze eens tegen zijn moeder misdreef; dat zou geen sterveling ooit van hem te weten komen; het was immers vergeven en vergeten.

HOOFDSTUK 20

Thuis gevaren

Het is twee jaar later. Beschenen door de stralen van de Decemberzon, wandelen twee mannen langs de haven van Vlissingen. Het vriest dat het kraakt, maar noch Rudeman, noch De Gorter hebben last van de scherpe vrieskou; daarvoor zijn zij beiden te lang in weer en wind gehard.

Ze zijn zeer geziene figuren hier aan de haven, en al het varensvolk kent hen. Het moet al heel bar weer zijn, wil men ze niet even aan de waterkant zien, en de schippers zijn het er allen over eens, dat Andries de Gorter er veel jonger uitziet dan toen hij nog op Renata in Veere woonde.

Een feit is het, dat men thans veel gemakkelijker om geldelijke hulp bij hem durft aankloppen dan voorheen. Dat komt enkel en alleen, zo zegt men, omdat hij door schipper Rudeman in aanraking is gekomen met zijn onbekende neef, die thans voor eigen rekening op een groot klipper-schip vaart. Zijn jonge vrouw is bij hem aan boord en hij vaart met een knecht en een jongen, beiden Vlissingers. De knecht, zelf een stoere varengast, beweert, dat er geen bekwamer schipper op de Zeeuwse stromen vaart dan schipper Nitzema, maar om voor de geldzaken te zorgen, deugt hij niet. Gelukkig echter, dat vrouw Geertrui, de dochter van Joris Bokkers uit de Vuurbaak te Terneuzen, bij hem aan boord is; die is op dat punt „bij” als de beste, en de schipper zegt soms: „Jongens, ik ben met Gods hulp

schipper op de Vuurpijl, maar de vrouw is onze cargadoor, dat staat zo vast als een paal boven water."

En nu staan de oude sluiker en de witgebaarde schipper aan het strand en hun ogen staren over het woelige water van de Wielingen. Zij turen naar de verre kust van Zeeuws Vlaanderen, want van Breskens moet de Vuurpijl komen en het is voor beiden een even groot genot, het mooie, nieuwe schip te zien binnenvallen. Zodra de schipper van de Vuurpijl met zijn valkenogen oom Andries en diens onafscheidelijke metgezel bespeurt, gaat ogenblikkelijk de vlag in top.

Het kan mij soms zo klein maken, Rudeman, dat God de avond van mijn leven nog zo zonnig laat zijn, terwijl ik toch zo groot kwaad bedreef."

„Dat kan geen kwaad, mijnheer De Gorter, als het maar tot dankbaarheid stemt."

„Denk aan 't Vaderlijk meedogen,
Heer, waarop ik biddend pleit.
Milde handen, vriend'lijke ogen,
Zijn bij U van eeuwigheid.
Denk aan mij toch in gena,
Om uw goedheid eer te geven."

„Ge vindt altijd het goede woord, Rudeman", zegt Andries de Gorter; maar dan strekt hij de lange, magere arm uit en merkt op:

„Kijk, daar komt de Vuurpijl. Ik zie de oranjewimpel en daar gaat de vlag in top."

Inhoud

Hfdst.	Bldz.
1. Renata	7
2. In de Vuurbaak	17
3. Een zwerver zonder thuis	25
4. Een nieuw leven	36
5. Op de Bato	45
6. In het achteronder	51
7. Op de Zeeuwse stromen	57
8. Het zonnetje van Renata	62
9. Als zoon aan boord	69
10. Een lenteavond op de Westerschelde	79
11. Voor het Sloe	87
12. De Prins Frederik in de storm	97
13. De stem des bloeds	116
14. De sluikers van de Vuurpijl	124
15. Zijn schipper trouw	135
16. Buiten zijn koers	144
17. Berouw en boete	156
18. Naar Nitzema's hoeve	171
19. Hulp in nood	177
20. Thuis gevaren	185